

Sari Pouhula

”Satoja taivaita”

Kokemuksia uskonnollisessa yhteisössä elämisestä ja irtaantumisesta sekä siitä aiheutuvasta tuen tarpeesta

Opinnäytetyö

Kevät 2015

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijä: Sari Pouhula

Työn nimi: ” Satoja taivaita”: Kokemuksia uskonnollisessa yhteisössä elämisestä ja irtaantumisesta sekä siitä aiheutuvasta tuen tarpeesta

Ohjaaja: Arja Hemminki

Vuosi: 2015

Sivumäärä: 88

Liitteiden lukumäärä:

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda ymmärrystä siitä, miten kokonaisvaltaisesti elämä muuttuu uskonnollisesta yhteisöstä irtaantumisen myötä. Selvitän minkälaisia haasteita yhteisön jäsenyys tuo elämään ja minkälaista tukea ja apua on tarvittu irtaantumisen aikana ja jälkeen. Koen aiheen tärkeäksi, sillä sosionomi (AMK)-opinnoissa uskonnolliseen yhteisöön kuulumisen ja siellä koetun hengellisen väkivallan vaikutuksia elämään ei juurikaan käsitellä. Toteutin tutkimuksen laadullisena tutkimuksena ja tutkimusmenetelmänä käytin teemahaastattelua. Haastateltavia löysin erään yhdistyksen välityksessä. Heitä oli yhteensä kuusi.

Uskonnolliseen yhteisöön kuuluminen vaikutti haastateltavien elämään moninaisten rajoitusten ja velvollisuuksien kautta. Yhteisöön kuuluminen eristi haastateltavia ympäröivästä maailmasta ja siihen kuuluminen vaikutti erittäin kokonaisvaltaisesti elämään. Irtautuminen oli pitkä prosessi, jonka usein käynnisti yhteisön opien kyseenalaistaminen. Irtautuminen tapahtui vasta pakon edessä, kun mitään muuta mahdollisuutta ei ollut. Yhteisön ja omien arvojen välinen ristiriita kasvoi liian suureksi. Irtantumisen seurauksena elämään tuli paljon vapauksia, mutta kokonaisvaltainen elämänmuutos vaikutti vahvasti esimerkiksi sosiaaliseen verkostoon.

Apu ja tuki, jota prosessissa saatiin, koostui pääasiassa vertaistuesta ja keskusteluista, joita käytiin esimerkiksi terapiassa. Kaiken kaikkiaan omasta kokemuksesta puhuminen koettiin hyvin tärkeänä. Lisäksi irtaantumishetkellä oltaisi kaivattu akuuttia keskusteluapua, sekä erilaista oman identiteetin rakentamiseen liittyvää apua. Myös uusien ihmissuhteiden luomiseen olisi tarvittu tukea.

Avainsanat: uskonnollinen yhteisö, irtautuminen, tuen tarve

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author: Sari Pouhula

Title of thesis: Hundreds of heavens”: Experiences of Living in and Breaking Away from a Religious Community and the Support Need Caused by the Breaking.

Supervisor(s): Arja Hemminki

Year: 2015

Number of pages:88

Number of appendices:

This study concentrates on how someone's life can change when breaking away from a religious community. I find the theme important because the degree programme in social services hardly deals with living in such a community and the challenges associated with it. The data of this qualitative study was collected by interviewing six persons whom I reached through an association.

The results of this thesis show that the interviewees found that their community constricted their lives by imposing strong obligations for them and by isolating them from the outside world. The gap between the persons' and the communities' values was often a crucial factor in the interviewees' decision to break away from the community. The breaking away was a long but unavoidable process when the interviewees had no other choice.

According to the interviewees, living outside the community turned to be easier in many ways, but the nexus of social relations, for example, began to narrow. Mainly peer help and discussions with a therapist were considered important tools for integrating into society. The measures that could have been needed were immediate support when breaking away from the community and creating a new identity outside the community. Additionally, the interviewees needed help in establishing friendships in a new situation.

.

Keywords: breaking away, regional community, measures of support

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	1
Thesis abstract.....	2
SISÄLTÖ	3
1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET	7
2.1 Tutkimuksen tavoitteet	7
2.2 Tutkimuskysymykset.....	8
2.3 Yhteisö, jäsenyys ja yhteisöllisyys	8
2.4 Terve ja epäterve uskonnollinen yhteisö.....	9
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	12
3.1 Tutkimuksen toteutus ja aineiston keruu.....	12
3.2 Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu	13
3.3 Aineiston purkaminen ja analyysi.....	15
3.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	17
4 LAPSUUS- JA NUORUUSAJAN HAASTEET USKONNOLLISESSA YHTEISÖSSÄ.....	21
4.1 Rajoituksia	22
4.2 Arki yhteisön jäsenenä.....	25
4.3 Kaste	27
4.4 Koulu, erilaisuus ja kiusaaminen.....	28
4.5 Haasteet nuoruudessa.....	29
5 YHTEISÖÖN KUULUMISEN VAIKUTUKSET AIKUISUUTEEN	34
5.1 Haastava arki.....	34
5.2 Yhteisöön kuulumisen vaikutukset työelämään.....	36
5.3 Hyvittely	39
5.4 Lasten hankinta.....	40
5.5 Ihmissuhteet.....	41
5.6 Oma identiteetti.....	44
5.7 Moninaiset säännöt ja rajoitukset.....	46
6 IRTAANTUMINEN USKONNOLLISESTA YHTEISÖSTÄ.....	50

6.1 Kohti irtaantumista	51
6.2 Irttautuminen	53
6.3 Irttaantumiseen liittyviä tunteita	55
7 IRTAANTUMISEN JÄLKEINEN ELÄMÄ	56
7.1 Helpotuksen tunteita ja uusia mahdollisuuksia	56
7.2 Muutoksen jälkeiset haasteet	58
8 APU JA TUKI	63
8.1 Puhuminen ja terapia	63
8.2 Vertaistuki	66
8.2.1 Tukihenkilö	67
8.2.2 Vertaistuki verkossa	67
8.2.3 Mitä vertaistuki on antanut	68
8.3 Muu apu	69
8.4 Ajatuksia siitä, millaista tukea itse olisi tarvinnut	70
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	73
10 POHDINTA	82
LÄHTEET	85

1 JOHDANTO

Viime vuosina mediassa on ollut esillä uskonnollisista yhteisöistä irtaantuneiden kokemuksia. Yhteisöistä irtaantuneet ovat kertoneet, minkälaista elämä yhteisössä on ollut ja tapahtumista, joiden seurauksena he lopulta jättivät yhteisön. Tämä uutisointi sai minut kiinnostumaan aiheesta. Näiden kokemusten myötä aloin miettimään minkälainen prosessi yhteisöstä lähteminen on ja miten se lähteneisiin vaikuttaa.

Tavoitteenani tässä opinnäytetyössä on luoda ymmärrystä siitä, miten kokonaisvaltaisesti elämä muuttuu uskonnollisesta yhteisöstä irtaantumisen myötä. Selvitän minkälaisia haasteita tiiviissä uskonnollisessa yhteisössä eläminen tuo elämään lapsena, nuorena ja aikuisena ja minkälaista tukea irtaantumisen aikana ja jälkeen on tarvittu. Tässä tutkimuksessa keskityn yhteisössä koettuihin haasteisiin, joten jäsenyyden mukanaan tuomia positiivisia asioita en tuo esille, vaikka niitä elämään yhteisössä on liittynyt.

Tutkimuksessa en halunnut korostaa sitä, mihin yhteisöön haastateltavat kuuluvat, sillä tarkoitukseni ei ole tuottaa tietoa mistään tietyistä yhteisöistä. Kuitenkin kaikkia yhteisöjä, joita tässä työssä kuvaan, on yhdistänyt se, että niissä elävä on altistunut vahvalle kontrollille ja manipuloinnille yhteisön taholta. Yhteisöjä voidaan myös kuvata opeiltaan ahtaiksi. Haastateltavaksi hakeutui ihmisiä, joilla on kivulias kokemus yhteisöön kuulumisesta. Kokemukset ovat aina yksilöllisiä ja niihin liittyvät monet tekijät. Tutkimuksen ei ole tarkoitus tuottaa yleistävää tietoa vaan kertoa juuri tähän tutkimukseen osallistuneiden kokemukset ja niistä aiheutunut tuen tarve.

Tutkimuksen alussa avaan tutkimuksen tavoitteet ja taustat. Sen jälkeen kerron tutkimuksen toteutuksesta ja käyttämistäni tutkimusmenetelmistä. Seuraavissa kappaleissa kuljetan tutkimukseni aineistoa ja teorian tietoa rinnakkain. Yhteisössä elämisen haasteet olen jakanut lapsuudessa ja nuoruudessa kohdattuihin haasteisiin, sekä aikuisena kohdattuihin haasteisiin. Sen jälkeen kerron, minkälaisena haastateltavat ovat kokeneet irtaantumisen prosessin ja mikä heissä käynnisti muutoksen halun. Seuraavassa kappaleessa selvitän, minkälaisena elämä koettiin irtaantumisen jälkeen. Minkälaisia positiivisia seurauksia sillä oli ja toisaalta minkä-

laisia haasteita irtaantumisen jälkeisessä elämässä kohdattiin. Lopuksi kerron, minkälaista tukea ja apua haastateltavat ovat saaneet sekä irtaantumisen aikana, että sen jälkeen ja millaista tukea he olisivat lisäksi oman kokemuksensa pohjalta tarvinneet. Johtopäätöksiin olen koonnut tutkimuksen keskeiset tulokset ja peilaan niitä teoriaan. Kerron myös haastatteluissa esiin nousseita näkemyksiä siitä, miten sosionomi (AMK) voi tukea uskonnollisesta yhteisöstä irtaantuvaa irtaantumisprosessin aikana ja sitä seuraavan uudenlaisen elämän rakentamisessa.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Tässä luvussa kerron tutkimukseni tavoitteista ja tutkimuskysymyksistä. Lisäksi avaan tutkimustani taustoittavia käsitteitä. Kerron yleisesti mitä yhteisön jäsenyys merkitsee ja mitä positiivisia vaikutuksia on tiiviiseen yhteisöön kuulumisella yksilön elämään. Sen jälkeen kuvaan uskontoa yksilön voimavarana ja kerron terveen hengellisen yhteisön toimintatavoista verraten epäterveeseen yhteisöön. Lopuksi kuvaan lyhyesti, mitä tarkoitetaan hengellisellä väkivallalla, joka usein liitetään epäterveiden yhteisöjen toimintaan. Luvun lopussa on taulukko, johon olen koonnut epäterveisiin ja terveisiin uskonnollisiin yhteisöihin liittyviä piirteitä.

2.1 Tutkimuksen tavoitteet

Elämää uskonnollisessa yhteisössä ja siitä irtaantumista on tutkittu sosiaalialan näkökulmasta Suomessa vain vähän. Irtantumisen aiheutuvaa tuen tarvetta kuvattiin vain lyhyesti löytämissäni tutkimuksissa. Sosionomi-opintojen aikana uskonnollisista yhteisöistä ja niihin liittyvästä hengellisestä väkivallasta ei puhuta juuri ollenkaan. Usein keskitytään enemmän yhteisöllisyyden positiivisiin vaikutuksiin, kuin tiiviin yhteisön aiheuttamiin yksilöä kuormittaviin seikkoihin. Itse koen tärkeänä nostaa aiheen esiin ja luoda ymmärrystä siitä, minkälaisia haasteita uskonnollisessa yhteisössä elämiseen liittyy ja minkälaisia seurauksia siitä irtaantumisella on yksilön elämään. Koska muutokset elämässä ovat irtaantumisen myötä hyvin suuret, on selvää, että myös tuki tilanteessa on hyvinvoinnin kannalta erittäin tärkeää. Siksi selvitän työssä irtaantumiseen liittyvää tuen tarvetta ja asioita, jotka tarpeeseen ovat johtaneet.

2.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymyksiäni ovat

- Minkälaisia haasteita ja rajoitteita liittyi elämään uskonnollisessa yhteisössä?
- Minkälainen kokemus oli uskonnollisesta yhteisöstä irtaantuminen?
- Millaista elämä oli irtaantumisen jälkeen?
- Minkälaista tukea kaivattiin irtaantumisen aikana ja sen jälkeen?

2.3 Yhteisö, jäsenyys ja yhteisöllisyys

Yhteisö koostuu ihmisistä joita yhdistää jokin asia, kuten samanlaiset aatteet ja näkemykset tai esimerkiksi sama harrastus tai historia (Hyypä 2002, 25; Bauman 1997, 92). Yhteisöön kuuluvat pitävät tärkeämpänä heitä yhdistäviä asioita, kuin tekijöitä, jotka voisivat heitä toisistaan erottaa. (Bauman 1997, 92). Oleellisempuna nähdään keskinäiset inhimilliset vuorovaikutussuhteet kuin alueelliset rajat (Hyypä 2012, 25).

Yhteisöön kuuluvia yhdistää jäsenyys. Se on tunne siitä, että kuuluu johonkin ja on henkilökohtaisessa suhteessa muihin yhteisöön kuuluviin. Jäsenyyden myötä muodostuu raja yhteisöön kuulumattomiin henkilöihin. Raja ulkopuolisiin tuo turvallisuuden tunteen ja mahdollisuuden samaistua muihin jäseniin. Tunne siitä, että voi itse antaa yhteisölle jotain siihen kuulumalla, on hyvin tärkeää. Yhteisön yhtenäisyys muodostuu sen jäsenten keskinäisestä vuorovaikutuksesta. (Hyypä 2002, 25-26.) Yhteisöllisyyteen kuuluva yhteenkuuluvuuden tunne syntyy kuin itsestään (Bauman 1997, 92). Yhteisö yhdenmukaistaa usein jäsenensä toiminnan ja käyttäytymisen. Kansalaisyhteisössä se ei kuitenkaan ole niin tavallista, kuin esimerkiksi uskonnollisessa tai poliittisessa yhteisössä. (Hyypä 2002, 26.) Yhteisöllisyys, jota kutsutaan myös sosiaaliseksi pääomaksi, edellyttää heikkoja sosiaalisten siteiden verkostoa, sillä vahvat siteet voivat johtaa yhteisön ulkopuolisten syrjintään ja muihin haitallisiin seurauksiin. Vaikka vahvat siteet tukisivat yhteisön tavoitteisiin pääsemistä, ne eivät lisää luottamusta, joka on yhteisöllisyyden perusta. Heikot siteet eivät rajoita ryhmän jäseniä. (Hyypä 2002, 50-51.)

Tiiviiseen yhteisöön liittyy paljon hyviä asioita, kuten toisista ihmisistä välittäminen, läheisyys ja yhteenkuuluvuuden tunne. Yhteisön jäsenet saavat aineellista ja henkistä tukea ja turvaa. Hengellisiin yhteisöihin liittyy lisäksi mahdollisuus ikuiseen pelastukseen. Se, että joukko ihmisiä elää elämää, joka poikkeaa valtavirrasta, ei tarkoita, että yhteisö loukkaisi automaattisesti hänen ihmisoikeuksiaan. Ainakaan, jos valinta liittyä ja kuulua yhteisöön on ollut aidosti vapaa. (Kouros 2011, 8-9.)

2.4 Terve ja epäterve uskonnollinen yhteisö

Amerikkalaisen uskontopsykologi William Jamesin mukaan uskonto antaa osalle meistä onnellisuutta, mielenrauhaa ja moraalista tasapainoa. Hän näki uskon löytämisen asiana, joka lisää henkistä hyvinvointia ja vaikutukset ulottuvat parhaimmillaan jopa fyysiseen terveyteen. Hengellistä elämää ei voida kaataa kenenkään sisimpään, vaan aito uskonkokemus lähtee ihmisen omista tarpeista ja syntyy spontaanisti. Pakottomuus on ominaista terveelle uskonelämälle, eikä siihen pidä liittyä manipulointia. (Karppinen, 1994, 14-18).

Terveessä yhteisössä ei rajoiteta yksilön vapautta tuntea, puhua ja ajatella. Hänen puolestaan ei myöskään tehdä päätöksiä. Tämä vapaus ulottuu myös yhteisön oppeihin liittyvään keskusteluun. Terve hengellinen ympäristö mahdollistaa ihmisen hyvinvoinnin. Tällaisessa yhteisössä pidetään tärkeänä, että ihminen elää tässä hetkessä, eikä vain kuolemanjälkeistä elämää odottaen. Suvaitsevaisuus ulottuu myös ympäröiviin yhteisöihin ja heidän vakaumustaan ja tapojaan kunnioitetaan. Oma yhteisöä ei koroteta muiden yläpuolelle. (Ruoho 2013a, 34–36.) Lisäksi terveessä yhteisössä ihminen voi vapaasti kyseenalaistaa sen oppeja ja ihmetellä niiden merkityksiä ilman, että häntä rangaistaan siitä. Yhteisöä ei tarvitse nähdä täydellisenä. Kun ihminen on terveessä hengellisessä ympäristössä, hänellä on vapaus kokea erilaisia tunteita ja puhua niistä. Vaikka ihminen päätyisi lähtemään yhteisöstä, hänellä on edelleen vapaus osallistua sen toimintaan eikä häntä hylätä (Ruoho 2013b, 6-7.)

Perustehtävänä uskonnolla on luoda pohjaa eettisille arvoille ja kertoa, mikä on oikein ja väärin. Siten se rakentaa inhimillisyyttä ja ihmisyyttä. Kuitenkin useat uskonnolliset ryhmät menevät pidemmälle, asettaen tarkkoja raameja, mikä on sallit-

tua ja sopivaa ja toisaalta mikä on kiellettyä. (Karppinen 1994, 66.) Vaikka yhteisön oppiperusta olisi terve, niin yksikin ihminen voi onnistua vääristämään sitä. Jos epäterveys on suljetun yhteisön oppirakenteissa, on ongelma suurempi. Epäterveet yhteisöt toimivat monissa asioissa päinvastaisesti, kuin terve seurakunta. Yhteisössä ei sallita erimielisyyttä eikä arvostelua. (Ruoho 2013a, 29.) Yhteisön jäsenten on hyväksyttävä sen tarjoama oppi sellaisenaan, eikä yhteisö siedä kritiikkiä. Mitä tiiviimmästä yhteisöstä on kyse, sitä enemmän sen rajoitukset yltyvät myös jäsenen tunteisiin. Omaa yhteisöä kohtaan ei saa tuntea mitään pahaa, vaan kaikki sen toiminnassa ja opeissa on täydellistä. Itsenäinen ajattelu nähdään syntinä ja omia epäilyksiä ja kiusauksia on pyydetävä anteeksi. Epäterveen yhteisön kontrolli on asia, mikä ensimmäisenä on yhteisön ulkopuolisen erotettavissa. Pelastuksen ja turvan nähdään löytyvän vain oman yhteisön sisältä (Ruoho 2013b, 6).

Epäterveessä yhteisössä vastuu toisten seurakuntalaisten tarkkailusta kuuluu kaikille. Jos rikkomuksia ilmenee, niistä on raportoitava eteenpäin. Epäterveeseen yhteisöön kasvanut tai myöhemmällä iällä siihen liittynyt saattaa olla sokea sen toimintatavoille. Yhteisön jäsen saattaa sietää kontrollointia, alistamista tai jopa pahoinpitelyä. Epäterve yhteisön jäsenille ei sallita mahdollisuutta ajatella, tuntea tai toimia vastoin yhteisön normeja. (Ruoho 2013a, 30-31.)

Yhteisöissä kohdattu hengellinen väkivalta saattaa johtaa vakaviin psyykkisiin ongelmiin (Ruoho 2013a, 31). Hengellisenä väkivalta käsitteenä on epäselvä ja ristiriitainen. Mikä toiselle on normaalia kirkkokuria tai oikean opin valvomista, saattaa toisen ihmisen kokemuksena olla minuutta, uskoa ja elämää järkyttävä kokemus. Hengellinen väkivalta on väkivaltaa, johon liittyy uskonnollinen ulottuvuus tai yhteisö. (Villa 2013, 14.) Hengellisellä väkivallalla on selkä yhteisöllinen ulottuvuus, mikä tekee siitä poikkeavaa. Se on kokemuksellista väkivaltaa, joka kaventaa ihmisen oikeuksia ja estää hänen mahdollisuuksiaan määritellä omaa tulevaisuuttaan. Hengellisellä väkivallalla on pitkäaikaiset seuraukset ja ne saattavat ulottua myös uhrin lähipiiriin. (Linjakumpu 2013, 10.)

Taulukko 1. Terveiden ja epäterveiden uskonnollisten yhteisöjen piirteitä.

Terve uskonnollinen yhteisö	Epäterve uskonnollinen yhteisö
<ul style="list-style-type: none"> • Ei rajoiteta yksilön vapautta tuntea, puhua ja ajatella. Hänen puolestaan ei myöskään tehdä päätöksiä • Pidetään tärkeänä, että ihminen elää tässä hetkessä, eikä vain kuolemanjälkeistä elämää odottaen • Suvaitsevaisuus ulottuu myös ympäröiviin yhteisöihin • Omaa yhteisöä ei koroteta muiden yläpuolelle • Vapaus kokea erilaisia tunteita ja puhua niistä • Vaikka ihminen päätyisi lähtemään yhteisöstä, hänellä on edelleen vapaus osallistua sen toimintaan eikä häntä hylätä 	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteisön jäsenten on hyväksyttävä sen tarjoama oppi sellaisenaan, eikä yhteisö siedä kritiikkiä • Rajoitukset yltyvät myös jäsenen tunteisiin. Omaa yhteisöä kohtaan ei saa tuntea mitään pahaa, vaan kaikki sen toiminnassa ja opeissa on täydellistä • Itsenäinen ajattelu nähdään syntinä ja omia epäilyksiä ja kiusauksia on pyydettyvä anteeksi • Vahva kontrolli yhteisön ja muiden jäsenten taholta • Pelastuksen ja turvan nähdään löytyvän vain oman yhteisön sisäلتä • Epäterve yhteisön jäsenille ei sallita mahdollisuutta ajatella, tuntea tai toimia vastoin yhteisön normeja

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kerron, miten olen tutkimukseni toteuttanut ja kuvaan käyttämiäni aineistonkeruu ja -analysointi menetelmiä. Lisäksi luvun lopussa pohdin tutkimukseni luotettavuutta ja tutkimusprosessin eettisyyttä.

3.1 Tutkimuksen toteutus ja aineiston keruu

Tutkimukseni on toteutettu talvella 2014. Haastattelin kuutta henkilöä, jotka asuivat eri puolilla Suomea. Löysin haastateltavat erään yhdistyksen kautta, josta haastattelupyyntöäni välitettiin eteenpäin suljetulle keskustelupalstalle internetissä. Tutkimuslupaa en tarvinnut, sillä minulla ei ollut tässä työssä yhteistyötahoa. Kaikilla haastateltavilla oli taustalla kokemus uskonnollisesta yhteisöstä irtaantumisesta. Uskonnollisia yhteisöjä, joihin tutkimukseen osallistuneet olivat kuuluneet, olivat Jehovan todistajat, Vanhoillislestadiolaiset ja Helluntaiseurakunta. Tutkimukseen osallistui yksi mies ja viisi naista, jotka olivat iältään n. 30-60 vuotiaita.

Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina. Haastattelupaikkoina toimivat haastateltavien kodit tai kahvilat. Haastateltavat saivat päättää haastattelupaikat ja lähtökohtana oli, että heidän osallistumisena haastatteluun olisi mahdollisimman helppoa. Yhden haastattelun toteutin puhelinhaastatteluna. Sain haastateltavilta luvan nauhoittaa haastattelut, mikä teki tilanteesta luontevamman. Haastattelut kestivät n. 45 minuutista tuntiin ja 40 minuuttiin. Haastattelujen jälkeen litteroin ne sanasta sanaan ja tyhjensin nauhurin sen jälkeen.

Haastattelut sujuivat hyvin. Julkisilla paikoilla haastattellessa oli enemmän häiriötekijöitä, joten välillä oli tarpeen keskeyttää haastattelu hetkeksi. Se ei kuitenkaan mielestäni häirinnyt haastattelun sujuvuutta ja haastateltavat uskalsivat tuoda silloinkin esiin hyvin henkilökohtaisia asioita. Haastatteluja varten olin miettinyt valmiiksi teemat joiden mukaan haastattelut etenisivät, sekä muutamia apukysymyksiä. Haastattelun teemat olivat elämä uskonnollisessa yhteisössä, uskonnollisesta yhteisöstä irtaantuminen, irtaantumisen jälkeinen elämä ja tuen tarve. Jätin teemat melko laajoiksi, että ne eivät rajaisi pois asioita, jotka haastatteluun osallistuneet kokivat merkityksellisinä. Teemat vastasivat hyvin tutkimuskysymyksiäni. Haastat-

telun alussa kerroin teemat ja niiden pohjalta haastatteluun osallistuvien oli helppoa lähteä kertomaan tarinaansa. Apukysymyksiä ei haastatteluissa juurikaan tarvittu. Kuitenkin haastattelutilanteessa oli helppo esittää tarkentavia kysymyksiä ja varmistaa, olenko ymmärtänyt oikein esiin tulleet asiat.

3.2 Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen. Laadullisen tutkimuksen avulla on mahdollista tavoittaa tapahtumaketjut, jotka ihminen kokee merkitykselliseksi (Vilkka 2005, 97). Laadullisessa tutkimuksessa käytettävien menetelmien avulla tutkija pääsee lähelle tutkittavaa kohdetta. (Kiviniemi 2001, 68.) Lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja menetelmä valitaan siten, että tutkittavan näkökulma pääsee esille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 155.) Pyrkimyksenä ei ole kaikkien yksilöiden toiminnan selittäminen, vaan samankaltaisuuksien lisäksi myös poikkeavuudet, joita tutkimusaineistosta löydetään, ovat kiinnostavia. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole olennaisinta aineiston koko vaan sen laatu. Tavoitteena ei ole samalla tavoin yleistettävyyys kuin määrällisessä tutkimuksessa. (Vilkka 2005, 50, 126.)

Tutkimukseen osallistuvat valitaan tarkoituksenmukaisesti ja heidän ainutlaatuisuutensa huomioiden. Laadullisessa tutkimuksessa on tyypillistä, että tutkimussuunnitelma muodostuu tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi ym. 2003, 155.) Laadullisen tutkimuksen prosessia voidaan pitää kokonaisuudessaan tutkijan oppimisprosessina. Tutkimuksen alusta lähtien pyritään lisäämään tutkijan tietoisuutta tutkitavasta ilmiöstä. (Kiviniemi 2001, 74.) Laadullisen tutkimusmenetelmän eräänä tärkeänä tehtävänä voidaan pitää myös tutkittavan ymmärryksen lisääntymistä aihetta kohtaan tutkimuksen edetessä. Sitä kautta tutkittavissa tulisi herätä entistä myönteisempiä ajatus- ja toimintatapoja tutkittavaan ilmiöön liittyen. (Vilkka 2005, 103.) Tähän tutkimukseen osallistuvat kokivat tärkeänä oman kokemuksen jakamisen. Uskon, että kertomisen myötä heillä myös vahvistui oma käsitys siitä, miten pitkällä he jo ovat prosessissaan.

Haastattelun idea yksinkertaisuudessaan on, että jos haluaa selvittää mitä joku ajattelee jostain asiasta, on parasta kysyä sitä häneltä. Kyseessä on eräänlainen tutkijan aloitteesta lähtevä keskustelu, jossa tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa toiseen saamaan selville tutkimustansa koskevat asiat. (Eskola & Vastamäki 2001, 25.) Haastattelua voidaan pitää järjestelmällisenä tapana selvittää ihmisten kokemuksia, motiiveja, havaintoja ja niiden merkityksiä (Gerson & Horowitz 2002, 221). Haastattelun etuna on se, että siinä aineiston keruuta pystytään säätelemään joustavasti tilanteen vaatimalla tavalla. Haastattelu on hyvä vaihtoehto silloin, kun aihealue, jota haastattelu koskee, on tutkijalle tuntematon. Hänellä on tilanteissa mahdollisuus esittää suoraan tarkentavia kysymyksiä tai perusteluja kuulemalleen. Haastattelutilanteessa on etuna myös se, että haastattelijalla on mahdollisuus nähdä vastaajan ilmeet ja eleet. (Hirsjärvi ym. 2003, 192-193.) Tarkkailun myötä voidaan tehdä havaintoja, jotka tukevat saatua informaatiota (Gerson & Horowitz 2002, 221).

Haastattelumuodoksi valitsin teemahaastattelun, josta käytetään myös nimitystä puolistrukturoitu haastattelu. Tutkimusongelmien perusteella nostetaan esiin teemoja, joiden läpikäyminen on välttämätöntä tutkimusongelmaan vastaamiseksi (Vilkkä 2005, 101). Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit eli teemat ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto jää avoimeksi (Hirsjärvi ym. 2003, 195). Haastatteluissani olivat teemoina elämä uskonnollisessa yhteisössä, irtaantuminen uskonnollisesta yhteisöstä, irtaantumisen jälkeinen elämä ja tuen tarve. Haastattelutilanteessa haastatteliija huolehtii, että kaikki ennalta määritellyt teemat käydään haastattelussa läpi, vaikka niiden laajuus ja järjestys vaihtelisi. (Eskola & Vastamäki 2007, 27). Näin kaikkien haastateltavien kanssa käydään läpi samat aihealueet. Teemat rajaavat keskustelua siten, että litteroinnin jälkeen aineisto on ainakin jossain määrin jäsentynyt. Teemahaastattelu on muodoltaan avoin, joten haastateltava pääsee kertomaan aiheesta vapaamuotoisesti, joten esiin nousevat asiat todella edustavat vastaajan kokemusta. (Eskola & Suoranta 2000, 87.)

Haastattelussa paikan valinnalla on suuri merkitys haastattelun onnistumisen kannalta. Haastattelutilanteen tulisi olla mahdollisimman rauhallinen, ja se tulisi huomioida paikkaa valittaessa. Ympäristä ei saisi olla liikaa virikkeitä, että keskittymi-

nen haastatteluun olisi helppoa. Voi olla haastavaa löytää ilmapiiriltään sopivan neutraalipaikka. Esimerkiksi koti on haastateltavalle tuttu ja mukava ympäristö, joten siellä haastattelulla on hyvät mahdollisuudet onnistua. Tilassa, joka on haastateltavalle epämukava, on haastattelussa vaikeaa keskustella henkilökohtaisista asioista. (Eskola & Vastamäki 2007, 28-29.)

3.3 Aineiston purkaminen ja analyysi

Litteroinnilla tarkoitetaan haastatteluaineiston purkamista tekstimuotoon. Litterointi on työläs vaihe tutkimuksessa, mutta sitä kautta tutkija tutustuu hyvin aineistoon. Litteroituna aineistoa on helpompi myös lähteä analysoimaan. Se, miten tarkasti aineisto litteroidaan, riippuu tutkimuksen tarkoituksesta. Litteroinnin on joka tapauksessa vastattava sitä, mitä tutkittavat ovat sanoneet, eli heidän puheitaan ei saa muokata tai muuttaa. (Vilkkä 2005, 115.) Kaiken kaikkiaan analyysin voidaan ajatella käynnistyvän siitä hetkestä kun haastattelija kohtaa haastateltavan (Gerson & Horowitz 2002, 216). Tutkimusaineiston analyysillä tarkoitetaan aineiston järjestelmällistä läpikäymistä ja sen ryhmittelyä ja luokittelua (Vilkkä 2005, 115). Laadullisen aineiston analyysillä pyritään luomaan aineistoon selkeyttä ja tuottamaan siten uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Aineistoa tiivistetään kadottamatta siihen sisältyvää tietoa. Aineistosta pyritään tekemään sitä kautta selkeä. (Eskola & Suoranta 2000, 137.) Aineiston analysointi on hyvä aloittaa, kun haastattelut ovat vielä kesken, sillä siten aineiston analyysi on myös suuntaa antavaa ja aineiston keruuta pystytään kohdistamaan tarkoituksenmukaisesti (Kiviniemi 2001, 77).

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysi on useimmiten aineistolähtöistä. Aineistosta käsin jäsennetään teemat, jotka ovat tutkittavan ilmiön kannalta merkityksellisiä. Tutkimusprosessin edetessä aineistoon liittyvät näkökulmat ja tulkinnat kehittyvät tutkijan tietoisuudessa prosessin edetessä. (Kiviniemi 2001, 68.) Aineistolähtöisessä analyysissä teoriaa rakennetaan empiirisen aineiston ympärille. Hypoteesittomuudesta puhutaan, kun tutkijalla ei ole valmiita ennakko-olettamuksia tutkimuksen kohteesta tai tutkimuksen tuloksista. (Eskola & Suoranta 2000, 19.) Itse vältin tietoisesti haastatteluja edeltävien ennakkokäsitteiden syntymisen, enkä tutustunut juurikaan aiheesta tehtyihin tutkimuksiin tai kirjallisuuteen. Koin, että

siten haastateltavien omat kokemukset pääsisivät paremmin esille, enkä olisi ennakoon jo päättänyt, mikä on tyypillistä kyseisille uskonnollisille yhteisöille. Laadullisessa analyysissä tutkijan pitäisikin yllättyä tai oppia tutkimuksen aikana. Omien ennako-oletusten tiedostaminen mahdollistaa uuden oppimisen. (Eskola & Suoranta 2000, 19-20.)

Aineistoa lähdetään pelkistämään karsimalla tutkimusaineistosta tutkimusongelman kannalta epäolennainen tieto. Kuitenkin on huomioitava, että pelkistämisen myötä ei saa kadota olennaista informaatiota. (Vilkkä 2005, 140.) Pelkistämisen aloitin karsimalla kertomuksista tietoa, joka liittyi esimerkiksi tutkittavien tuttavien kokemuksiin tai yhteisön yleisiin käytäntöihin. Myös nämä asiat lisäsivät ymmärrystäni yhteisöjen toiminnasta ja yhteisössä elämisen vaikutuksesta, joten myös tätä informaatiota voidaan pitää merkityksellisenä, vaikkakaan ei tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiin vastaavana.

Aineistoa voidaan lähteä analysoimaan teemoittelun avulla. Aineistosta nostetaan esiin tutkimuskysymysten kannalta oleellisia asioita. Sitä kautta voidaan vertailla teemojen esiintymistä kerätyssä aineistossa. Koska tarinasta irralleen nostetut sitaatit eivät riitä syvällisten johtopäätöksen tekemiseen aiheesta, tarvitaan sen tueksi teoriaa. Empirian ja teorian vuorovaikutus näkyy niiden lomittumisessa toisiinsa. (Eskola & Suoranta 2000, 174-175.)

Aloitin aineiston analysoinnin, kun kaikki haastattelut oli tehty ja litteroitu. Kävin aineiston läpi ja aloin lajitella tekstimassasta asioita eri tutkimuskysymyksiin alle, koodaamalla aineistoa alleviivaten. Siinä vaiheessa oli kiinnitettävä tarkkuutta sanamuotoihin, jotka kertoivat, mitkä asiat ovat tutkimukseni kannalta oleellisia, eli itse koettuja haasteita. Sen jälkeen tein ajatuskartan teemoista, jotka nousivat esiin. Aluksi teemat olivat laajempia, kuten kokemukset uskonnollisessa yhteisössä elämisen aikana. Tämän teemoittelun jälkeen aineisto alkoi näyttää jo selkeämmältä ja aineistoa pystyi ryhmittelemään tarkemmin eri luokkiin, kuten miten yhteisön jäsenyys rajoitti lapsuudessa ystävyysuhteita. Sen myötä syntyi sitaattikokoelmia eri teemoista. Analysointi oli aikaa vievä vaihe, mutta antoi lopulta selkeästi etenevän kehityksen koko työlle.

3.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan täytyy tehdä jatkuvaa pohdintaa tekemistään ratkaisuksista ja sen kautta ottaa kantaa analyysin kattavuuteen sekä työnsä luotettavuuteen. Kvalitatiivisen tutkimuksen arviointi kapeutuu kysymykseksi tutkimusprosessin luotettavuudesta. Lähtökohtana on tutkijan rooli tutkimuksen keskeisenä tutkimusvälineenä. Tämä tarkoittaa, että myös tutkimuksen pääasiallinen luotettavuuden kriteeri on itse tutkija. Silloin luotettavuuden arviointikin kohdistuu tutkimusprosessiin kokonaisuudessaan. (Eskola & Suoranta 2000, 208.)

Laadulliseen tutkimukseen liittyen on käyty keskustelua, jonka myötä on todettu, että perinteisesti ymmärrettynä tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti eivät sovellu kyseisen tutkimustavan luotettavuuden perusteiksi. (Eskola & Suoranta 2000, 210-211.) Validius tarkoittaa menetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on ollut tarkoitus mitata (Hirsjärvi ym. 2003, 213). Mielestäni teemahaastattelu oli tässä tutkimuksessa toimiva menetelmä ja sain sitä käyttäen todella kattavan ja laajan kuvauksen tutkittavien kokemuksista. Reliaabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta eli tutkimuksen ei anna sattumanvaraisia tuloksia (Hirsjärvi ym. 2003, 213). Omasta mielestäni tutkimukseni on täysin toistettavissa ja oman näkemykseni mukaan sillä olisi mahdollista saada pääpiirteittäin samankaltaisia tuloksia. Kuitenkaan tutkimukseni tavoite ei ollut tuottaa yleistettävää tietoa, vaan kertoa juuri näiden tutkittavien kokemukset ja luoda ymmärrystä uskonnollisessa yhteisöissä eläviä ja niistä irtaantuneita kohtaan. On myös huomioitava, että kaikkien haastattelijoiden ja haastateltavien välille ei välttämättä synny samanlainen vuorovaikutus. Joillekin ihmisille avaudutaan omista kokemuksista helpommin kuin toisille. Tällöin asioihin ei välttämättä päästä pureutumaan yhtä syvälle. Vilkka (2005, 159) toteaa, että käytännössä laadullisella tutkimusmenetelmällä tehtyä tutkimusta ei voida sellaisenaan toistaa, koska se on kokonaisuutena ainutkertainen. Toiset tutkijat saattavat päätyä erilaiseen tulokseen, vaikka hän toistaisi tutkimuksen kohta kohdalta samalla tavalla kuin aiempi tutkija. Tämä johtuu siitä, että tutkijalla voi olla aiheeseen erilainen esiymmärrys. Samoilla tulkintasäännöillä toisen tutkijan tulisi voida kuitenkin löytää muiden tulkintojensa lisäksi myös sama tulkinta, jonka tutkimuksen tekijä on tutkimuksensa perusteella löytänyt.

Uskottavuudella luotettavuuden kriteerinä tarkoitetaan sitä, että tutkija tarkastaa vastaavatko hänen tekemänsä tulkinnot ja käsitteellisyytensä tutkittavien käsityksiä. Se ei kuitenkaan takaa tutkimuksen uskottavuutta, sillä on mahdollista, että tutkittavat ovat sokeita omalle kokemukselleen ja tilanteelle. (Eskola & Suoranta 2000, 211.) Itse lähetin lähes valmiin tutkimukseni tutkittavien luettavaksi, että heillä on mahdollisuus antaa palautetta siitä, vastaako tulkintani heidän näkemyksiänsä ja olenko ymmärtänyt heidän kertomansa oikein. Mielestäni tarkastaminen on erittäin tärkeää tämän tyyppisessä tutkimuksessa, jossa eri tutkittavien tarinat ja teoria on yhdistetty keskenään. Tutkimuksen varmuutta lisätään huomioimalla tutkimuksen tekijän ennakko-oletukset aihetta kohtaan (Eskola & Suoranta 2000, 212) Itse olen huomionut asian ja todennut, että koska aihealue oli alkujaan itselleni hyvin vieras, ei minulla myöskään ollut suuria ennakko-oletuksia tutkimuksen alkaessa. Vahvistavuudella tarkoitetaan tehtyjen tulkintojen vastaavan samaa ilmiötä tutkivien aikaisempien tutkimusten tuloksia (emt. 212.) Työn johtopäätöksissä peilaan tutkimukseni tuloksia teorian tiedon lisäksi aiemmin tehtyihin tutkimuksiin.

Tutkimuksen eettisyyttä on syytä miettiä aihetta valittaessa. On mietittävä kenen ehdoilla tutkimus valitaan ja miksi siihen ryhdytään. (Hirsjärvi ym. 2003, 26.) Itse koin aiheeni tärkeäksi, sillä tiiviitä uskonnollisia yhteisöjä ja niistä irtaantumista ei sosionomi (AMK)- opinnoissa juurikaan oman kokemukseni mukaan käsitellä. Kuitenkin yhteisöistä irtaantuminen on suurielämänmuutos ja yhteisöissä koettu hengellisellä väkivallalla on merkittävä vaikutus ihmisten hyvinvointiin ja elämään. Sosionomit voivat työssään olla tukena näissä haastavissa elämäntilanteissa. Lisäksi tutkimukseeni osallistuminen ja haastattelupyynnöni vastaaminen olivat täysin vapaaehtoista eikä osallistujille tarjottu sitä vastaan palkkiota. Haastattelujen aikana huomasinkin, että haastateltavilla itsellään oli tarve ja halu puhua kokemuksistaan. On huomioitava myös, että haastatteluun osallistuminen ei saa vaarantaa tai vahingoittaa siihen osallistuvaa (Mäkinen 2006, 85). Koska tähän tutkimukseen osallistuvat joutuivat kertomaan hyvin henkilökohtaisia asioita ja käymään läpi raskaita elämänvaiheita, koin hyvin tärkeänä kohdata haastateltavat kasvokkain ja antaa heille mahdollisuuden haastattelujen jälkeen purkaa tuntemuksiaan, sillä tässä tutkimuksessa esiintuotujen asioiden myötä saattaa herätä hyvin ristiriitaisia tuntemuksia.

Ihmisiä tutkittaessa, on hyvin tärkeää huomioida, miten henkilöiden suostumus hankitaan, minkälaista tietoa heille annetaan ja millaisia riskejä heidän osallistumiseensa liittyy (Hirsjärvi ym. 2003, 26). Tutkittavien henkilöiden on saatava tietää, mihin heidän kertomaansa käytetään ja mitä tietoa heidän kertomastaan kerätään (Mäkinen 2006, 80). Tutkimukseen osallistuvilla selvisi haastattelupyynnössä teemat, joita haastattelussa käsitellään ja lisäksi halukkaille annoin vielä lisätietoja sähköpostitse. Kävin haastattelun rungon läpi myös ennen haastatteluiden alkua.

Perehtyneisyydellä tarkoitetaan, että tutkimukseen osallistuvilla paljastetaan kaikki merkitykselliset näkökohdat siitä, mitä tutkimuksen kuluessa saattaa tapahtua ja varmistetaan, että tutkittava ymmärtää saadun tiedon. (Hirsjärvi ym. 2003, 26-27). Kävin haastatteluiden yhteydessä läpi prosessin etenemisen ja pyysin luvan haastatteluiden nauhoittamiseen. Kerroin, että tuhoan nauhat heti litteroinnin valmistuttua ja tekstin, siinä vaiheessa, kun tutkimus on valmis. Nämä asiat oli kirjattu myös suostumuskäytöksi, joka tapaamisen yhteydessä allekirjoitettiin. Tutkimusaineiston säilyttämisessä on huomioitava, että se ei päädy ulkopuolisten käsiin (Vilka 2005, 35). Haastateltaville on kerrottava, miten heidän anonymiteettinsä turvataan tutkimuksen erivaiheissa (Mäkinen 2006, 93). Haastateltavien anonymisuuden huomioin paitsi aineiston käsittelyssä niin myös siten, että aineistosta ei paljastu heidän asuinpaikkansa eikä nimensä. Lisäksi anonymiteetti vaikuttaa se, että kenenkään tarinoita ei julkaista kokonaisina, vaan lainauksia tutkimuskysymyksiin liittyen. Mäkinen (2006, 114) mukaan tutkittavan anonymiteetti antaa tutkimuksen kannalta myös vapautta. Se antaa mahdollisuuden tuoda esiin arkoja asioita ja tämä lisää myös objektiivisuutta kun tutkijan ei tarvitse pelätä aiheuttavansa tutkittaville haittaa. Kysymysten asettelussa täytyy huomioida se, että kysymykset eivät johdattele tutkittavaa vastaamaan tietyllä tavalla (Mäkinen 2006, 93). Tässä tutkimuksessa haastatteluissa edettiin teemoittain ja ne olivat hyvin avoimia. Lisäksi painotin haastatteluissa nostamaan esiin asioita, jotka haastateltavat itse kokivat merkityksellisenä omassa kokemuksessaan.

Ennen haastattelun alkua on haastateltavalle kerrottava, että hänellä on oikeus keskeyttää haastattelu missä vaiheessa tahansa ja myös perua osallistumisensa haastatteluun. Vasta haastattelun aikana tutkittavalle todella selviää, mitä asioita haastattelussa on käytävä läpi. Osa kysymyksistä voi tuntua liian henkilökohtaisil-

ta. Haastateltavia ei saa koskaan tällaisissa tilanteissa painostaa jatkamaan tutkimusta. (Mäkinen 2006, 95.) Itse kerroin haastattelun alussa, että haastattelu voidaan keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Uskon, että haastateltavilla oli kuitenkin selkeä näkemys haastattelun sisällöstä, sillä se käytiin ennalta läpi vaiheittain. Avoimet kysymykset antoivat myös tilaa vastauksille ja tutkittavilla olisi ollut mahdollisuus jättää jokin asia nostamatta esille. Tämän tyyppinen tutkimusaihe herättää helposti haastateltavissa vahvojakin tunnereaktioita, kuten surua. Niin myös tässä tutkimuksessa ja siksi keskeytyksen mahdollisuus oli tärkeä.

Eettisesti on tärkeää, että tutkija ja tutkittava ovat haastattelutilanteessa tasa-arvoisessa asemassa. Tutkija ei saa pyrkiä vaikuttamaan annettuihin vastauksiin millään tavalla, eikä tutkittavalle saa tulla tunne, että hänen on pakko vastata kysymyksiin. Kuitenkin tutkijan asemaan liittyy väistämättä valtaa ja tietty auktoriteetti. Onhan hän suunnitellut tutkimuksen kulun, järjestänyt tutkimustilanteen ja esittää kysymykset. Tästäkin huolimatta tilanteesta täytyy pyrkiä luomaan mahdollisimman tasa-arvoinen eikä se saa ahdistaa tutkittavaa. (Mäkinen 2006, 110.)

4 LAPSUUS- JA NUORUUSAJAN HAASTEET

USKONNOLLISESSA YHTEISÖSSÄ

Tässä luvussa kerron haastatteluissa esiin nousseista haasteista, jotka liittyvät lapsuuteen ja nuoruuteen uskonnollisessa yhteisössä. Haastatteluun osallistuneista osa on syntynyt perheeseen, jossa toinen vanhemmista tai molemmat ovat uskonnollisen yhteisön jäseniä, mutta esiin nousi myös kuvaus vanhemman liittymisestä yhteisöön. Yksi haastateltavista on liittynyt vasta aikuisiällä uskonnolliseen yhteisöön. Tästä eteenpäin käytän luettavuuden helpottamiseksi uskonnollisesta yhteisöstä sanaa yhteisö.

Se oli aika iso hämmennys ja elämänmuutos kun mutsi alko yhtäkkiä lukee raamattua joka ilta, entisen tv:n kattomisen sijaan ja kaikkee muita semmosii... Rupes lauleleen erikoisii lauluja ja tuli hirveen tiukka kuri mitä ei saa tehdä. (H3)

No siinä on se, että kun on kasvanu siihen yhteisöön niin on tietysti hirveen vaikee tavallaan tunnistaa sitä, että millä tavalla se yhteisössä eläminen eroo sitten, että eläisit siten niin sanotusti normaalia elämää. Sitten että mikä osa siinä on sitä, että kuulutaan semmoseen yhteisöön ja mikä osa on sitten sitä, että vanhemmat kasvattaa niinku omalla laillaan. Että se on ehkä yks semmonen asia, mitä on joutunu jälkikäteen miettimään tosi paljon että, että varmastikaan kaikki huonot asiat elämässä ei johtunu siitä, että kuuluttiin tähän yhteisöön. (H4)

Lapsuuskotini ei ollut mitenkään uskonnollinen... (H5)

Varhaislapsuus on tärkeä vaihe, sillä se on aikaa, liittyy paljon kehitystehtäviä. Lapsuudessa ihminen on vastaanottavaisimmillaan ja ympäristö jättää siten häneen monipuolisen jäljen. Lapsella ei ole tähän mahdollisuutta vaikuttaa. Lapset kohtaavat todellisuuden ainutlaatuisena, sekä kulttuurin, että ihmiset. (Turunen 2005, 59-60.) Pieni lapsi tarvitsee totaalista hyväksyntää, hellyyttä ja rakkautta sanoin, teoin ja kosketuksin. Lapsi tarvitsee myös läsnäoloa, turvaa ja rajoja. Elämässä saattaa olla ongelmia, joiden vuoksi lapsuus saattaa jäädä elämättä. (Blomster 2013, 15.)

Vanhempien uskonnollinen vakaumus vaikuttaa aina lapsen kasvuoloihin. Se voi vaikuttaa lähes kaikkiin arjen valintoihin, kuten ajatteluun, ajankäyttöön, harrastuksiin ja ihmissuhteisiin. (Hurtig 2011, 107.)

4.1 Rajoituksia

Lapset otettiin jo pienestä asti mukaan yhteisön toimintaan. Ruohon (2013a, 146.) mukaan osa uskonnollisista yhteisöistä valmistaa erillisen lapselle soveltuvan ohjelman yhteisön tilaisuuksiin. Kuitenkin monissa yhteisöissä lapsi osallistuu aikuisen mukana samoihin tilaisuuksiin ja kuulee samat puheet ja opetukset. Puheita mietitään harvoin lapsen näkökulmasta. Ei huomioida, että teksti ja saarna saattavat olla lapselle haitallisia ja aiheuttaa pelkoja. Lapsi voi alusta saakka oppia, että yhteisön ulkopuolinen maailma aatteineen ja ihmisineen ovat vältettäviä, kun taas oma yhteisö edustaa ainoaa oikeaa totuutta (Timonen 2013,18). Ympäröivän yhteisön arvomaailma sisäistetään jo hyvin pienenä. Lapsi imee sienen tavoin perheensä ja ympäristönsä tarjoamat opetukset, ohjeet ja raamatun tulkinnan. Lapsi ei kykene juurikaan kyseenalaistamaan kuulemaansa, vaan hyväksyy asiat sellaisina, kuin ne hänelle esitetään. Siksi hän ottaa opetukset, käskyt ja kiellot vastaan sellaisena, kuin ne hänelle kerrotaan. (Ruoho & Ilola 2004, 97.)

Sosiaalisilla normeilla tarkoitetaan ryhmän jäsenilleen asettamia odotuksia, joiden täyttämistä tuetaan sanktioin. Normit määrittävät miten ihmisen tulee ajatella, tuntea ja käyttäytyä. (Laine 2005, 186.) Lapsia koskivat yhteisön sisäiset säännöt, rajoitukset ja normit. Lapselle merkittäviä rajoituksia olivat kieltä viettää ja osallistua erilaisiin juhliin, kuten syntymäpäivät ja joulu. Erilaisissa juhlissa tiivistyvät erilaiset muistot, tunteet ja odotukset. Jouluun liittyy ajatus onnellisesta lastenjuhlasta. Äitien- ja isänpäivän vietossa korostuu lapsen ja vanhemman välinen suhde, sen hyvyys ja tärkeys. Erilaiset syntymä- ja vuosipäivät muistuttavat onnen hetkistä. (Kaulio & Ylitalo 2007, 34.)

Mutta tosiaan ihan lapsesta asti me on käyty kokouksissa ja ei oo koskaan saatu viettää joulua ja syntymäpäiviä tai mä en oo saanu viettää ja ja... Enkä osallistua mihinkään niinku tälläseen niin sanotusti maailmallisten koulukavereiden juhliin enkä muuhunkaa... Kavereita mulla sai kyllä olla, mutta vapaa-ajan viettoa rajoitettiin. (H1)

Kyllä mun vanhemmat osti lahjoja, en mä sitä sano muttei ikinä siis silleen et nyt on lahja paketissa ja sua juhliitaan ja sä oot nyt joku päivänsankari . Ja se on mun mielestä ihan outoo et sellasta ei oo koskaan niinku ollu. No eihän siitä ny ihminen kärsi, mutta kärsii kuitenkin ja lapsii kärsii, ihan oikeesti kärsii. Mä muistan sen ihan selkeesti sen tuskan mitä se oli kun ei saanu ja piti ei saanu ja piti yrittää salata, mä häpesin silmät päästäni lapsena sitä että mä oon (yhteisön jäsen), mä häpesin ihan hirveesti sitä, mä en halunnu kellekään kertoa sitä. Et tota harmitti, et millä tekosyillä taas niinkun sanot et miksi et saa mennä mihinkään ja oli vaan jäätävä ulkopuolelle ja jäätävä hiljaa kattomaan kun muut juhlii ja karkkia jaetaan luokassa ja itte et saa ottaa karkkia ees että. (H1)

Häpeään liittyy hyvin kokonaisvaltainen negatiivinen arvio itsestä. Siihen sisältyy tarve piiloutua ja välttää muiden katseilta. Tunteena häpeä on erittäin tuskallinen. Se häiritsee käyttäytymistä, puhetta ja ajattelua, mutta ei ole yleensä kovin pitkäkestoinen. Se on kuitenkin tunteena niin voimakas, että voi muuttua jopa sairaanloiseksi. Häpeää voidaan tuntea myös sellaisista asioista, joista ei itse olla vastuussa. Lapsi joka on kokenut, ettei ole rakastettu, voi tuntea häpeää koko persoonastaan. Koska hän kokee aidosti, että hänessä on jotain vialla, lapsi pyrkii mukautumaan muiden toiveisiin ja odotuksiin. Silloin lapsi ei ilmaise itseään aidosti. (Puolimatka 2004, 276-277.) Lapsuuden tilanteissa syntynyt häpeä on huomattavasti syvempää kuin sosiaalisissa tilanteissa syntynyt häpeä. Se vaikuttaa vaurioittaen koko tunnemaailmaa ja koskettaa ihmisen olemusta. (Jansson & Lemmettyinen 2006, 40.)

Yhteisön ohjeistuksen lisäksi myös perheenjäsenet saattavat pyrkiä rajoittamaan ajankäyttöä ja sosiaalisia kontakteja. Näin tapahtuu esimerkiksi vanhempien rajoittaessa lasten toimintaa (Ronimus 2011,106.) Joissain yhteisöissä oli kiellettyä olla vapaa-aikana tekemisissä sellaisten lasten kanssa, jotka eivät kuuluneet samaan yhteisöön.

...kavereita ei saanu olla muutaku niinku sisällä olevat, et sitten jos olttiin koulussa, nii kouluajan sai olla koulussa niitten kavereitten kans mut sit ku tultiin kotiin niin sit piti olla sit niinku seurakunnan sisäisiä, niitähän ei nyt hirveesti ollu. (H2)

Kouluiässä ystävyydellä on useita tehtäviä. Niitä ovat toveruus, virikkeet, fyysinen tuki, minäkäsityksen tukeminen, sosiaalinen vertailu ja tunnemerkitys. Ystävyys tukee erityisesti lapsen itsetunnon kehitystä, sekä hänen hyvinvointiaan. Ystävyyssuhteissa opitaan luottamusta, läheisyyttä ja uskoutumista. (Kronqvist & Pulkkinen, 2007. 156-157.)

Koska monissa yhteisöissä ruokien ainesosiin liittyi myös rajoituksia, niin ne täytyi koulussa myös huomioida. Lapselle se aiheutti tunteen erilaisuudesta, kuten seuraava lainaus kuvaa.

Ruokiahan on mietittävä, ettei vaan oo verta, mitä veren ainesosia nyt vaan on makkarassa tai jossain, sun on niinku mietittävä se, mitään verilettuja ei saa olla. Enäähän niitä ei lapsille tarjoillakaan, mut joo.. Silloinhan oli kun mä oon koulua käyny... Et aina on pitäny olla se erilainen. Ja se ei oo ollu kivaa. Se on lapsesta ihan hirveetä olla erilainen. Se on ihan hirveetä... (H1)

Kouluikäisenä lapselle ovat tärkeitä muiden lasten mielipiteet hänestä ja hän vertailee itseään muihin lapsiin. Vaikka lapsi edelleen haluaa samaistua vanhempiinsa, niin myös tarve samaistua muihin lapsiin kasvaa. Lapsi muodostaa itsestään kuvaa muiden antaman palautteen kautta. Kouluiässä tarve olla muiden kaltainen korostuu. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 148.)

Lapsi osallistui vanhempien mukana yhteisön kokoontumisiin, joita oli useana iltana viikossa. Tunteja kestävät kokoukset olivat lapselle pitkiä ja väsyttäviä. Kuten seuraavasta lainauksesta voi todeta, oli kokouksissa kova kuri lapselle.

...sillon kun lapsia oltiin, niin tota tietysti siihen aikaan muutenkin lapsia kuritettiin ja mun vanhemmat myöskin kuului niihin jotka vanhempiin, jotka niihin vanhempiin jotka niinku piiskasi lapsia. Et kokouksissa, se on niinku pienelle lapselle, kun siinä joutuu istumaan monta tuntia, niin jos et istunu ihan justiinki rauhassa paikallaan, niin sitten kuskattiin tukasta vessaan ja vessassa sai selkäänsä piiskalla. Ja siinä oli usein, monissa seurakunnissahan oli ihan piiska. (H1)

4.2 Arki yhteisön jäsenenä

Joihinkin yhteisöihin kuuluu oleellisena osana ovelta ovelle tehtävä evankelioimistyö. Kaikilla yhteisöön kuuluvilla on velvollisuus tehdä tätä jonkin verran (Ketola 2008, 154.) Omasta uskonnosta kierretään siis kertomassa ihmisille. Myös siihen toimintaan lapset osallistuivat pienestä pitäen vanhemman tai muun seurakunnan aikuisen mukana ja myöhemmin yhdessä yhteisön muiden lasten kanssa. Kulkeminen ovelta ovelle koettiin jännittävänä.

Että oli niinku koko päivän esimerkiksi saatto viettää sillä lailla että, jonku lauantaipäivän tai taikka sitten iltapäivällä niin muutaman tunnin niin oli se kaveri jonka kanssa juteltiin ja ja juoruttiin ja puhuttiin kaikkee että se oli sillälailla hauska kävellä pitkin kaupunkia ees taas ja et niinku ne välimatkat oli niinku hauskoja juttutuokioita, mut sitten se ite ovikellon soittaminen niin se oli niinku se järkyttävä joka pelotti aina joka kerta et hitto vieköön, kuka sieltä tulee. (H1)

Se oli ihan kauheeta näin jälkikäteen kun sen pystyy sanomaan. Siis se, että kun siitä silloin siellä puhuttiin, niin piti niinku ajatella että se on etu ja me saamme käydä. Joka kerta ennen lähtöä oli maha sekasin ja pää kipee ja yritti et voinks mä peruuttaa tai millä syyllä mä sit sanoin .. Voinko mä siirtää edes, että kun yritti keksii kaikkea. Sit kun sinne meni ja selviyty siitä, tyyliin tunti tai puolitoista ja kun sieltä lähdit nii oli semmonen huokasu ja helpotus et olit siellä käynyt. Ja tää luettiin niinku sit tää tai ajattelit, et et voi nyt minä olen tehnyt suuren työn, että minä sain siunauksen, tämän hyvän olon itselleni, et vaik toisaalta siinä hyvä et vitsi soikoon, tää on ohitse. (H2)

Ruohon (2013, 139) mukaan epäterveessä hengellisessä yhteisössä lapsi saattaa kasvaa pelon ympäröimänä koko lapsuusaikansa. Hän pitää pelon ilmapiirin luomista näiden yhteisöjen tapana sekä kontrolloida aikuisia, että vaikuttaa lasten kasvatukseen. Vanhemmat saattavat myös käyttää pelottelua estääkseen lasta tai nuorta eroamasta yhteisöstä tai uhmaamasta sen oppeja (Kukkula 2007, 112). Myös tässä tutkimuksessa nousi esiin kokemus pelottelusta.

Sit mä muistan lapsena sen, että omalta osalta jonkun verran, mut varsinki sisarusten kohdalla sitä et oli kauhee pelottelu illalla nukku- maan mennessä, et jos on niinku ... Kattonu sitä tv:tä mikä faijalla oli siellä niinku ohi mennen tai jotain, et sitä ei oo pyytänyt niinku illalla anteeksi, niin tuli aina muistutus siitä et jos yöllä kuolet niin helvetti kutsuu. Ihan siis pienestä lapsesta lähtien. Ei mutsi tehnyt sitä niinku

kiusallaan, vaan se kuulu siihen kuvioon. Et tota... Olihan se pelottavaa.. (H3)

Toiselle lapselle toistuvat synninpäästö rutiinit saattavat tuoda turvaa, mutta toiselle lapselle voi syntyä joka iltainen pelko siitä, onko hän muistanut pyytää kaikkea anteeksi. Lapsen omastatunnosta voi tulla niin herkkä, että hän ei pysty edes hahmottamaan, onko tehnyt jotain, mitä pitäisi pyytää anteeksi. (Ruoho & Ilola 2014, 98.)

Yhteisöön kuulumisen rajoitti lasten mahdollisuuksia tehdä vapaa-ajalla asioita, jotka heistä olisivat olleet kiinnostavia. Esimerkiksi harrastustoimintaan osallistumiseen liittyi rajoituksia. Lisäksi yhteisöön kuulumisen toi lasten arkeen omanlaisiaan sisältöä. Seuraavista lainauksista voikin huomata, että lasten tekemisiä kontrolloitiin hyvin tiukasti. Näyttää siltä, että lasten kykyyn toimia yhteisön tiukkojen arvojen mukaan ei uskottu.

Pyhäkoulut, raamattuluokat, tämmöset oli kaikki niinku ns. pakollisia ja... Mihinkään normaaliin nuorisotoimintaan ei saanu osallistua, vaikka kavereitten kans käydä monitoimitalolla esimerkiksi palaamassa Trivial Pursuittii tai jotai nuorisotilois, koska siellä taustalla soi vääränlainen musiikki. Ja se oli kyllä silleen aika rankkaa. Toisaalta siinä oli niin kiinni siin yhteisös, koska se on ihan puhasta aivopesua, ei niinku silloin ei osannu kaivata sitä toisten puolta sillä hetkellä, oli niinku niin täysin, et oikeestaan sääli muita ihmisiä, et nuo kaikki on menossa helvettiin. (H3)

Se on ehkä semmonen, mitä on jälkikäteen eniten miettiny, että ku vaikka tanssi oli synty, niin miten paljon se on vaikuttanu omaan liikkumiseen. Siis mä olin lapsena semmonen, että mä oisin niin silleen tosi paljon hyppiny ja tanssahdellu... (H4)

Mä en saanu käydä kirjastossa, koska pelättiin, että mä lainaan sieltä jotaki semmosta kirjallisuutta, mikä on niinku vastoin... Mä en saanu käydä elokuvissa, mä en saanu käydä leikkimässä naapurin tyttären luona, joka oli saman ikäinen kuin minä... Hän sai tulla leikkimään mun luo, mut mä en saanu mennä sinne, toki salaa joskus kävin. Et kun ei tiedetty mitä me siellä tehdään. (H6)

Kouluikäinen lapsi on toimelias ja aktiivinen ja siten entistä enemmän suuntautunut kodin ulkopuolisiin toimintoihin, kuten harrastuksiin ja ihmissuhteisiin. Se, miten vanhemmat suhtautuvat lapsen kiinnostukseen kodin ulkopuolisiin asioihin, on merkittävä asia, ja määrittää sen, miten paljon lapsi voi harjoittaa taitojaan. On tavallista, että lapsi alkaa aiempaa enemmän tuoda esiin omia mielenkiinnon kohteitaan, näkemyksiään ja toiveitaan. Harrastamisen keinoin lapsi pääsee toteuttamaan omaa aktiivisuuttaan ja nauttii uusien asioiden oppimisesta. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 145.)

4.3 Kaste

Kasteella on oleellinen merkitys eri uskontokunnissa. Kaste suoritetaan eri seurakunnissa eri vaiheissa. Lapsikasteen lisäksi on käytössä kaste uskonsa tunnustaneille nuorille ja aikuisille. (Ketola 2008, 36, 50.) Kaste oli suuressa roolissa yhteisöissä, johon haastateltavat kuuluivat ja kasteelle meneminen oli ajankohtaista jo lapsuudessa. Kasteen myötä tultiin yhteisön virallisiksi jäseniksi. Haastateltavien kokemusten mukaan kasteelle mentiin, koska se kuului asiaan ja sitä yhteisön taholta odotettiin, ei niinkään siksi, että se olisi koettu henkilökohtaisella tasolla tärkeäksi.

Kolmetoista vuotiaana mut on kastettu (yhteisön jäseneksi), koska se kuului asiaan. (yhteisössä) on sillä lailla niin ku että siellä mennään hyvin nuorena kasteelle ja tota.. Emmä voi niinku sanoa, että mun vanhemmat olis niinku painostanu, että mun olis ollu mitenkään pakotettu siihen, mutta mitään muuta vaihtoehtoa ei niinku ollu että se oli se mitä kohti oltiin kasvatettu, että jossakin vaiheessa täytyy mennä kasteelle. Seurakunnassa oli paljon lapsia ja kaikki mun kaverit meni kasteelle niin se kuulu niinku asiaan et sillon mentiin kasteelle. Mutta en mä oo mitään erityistä heräämistä siinä vaiheessa saanu enkä mitään muutakaan ahaa-elämystä että näin pitää tehdä mutta se niinku kuulu siihen elämään. Se oli niinku se minkälaista oli (yhteisössä) lapsen elämä. Kuulu mennä nuorena kasteelle ja kun meni kasteelle niin pidettiin suuret juhlat ja sai paljon lahjoja ja sinne tuli kaikki, kaikki tota sukulaiset jotka ei ollu edes (yhteisön jäseniä), niin nekin tuli kattoomaan sitä tilaisuutta että se oli sellanen suuri juhlapäivä olevinaan. En mä osaa, ei mulla oo mitään muisti kuvaa, että se olis mulle merkinny jotain erityistä silloin, eikä eikä oikeen sen jälkeenkään mutta totatota.. (H1)

..mä tiesin, että jos ei sitä päätöstä tee jossakin vaiheessa niin, niin... Oisko ruvettu sitten painostamaan.. Todennäköisesti. Ja sitten kyselemään, että etkö sinä jo menis kasteelle, mikset sää mee ja pitää sunkin ottaa vastuu... Että kun se oli ihan oikeesti se maailman tärkein, tärkein asia ja sitten ainut oikee uskonto joka johtaa pelastukseen ja paratiisiin... (H6)

4.4 Koulu, erilaisuus ja kiusaaminen

Koulussa lapset kokivat erilaisuutta, jonka aiheutti yhteisön asettamiin sääntöihin liittyvät kiellot osallistua koulun arkeen kuuluviin tilanteisiin, kuten erilaisiin juhliin ja esityksiin. Niistä esimerkkeinä seuraavat lainaukset:

Koulussa se oli kaikista rasittavinta kun mutsi kävi selittämäs kaikille opettajille mihin ei saa osallistua, silloin alakoululaisena, pienenä, eka, toka, kolmasluokkalaisena. Ja sit.. Oma pää oli jo siinä vaiheessa niin sekasin, että mä olin lähdössä kerran piirtoheitintunnilta pois kun mä en ollu varma mistä laitteesta tulevaa ohjelmaa tai opetusta ei saa kattoa. (H3)

Kyllähän se vaikutti ihan älyttömästi jo niinku lapsesta asti sillä lailla, että tavallaan koin koulussa niinku jo muitten niinku epäuskosten kaverieitten seurassa niin itteni aina kovin ulkopuoliseksi, koska siinä on kuitenkin niitä tiettyjä asioita, mihin ei saanu niinku lapsenakaan osallistua ja meiän äiti oli vielä niistä aika tiukka, että varmasti, jos koulussa oli joku teatteriesitys tai mitään, mikä muistutti tanssia niin mä en varmasti siihen saanu osallistua. Tavallaan siit seurasi semmone että koki olevansa aina ikään kuin eristyksissä niistä muista ihmisistä. (H4)

Haastatteluissa erilaisuudesta johtuva kiusaaminen koulussa nousi esille. Yhteisöjen taholta kiusaamista selitettiin kuuluvan asiaan. Kotona asiasta ei ollut helppo puhua vanhempien näkemysten vuoksi. Jos lapsi ei saa kotona ilmaista tunteitaan, hän saattaa tuntea olevansa huono. Lapsi voi kokea tunteensa ja tarpeensa vääräksi. (Jansson & Lemmetyinen 2006, 40.) Kiusaaminen johti siihen, että oma tausta haluttiin lopulta salata.

... siis mä olin meidän luokan kiusattu... Pitää olla kiusattu. Meitä vainotaan ja tiedämme siitä olevamme oikeassa. (H2)

...oli vähän semmosta kiusaamista, et oli niinku erilainen...ja se, että oli (yhteisön jäsen) ja piti pukeutua vielä niinku erilailla kun muut, niin oli se pienelle tytölle aika raskasta ja sit... Jos niinku kotona puhu siitä, tosi vähän mä puhuin siitä, minkälaista koulussa on niinku ja että kun on erilainen, kun tiesi että vastaukseksi tulee se, että tuota sä oot tosi Jumalan palvelija ja me niinku ja ja.. Ei mua sorsittu, mutta kuitenkin se, että pitää kärsiä ja siitä niinku olla ylpeä. Että niinku Jumalan palvelijoita tullaan vainoamaan.. (H6)

Kiusaamiseen liittyy toiselle aiheutettu vahinko ja pahamieli. Kiusattua vastaan hyökätään fyysisesti, sanallisesti tai epäsuorasti. Samaa lasta kiusataan yleensä toistuvasti. Kiusatuksi joutumiseen vaikuttaa esimerkiksi erilaisuus muiden silmissä. Sekä kiusaaminen, että kiusatuksi tuleminen ovat kehitykselle vaarallisia. (Ritokoski 2010, 66-67.) Kiusaamisen lisäksi puhutaan myös torjumisesta. Torjumisella tarkoitetaan tilannetta, että lapsi on epäsuosittu, hänestä ei pidetä ryhmässä (Salmivalli 2005, 43.) Kouluikäiselle lapselle ja nuorelle ryhmän ulkopuolelle jääminen on valtava mullistus. (Sinkkonen 2010, 38).

Kiusaaminen aiheuttaa kiusatuksi joutuneelle samankaltaisia seurauksia kuin väkivalta. Kiusaamisen vaikutuksena voi ilmetä voimakasta fyysistä ja psyykkistä oireilua, häpeän ja syyllisyyden tunnetta sekä itsesyytöksiä. (Pajamäki 2014, 33.) Kiusatuksi joutuminen lapsuudessa ennustaa nuorena koettavaa masennusta ja kielteistä näkemystä muista ihmisistä. Kiusatuksi tullut alkaa pitämään muita ihmisiä aikaisempaa vihamielisempänä ja epäluotettavampina ja se saattaa heijastua ihmissuhteiden laatuun. (Salmivalli 2005, 54,56.)

4.5 Haasteet nuoruudessa

Usein nuoruus nähdään siirtymävaiheena aikuisuuteen. Joissain kulttuureissa nuoruus on ihannoitava asia, mutta toisissa se on taas aikuisuuden mukanaan tuomiin rooleihin valmistautumista. Lapsuuden aikana itsestä muodostuneet käsitykset muokkaantuvat. Omalle elämälle etsitään merkitystä, samoin omaa paikkaa maailmassa. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 166.) Jo lapsuusaikana ilmenneiden haasteitten lisäksi nuoruus elämänvaiheena tuo mukanaan uusia haasteita. Nuoruuteen tyypilliset kokeilut toivat mukanaan syyllisyyden tunteen. Koettiin myös,

että muiden nuorten kokeilut aiheuttivat sen, että vanhemmat eristivät lapsiaan entistäkin enemmän yhteisön ulkopuolisista ikätovereista.

Sit tota niin, kun vähän vanhemmaks tulin, silleen ykstoista-kakstoista, siihen teini-ikään tolleen, niin sit mä rupesin tekeen salaa erilaisia asioita, tosi pahoja asioita, mä katoinkin kaverilla joskus tv:tä tai kuuntelin musiikkii, mitä ei ois pitäny kuunnella tai koulussa osallistuun joskus johonkin konserttiin ja tollai... Siitähän tuli sitten valtavan huono omatunto, jota sitten.. Syyllisyys painoi niin, että sitä piti aina mennä pyytämään anteeksi, ettei joutu sinne helvettiin. (H3)

..sitten niinku teini-iässä kaverit rupee niinku kokeilemaan alkoholia tai muuta, niin siinä käy sitten, ainakin itelläni kävi niin, että sitten tavallan niinku vanhemmat eristi entistä enemmän niistä ihmisistä. Et tavallansa niistä tuli vielä ei-toivotumpaa seuraa, koska siinä oli tietysti se pelko, et itekin sit ajautuu tämmösiin tuhoisiin asioihin, vaikka käyttämään alkoholia. (H4)

Kun nuoren tunteet alkavat sisäistyä ja avartua, haluaa nuori elää omista tunnoista käsin ja noudattaa omia sisäisiä yllyyksiään. Kun nuoren mieleen tulee jokin idea, niin yleensä hänellä on kova paine toteuttaa se. Nuori lähtee tällöin myös helposti mukaan erilaisiin asioihin. (Turunen 1996, 110.) Usein syyllisyydentunne on nuorella herkkä ja jopa pinnallinen. Se on merkki sisäistetyistä moraalista. Usein nuorta on helppo syyllistää, sillä hän on hyvin herkkätunteinen. Syyllisyyden tunteminen on merkki moraalitietoisuuden vahvistumisesta. (Turunen 2005, 119.)

Nuorten seurustelu on hyvin yleistä. Suurin osa niistäkin nuorista, jotka eivät seurustele, haluaisivat seurustella. Nuoret kokevat ystäviensä taholta myös paineita seurustella. On tavallista, että nuorella kiinnostuksen kohteet vaihtuvat. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 171.) Seurusteluun suhtauduttiin yhteisön taholta tiukasti ja sitä kontrolloitiin uhalla joutua vanhimpien eteen keskustelemaan tapah-
tuneesta. Tästä esimerkkinä seuraava lainaus:

... tottakai oli jotakin poikia siis jotka ei ollu (yhteisön jäseniä), mistä mä olisin ollu kauheen kiinnostunu. Ei se oli sitten sillä selvä, ei sellasta saanu missään tapauksessa ku sänkyyn ei saa mennä, mitä siitä seurustelusta tulis ei yhtään mitään ... Ja jos olis jotakin tehny et olis vähä pussaillu jonku kanssa niin sittenhä olis joutunu vanhimpien eteen keskusteluun... Ja jos semmosta oli niin mä koin hirveensuurta... niinku omantunnon tuskia, ihan järkyttävän huonoksi mä tunsin iteni. (H1)

Seurustelu aloitetaan joskus hyvin nuorena. Aluksi se on enemmänkin ystävyyttä, jossa harjoitellaan läheisyyttä. Seksuaaliset kokemukset tulevat mukaan vähitellen, mutta nuoret aloittavat hyvin eri-ikäisinä seksisuhteet. On tärkeää, että nuori on voinut tutkia omia halujaan ja tarpeitaan. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 177-178.) Seurustelu liittyy nuoruudessa siihen kuuluvaan itsenäistymiseen ja kodista irtaantumiseen (Aaltonen ym. 2003, 160). Joissain tiukissa yhteisöissä ankara uskonnollinen kasvatus pyrkii pimentämään nuorelta yhteiskunnan tarjoaman seksuaalisuuteen liittyvän tiedon. Tämä voi johtaa siihen, että nuorella ei ole tietoutta miten suojata itsensä henkisesti satuttavilta suhteilta ja sukupuolitaudeilta (Ruoho & Ilola 2014, 143, 145.)

Nuoruudessa mietitään ratkaisuja, joilla voi olla vaikutuksia koko loppuelämälle. Nuoren elinympäristöllä ja kulttuurilla on suuri merkitys. Tavoitteita asettaessa nuori pyrkii myötäilemään sosiaalista ympäristöään. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 176.) Yhteisön opin määrittelemä elämäntapa ja moraali ovat pohjana jäsenen elämänvalinnoille (Karjalainen 2011, 71). Opiskelua ei kaikissa yhteisöissä arvostettu, vaan sitä pidettiin tarpeettomana ja ajan tuhlausena.

Yhteen aikaan hyvin voimakkaasti tuotiin esille semmosta ajatusta, että se on ajan niinku hukkaan heittämistä jos lähtee vaikka opiskelemaan yliopistoon tai jotaki ammattia, joka vaatii useamman vuoden koulutuksen. Et se aika pitäis niinku antaa sille valtakunnantyölle, käyttää se siihen, koska tää maallinen, mikä nyt on, että ku tää on vaan tilapäistä että... Et se on niinku hukkaan heitettyä aikaa, että ei kannata niinku rakentaa tämän maallisen päälle, että koska tämä kaikki tuhotaan. Ja tämä kaikki, tämä systeemi mikä täällä nyt vallitsee, että se lakkaa olemasta ja tulee sitten jotakin muuta tilalle, parempaa. (H6)

Ei missään tapauksessa silloin ku mä oon ollu eikä edelleenkään (yhteisön) keskuudessa kannusteta koulun käymiseen. Opiskelu on hyvin vaarallista ja johtaa totanoin vaikeisiin ja väärin ajatuksiin. (H1)

Koulutusta ja mahdollisuutta opiskella pidetään Suomessa nykyään itsestään selvyytenä. Opiskelulla nähdään monenlaisia tehtäviä. Koulutus esimerkiksi määrittää yksilön lähtötason työmarkkinoilla. Koulutus on myös keino toteuttaa omia unelmia. (Antikainen 1998, 192-193)

Identiteettiin liittyy oman yksilöllisyyden löytäminen ja siihen myös liitetään erilaiset roolit, joita nuori pyrkii omaksumaan. Nuoruuteen liittyy vahvasti oman identiteetin rakentaminen. Nuoruuden identiteetistä puhuttaessa käsitellään ainakin seksuaalisuutta, ammatillisuutta ja maailmankatsomuksellisia kysymyksiä. Nuoruuteen liittyvän identiteetikriisin myötä nuori hakee omia voimavarojansa ja tarpeitaan, huomioiden ympäröivän kulttuurin ja sen asettamat tavoitteet. (Aaltonen ym. 2003, 74.) Nuorena perheen ja koulun rinnalle tulevat nuorisokulttuurit ja vapaa-ajan harrastukset, jotka tuovat uusia mahdollisuuksia nähdä ja tulkita omaa elämäänsä. Ympäröivään todellisuuteen on vaikeaa orientoitua, jos nuori pitäytyy tarkasti jossain tietyssä toiminta- ja ajattelutavassa. (Aaltonen ym. 2003, 86.) Kuten seuraavasta lainauksesta ilmenee, pitivät yhteisöt tiukasti jäseniään otteessaan. Nuoruuteen kuuluva oman polun miettiminen tehtiin haastavaksi.

Sit kävin koulun loppuun ja lukion ja... Se oli semmosta haahuilua, et kumpaa puolta sitä niinku eläis. Mut kyllä se yhteisö piti niin tiukasti kiinni, et ku se oli, se on just sitä, et siellä niinku annetaan hirveesti erilaisia pieniä tehtäviä, ja on joka ikäluokalle omat menonsa, et varmasti pysyy siinä. (H3)

Nuoruuteen liittyy kyseenalaistaminen ja kriittinen tarkastelu, joka kohdistuu aiemmin opittuun. Omaa ajatusmaailmaa rakennetaan aktiivisesti. Nuori on uusia asioita kohtaan herkkä ja avoin. On tavallista, että vastauksia mietittyttäviin kysymyksiin etsitään erilaisista aatteista, uskonnosta ja politiikasta. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 169.)

Ihan jo aikuisiällä, ku olis jo kaheksantoista ja oli ajokortti ja omat menot, niin silloinkaan ei uskaltanu tehdä mitään normaali, koska se oli niin tiukkaa se valvonta mutsin taholta. (H3)

Erilaiset ryhmät muodostavat ryhmälle ominaisia käyttäytymistapoja, sosiaalisia normeja ja rooleja, joihin liittyy odotuksia. Näistä ryhmän asettamista odotuksista puhutaan sosiaalisina normeina. Niiden odotusten mukaisesti odotetaan ryhmän jäsenten ajattelevan, käyttäytyvän ja tuntevan. Ryhmän arvoihin, asenteisiin ja normeihin sosiaalistuminen tarkoittaa sekä niiden, että ryhmän jäsenten odotusten hyväksymistä. Mikäli ryhmä suhtautuu kielteisesti normeista poikkeamiseen, nuori kokee paineita toimia näiden normien mukaisesti, vaikka ne olisivat hänen omien asenteidensa vastaisia. Nuori, joka on sisäistänyt tietyt käyttäytymistä kos-

kevat säännöt, toimii niiden mukaisesti, vaikka hänen toimintaansa ei valvottaisi. Erityisesti jo lapsuudessa opitut normit omaksutaan tiukasti. (Aaltonen ym. 2003, 86-87.) Ryhmä rankaisee omalla tavallaan jäsentä, jonka toiminnasta on haittaa yhteisen tavoitteen saavuttamiselle. Moittiminen, uhkaaminen, paheksuminen, si-vuuttaminen ja erottaminen ovat ryhmän rankaisutapoja. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 2000, 160.)

5 YHTEISÖÖN KUULUMISEN VAIKUTUKSET AIKUISUUTEEN

Tässä luvussa kerron miten yhteisöjen säännöt ja rajoitteet vaikuttivat aikuisen elämän eri osa-alueilla ja millaisia haasteita ja tunteita ne aiheuttivat.

Aikuisikään liittyvät kehitysvaiheet ovat suurelta osin itsenäiseen selviytymiseen pyrkimistä. Aikuinen pyrkii löytämään maailman moninaisuudesta ja omasta persoonallisuudestaan oman todellisen itsensä. Lisäksi hän yrittää määrittää omat tavoitteensa, kykynsä ja yksilöllisyytensä. Lapsuudesta ja nuoruudesta aikuisuuteen ihminen kantaa siellä sisäistetyn ajattelemisen, tuntemisen ja tekemisen malleja. (Dunderfelt 1997, 114-115.) Aikuisiällä yhteisöön kuulumiseen liittyvät haasteet muuttuivat ja lisäksi tuli uudenlaisiakin haasteita. Haastatteluun osallistuneista yksi liittyi yhteisöön vasta aikuisiällä. Toisaalta aikuisena monella lapsesta asti yhteisöön kuuluneille heräsi myös ahdistus siitä, että ei ole saanut valintaa omaa uskontoansa. Näitä päinvastaisia kokemuksia kuvaavat seuraavat lainaukset.

Olin 26-vuotias, kun koin tämmösen heräämisen ja koin parannuksen ja sitten siinä elämäni vaiheessa sitten koin tämmösen vahvan heräämisen ja koin uudesti syntymisen... (H5)

Ja sen mä muistan siis aina, mul on ollu se ahdistus, koska mä en ole itse valinnu tätä uskontoa, se niinku tuotiin mulle, se iskettiin mun päähän lapsena ja mä niinku koin että mulla ei ollu muita vaihtoehtoja et se oli niin vahvana.. (H1)

5.1 Haastava arki

Aikuisena arkeen kuuluu paljon velvollisuuksia. On pystyttävä huolehtimaan yleensä sekä työstä, että perheestä. Yhteisöön kuulumiseen liittyvä toiminta, kuten kokoukset ja ovelta ovelle tehtävä julistustyö tekivät arjesta kiireistä ja kuormittavaa. Ovelta ovelle työtä tekevät joutuivat altistamaan itsensä huonolle kohtelulle.

...ei mitään ilkeitä kokemuksia mulla ei niinku lapsena ollessa oo mutta aikuisena toki siis on saanu äkästä ulos lähtöä ja monenlaista lähtöä ja monen laisia sairaita ja pervoja ihmisiä on tullu vastaan ja itensä paljastajia ja ihan mitä tahansa on joutunu törmäämään... vihasia koiria ja äkäsiä isäntiä että on pyssyn kanssa joskus ajettu ulos ja kaikkee mahdollista on ollu. Suurin ongelma on tietysti että ihmiset on

hirveen välinpitämättömiä ja vetäsee äkkiä vaan oven kiinni ja on tympeitä. Tottakai se tuntu pahalta mutta sitten sillä kertaa sitä ajatteli että me ollaan sen kaiken yläpuolella kun viedään tämmöstä hyvää uutista. (H1)

Tavallaan se mun niinku kirkossa käynti saatto venähtää niinku pitkäksi päiväksi, ja mä en sitä mun tyttöä saanu ottaa mukkaan, kun mulle sanottiin ettei saa ottaa ottaa sitä mukaan sinne.. Ja mä en kokenu sitä oikeaksi sitä asiaa.(H5)

Et kaikki piti, kaikki piti tapahtuu niinku sen puitteissa. Ja sitten ne kokoukset kolme kertaa viikossa, tiettyyn kellon aikaan lähetettiin tekemään sitä ja tätä ja tuota..(H6)

Keski-ikää edeltäviä vuosia pidetään elämänkulun kiireisempänä aikana. On haastavaa liittää yhteen työ, harrastukset ja parisuhde. Lisäksi elämässä voi aina tapahtua jotain ennakoimatonta, kuten läheisen sairastuminen. Kaikki tämä tekee arjesta kiireistä. Kuitenkin ihmiselle pitäisi jäädä aikaa miettiä, mikä elämässä on tärkeintä ja miten asiat olisi järkevää hoitaa. (Dunderfelt 1997, 145.) Ovelta ovelle työn haaste on se, että kaikki eivät ole luonteeltaan ja lahjoiltaan sellaisia, että kokisivat toiminnan inhimillisenä. Pakottaminen toimintaan voidaan kokea todellisena hengellisenä väkivaltana, koska siihen liittyy yksilön alistaminen yhteisön tahtoon. Ihminen joka ei osallistu ovelta ovelle työhön saa leimaavan nimityksen; toimeton. (Ruoho 2013a, 66-67.)

Arviointi, arvostelu ja tuomitseminen määrittävät ihmiselle tilan, jossa hänellä on lupa liikkua. Se kertoo ihmiselle millainen on. Pelkkä arvioiva katse vaikuttaa ihmiseen oleellisesti. (Ollila 2008, 184.) Omasta toiminnasta yhteisön vaatimuksiin liittyen piti jättää raportti kuukausittain. Toimintaa siis kontrolloitiin hyvin vahvasti. Sosiaalisella kontrollilla tarkoitetaan tapoja pitää yhteisön jäsenten toiminta normien mukaisena. Sen avulla toiminta pyritään pitämään yhdenmukaisena, mikä on toiminnan jatkumisen kannalta tärkeää. (Laitinen 2005.)

Siitä pitää jättää raportit jos et jätä raporttia nii heti soitetaan perään et mikset ole ollut kentällä ollekkaan, eikö yhtään ole tunteja et siinä on niinku pakko olla niitä tunteja. Pakko ja pakko, mutta siis henkinen pakko, nimenomaan sitä henkistä pakkoo et jos et sä ole sä olet toimeton ja sä oot ensin epäsäännöllinen ja sit ku oot useemman kuukauden ettet oo jättänyt raporttia niin sä olet toimeton ja se aina luetaan ne raportit, ei siis niinku nimellä että tämä ja tämä on tehnyt näin

monta tuntia vaan. Niinku koko seurakunnan raportti luetaan ja annetaan ymmärtää että pitäis tehdä enemmän ja olla koko sydämisempi ja elikkä koskaan ei tehdä tarpeeksi, ei ikinä.. (H1)

Se on mun mielestä hassua, että monesta asiasta sanottiin siellä, että täähän on täysin vapaa-ehtoista, että ei sua kukaan pakota tähän. Mut jos sä käytit sitten sitä omaa vapauttas, että vaikka jäit kokouksesta pois, tai sitten tuota.. Et jättäny raporttia siitä kenttäpalveluksesta, niin tultiin kysymään, että no miksi? Et jos sä meinaat olla niin sun pitää. (H6)

Epäterveissä yhteisöissä ihmisiä rajoitetaan usein niin hienovaraisesti, että jäsen luulee tekevänsä päätöksiä jatkuvasti itse. Kuitenkaan ratkaisut eivät ole jäsenen omia, vaan häneen vaikutetaan siten, että hänen oma arvostelukykynsä vähenee ja hänen on vaikeaa tehdä ratkaisuja itsenäisesti. (Jansson & Lemmetyinen 2006, 80.) Koska yhteisö asettamat vaatimukset olivat suuret, syntyi helposti riittämättömyyden tunne. Yhteisöstä annettiin ymmärtää, että pitäisi kyetä tekemään aina vain enemmän työtä kentällä.

..aikuisena mä koin aina sen riittämättömyyden, mä en ikinä yltäny siihen mihinkä olis pitänyt yltää, koskaan mä en tehnyt tarpeeksi, koskaan mä en ollu tarpeeksi hyvä, koskaan mä en kelvannu kellekään. Ja silti mä yritin aivan kamalasti. (H1)

Tunnusomaista epäterveelle yhteisölle on, että hengelliseen toimintaan osallistumista kontrolloidaan tiukasti. Kontrollointi voidaan nähdä hyvänä asiana, jos se tuottaa jäsenelle tunteen, että hänestä pidetään huolta ja rohkaistaan. Kuitenkin valvonta koetaan usein ahdistavana, sillä elämässä on usein haastavia tilanteita, jolloin toimintaan osallistuminen on vaikeaa. Epäterveyhteisö löytää viat aina yksilöstä tai ympäröivästä pahasta, ei koskaan yhteisöstä tai sen opeista. Yhteisöjen kirjoittamattomat säännöt kertovat mikä on riittävän hyvä syy olla osallistumasta toimintaan. (Ruoho 2013a, 59-61.)

5.2 Yhteisöön kuulumisen vaikutukset työelämään

Työntekoa pidettiin eräässä yhteisössä välttämättömänä pahana. Sille ei jäänyt myöskään aikaa yhteisön jäsenyyteen liittyvien velvollisuuksien vuoksi. Töissä ei

ollut mahdollisuutta käydä lainkaan tai sitten oli löydettävä osa-aikatyö. Tällaisista tilanteesta kertovat seuraavat lainaukset:

No se oli pakko yrittää saada osa-aika työ tai vähentää töitä koska mitenkään ei työn päälle pysty sellaisia työmääriä (ovelta ovelle työtä). Siitä ei siis saa mitään palkkaa eikä mitään tämmöstä mutta pitää vaan juosta tuolla ovilla että on raportoitavaa. (H1)

Myös työyhteisöön kuulumisessa tuli esiin ongelmia, koska yhteisöjen säännöt vaikuttivat sielläkin toimimiseen. Koska syntymäpäivien vietto oli kiellettyä, töissäkään ei voinut osallistua työkavereiden muistamisiin. Myös virkistystoimintaan osallistuminen oli vaikeaa, koska siihenkin koettiin usein liittyvän yhteisön arvojen vastainen toiminta.

Tietysti vaikka niinku työelämässä, siinä tavallaan jatku se tietynlainen kokemus koko ajan siitä, että on erilainen kuin muut. Koska kuitenkin missä tahansa tommosessa, no missä tahansa työpaikas tai harrastuspiireis tai muussa, niin tavallisesti ne niinku kokemukset, mitkä eniten niinku tuo ihmisiä yhteen niin on vaikka joku saunailta, missä ihmiset juo vaikka olutta ja no eihän sitten voi uskovainen ihminen juoda olutta. Tavallansa kokoajan sellanen olo niinku et pitää niinku muille ihmisille selitellä sitä, että miksi en tee näin ja sit tavallansakun ittekin kyllä koki sen semmosena niinku tavallaan älyttömänä, koska oli kasvanu siihen. Joutu niinku puolustelemaan semmosia asioita mitkä niinku omastakaan mielestä ei ollu mitenkään loogisia, (H4)

Työyhteisöissä suhtautuminen uskonnollisiin yhteisöihin kuulumiseen vaihteli. Osa haastateltavista koki, että häntä ja hänen tapaansa toimia ei täysin hyväksytty. Lisäksi omia tekemisiä joutui myös jonkin verran selittämään.

Sit mä muistan kun mä menin töihin, sit oli aina se et ihmiset tarjos synttäreinä kahvia ja sit mä muistan ku yks työkaveri sano mulle, mä sit töissä otin, mut en sanonu onnee, olin selittäny kyllä tän syyn. Yks sit sano mulle et sä oot kyllä aika ällöttävä et sä juot tätä kahvii mutta sä et niinku osallistu tohon kukkapakettiin mikä ostetaan aina. (H1)

..nyt ihan aikuisena aikuisena niin on muutama työpaikka, et ihan oikeesti mut niinku hyväksyttiin.. Semmosena kun mä olin, vaikka mä tein hyvin äkkiä sitten aina selväksi, et hei mä oon muuten (yhteisön jäsen), et mä en sitten tee tätä, enkä tätä enkä tuota. (H6)

Erilaisuus pitäisi työyhteisönä kokea rikkautena. Erilaisuus rikastuttaa henkilökoh-
taista elämää ja lisää työyhteisöjen todellisuuden tajua. Toisen ihmisen erilaisuus-
den huomaaminen auttaa havaitsemaan myös oman erilaisuuden. (Kaivola 2003,
28-29.) Työpaikan ihmissuhteet poikkeavat sekä sukulaisuus- että ystävyys-
suhteista. Kuitenkin työpaikalla vietetään enemmän aikana vuorokaudessa, kuin lä-
heisten kanssa vapaa-aikana. Työpaikan ihmissuhteet perustuvat muiden ihmis-
suhteiden tapaan tasavertaisuuteen, toisen kunnioittamiseen ja arvostukseen.
(Kaivola 2003, 25-26.) Toisaalta työkavereihin suhtautuminen oli yhteisöön kuulu-
villa vähintäänkin varautunutta, koska yhteisöjen opit vaikuttivat ns. vääräuskoisiin
suhtautumisiin.

Sä oot työssä niitten ihmisten kans, siis et sä niinku haluakaan vapaa-
aikaa viettää niitten kans ku ne on niin pahoja, vääräuskosia, ja ne voi
tuota niinku siirtää suhun jotain sellasta, muuttaa sun ajatusmaail-
maa... (H6)

Yhteisöstä käsin maailma voidaan nähdä paikkana, jossa vallitsee paha, kun taas
yhteisön sisällä vallitsee hyvä. Yhteisön ulkopuolisiin ihmisiin suhtaudutaan kään-
nytyskohteina, eikä heitä pidetä tasa-arvoisina yhteisön jäseniin nähden. Jyrkim-
millään tämä tarkoittaa, että yhteisön ulkopuolisten näkemyksiä ja päämääriä ei
pidetä arvossa. (Karppinen 1994, 74).

Eräät yhteisöt odottavat yhteisöön liittyvän jäseneen luopuvan työstään, joka ei
vastaa yhteisön arvoja (Lahti 1996, 14). Haastattelussa tuli esiin kokemus siitä,
että omat arvot olivat ristiriidassa omaan työhön nähden, ja tämä sisäinen ristiriita
teki työskentelystä mahdotonta.

Jotenki mä koin, että se (työ) on niinku ristiriidassa minun vakaumuk-
seni kanssa, työskennellä siellä ja myydä vielä kaljaa joskus silloin täl-
löin... Mä koin siinä tuota työssäni, mulla oli hirvittävän paha olla ja to-
ta semmosia ahdistuksia ja semmosia pelko.. Voimakkaita pelkotiloja
tuli (H5)

Arvoilla viitataan asioihin jotka ihminen kokee itselleen tärkeiksi ja toivottavaksi
(Helkama 2009, 45). Niillä perustellaan omaa käyttäytymistä ja mielipiteitä. Kaikki
arvot eivät ole yksilölle yhtä merkittäviä, vaan ne asetetaan tärkeysjärjestykseen.
(Lahikainen & Pirttilä-Backman 2000, 97.) Sekä arvot, että uskonto liittyvät tekojen

ja valintojen arvioimiseen ja perustelemiseen. Arvot ohjaavat ja motivoivat yksilön toimintaa ja arviointia eli ne eivät ole nähtävissä ainoastaan toimintaa perusteltaessa. (Helkama 2009, 46-47.) Arvoja asetetaan, että todellisuus kehittyisi paremmaksi (Ollila 2008, 87).

5.3 Hyvittely

Kun teki jotain yhteisön arvojen vastaista, syntyi siitä suuri syyllisyydentunne. Syyllisyys johti siihen, että oli tarve hyvittää tekojansa.

Mä oon tosi paljon kävin ovelta ovelle koska se oli sellanen millä jos on jotakin tai kuvitteli et on tehny jotaki pahaa esimerkiksi jotaki mikä ei ole niin mieluista tuossa uskonnossa olevalle ihmiselle, ollu vaikka ku oli niinku oltiin meikäläiset ja sit oli maailmalliset jos ei ollu sen seurakunnan sisällä olevien ihmisten kanssa mutta oliko ollu näitten maailmallisten kanssa tekemisissä niin se oli paha juttu niin sitä koitti sitteen korvata sillä että mä käyn tosi paljon nyt kentällä elikkä ovelta ovelle piti niinku... että kun mulla ny oli jotakin seikkailuja ja semmosia, en siis todellakaan sängyssä ollut kenenkään kanssa, ihan naurettavaa, niinku ajatella jälkeinpäin et oli niitä jotakin halailuja joittenki poikien kanssa niin mä koin että ne on nyt sitten rangaistus, että mä en saa nyt lastakaan kun mä oon ollu niin paha ja huono. Ja mä elin niinku vuosia semmosessa hirveessä että mä oon niin huono että mä en voi kellekään kertoa, mä en oo tunnustanu vanhimmillekaan, mä en kerro kellekään että mä oon niinku sellastakin menny tekemään. Mä oon niin huono ja paha. (H1)

Ihminen, joka on helposti syylistyvä, ei rupea vähäpätöisin perustein epäilemään yhteisönsä tapoja, sääntöjä ja tulkintoja. Syylistyvyys saattaa olla syynä sille, että ollaan jatkuvasti aktiivisia. Silloin syyllisyys on kuin sisäinen piiska, joka vaatii tekemään aina vain lisää. Aito syyllisyys nousee omasta tunnosta ja on yksilöllistä oman vastuun ja rikkomusten tunnustamista. (Karppinen 1994, 122-123.) Oikeanlainen syyllisyyden tunteen avulla ihminen kykenee tiedostamaan moraalisen vastuunsa. Tunne omasta syyllisyydestä perustuu siihen, että henkilön oman toiminnan ja moraalisen todellisuuden välillä on ristiriita. On tärkeää, että ihminen oppii erottamaan perusteltu syyllisyyden tunne perusteettomasta. Ihminen altistuu manipulaatiolle, ellei hän kykene erottamaan toisistaan näitä syyllisyyden muotoja. Pitkälle kehittynyt tietoisuus arvoista suojaa ihmistä hyväksikäytöltä ja syylistämiseltä. (Puolimatka 2004, 266, 268) Ajan myötä tunne syyllisyydestä heikentää ih-

misen minuutta ja vaikuttaa omanarvontunteeseen. Ihminen vertaa itseään muihin ja jos hän tuntee toisiin verrattaessa suurta syyllisyyttä, se aiheuttaa hänessä huonommuuden tunnetta. (Vakkuri 2011, 9,16)

5.4 Lasten hankinta

Lastenhankintaan liittyen yhteisöillä oli hyvin erilaisia periaatteita, joiden mukaan jäsenten oli elettävä. Toisessa yhteisössä lastenhankintaa pidetään tärkeänä, toisessa taas korostetaan että se ei ole tässä tilanteessa kannattavaa.

(yhteisön) keskuudessa ei hirveesti kannusteta lasten hankkimiseen vaan ajatellaan näin että koska harmagedon tulee ihan tuota pikaa niin tota ei kannata enää tähän järjestelmään hommata lapsia ja tosi monet on ihan lapsettomia juurikin sen takia elikkä.. Sitä semmosta kannustusta siihen että ja myötätuntoa siihen että mikä tuska mulla oli kun mä halusin oman lapsen niin tota mä en kyllä seurakunnan taholta ikinä saanu. (H1)

Sekin, että meillä ei oo lasta niin.. Siihenkin on tää uskonto . Kyllä mä nään, että se on niinku se kaikista suurin syy. Mua rupes äiti jo hyvin nuorena aivopesemään siihen, että tää maailma on niin paha, että ei tänne kannata lapsia hankkia...(H6)

No lapsiahan sit syntyy, koska se oli just silleen et ei ajatellu omilla aivoilla ollenkaa. Niit tuli sit lopulta seittemän omaa. Siinä välis kuolikin yks kolarissa ja sehän oli taas semmonen, että monesta suunnasta tuli muistutusta, että no nii, että tää tota on merkki, merkki siitä, että kannattaa niinku pysyä tällä polulla, että... Tällä tavalla se Jumala vetää puoleensa, et se antaa koittelemuksia. Sit siinä vaiheessa ite usko siihen taas niinku tosi vahvasti, et mahtavaa, että on täs uskonnos et selviää tästä tän avulla. Et muut ihmiset ei tajua tätä miten mahtavaa tää on. Vaikka niinku se oli niin kaameta, et joutu ottaa oman lapsen irti hengityskoneesta, tai antaa luvan siihen. (H3)

Ehkäisyvälineiden käyttö nähdään erään yhteisön ajattelussa Jumalan tahdon vastaisena. Se johtaa hengellisen yhteyden katkeamiseen ja mahdollisesti jopa pelastuksen menettämiseen. Yhteisössä pariskunnan saattavat kokea kovaa painostusta lasten hankintaan. Jos herää epäily, että lasten ei anneta tulla, saattaa pariskunta joutua vanhimmiston eteen puhutteluun. (Kouros 2011, 144-145.)

Koska ehkäisyn käyttö nähdään kyseisessä yhteisöissä syntinä, ovat perhekoot suuria. Lapsia on usein yli kymmenen. Hurtig (2011, 109) kertookin, että arki voi olla hyvin haastavaa sekä perheen vanhemmille, että lapsille. Haasteet liittyvät esimerkiksi taloudelliseen tilanteeseen, ulkopuolisen avun tarpeeseen ja vanhempien parisuhteeseen. Väsymys ja pelko omasta jaksamisesta voi kuormittaa vuosia. Toistuvat raskaudet, huolenpito lapsista ja arjen velvoitteet liitettynä pohdintoihin eettisistä ja hengellisistä perusteista saattavat synnyttää kriisin. Kriisiä on vaikea jakaa ja vielä haastavampaa ratkaista. Mikäli perheeseen kasautuu lisäksi psyykkistä, taloudellista ja sosiaalista epävakautta, on vaikeaa huomioida lasten yksilöllisiä tarpeita ja sillä saattaa olla herkälle tai erityistarpeiselle lapselle vaikeat seuraukset. (Hurtig 2011,109.110.) Suuri perhekoko ja lyhyin väliajoin syntyvät lapset luovat myös perheen isälle paineita, sillä hänen vastuulleen jää sekä perheen elättäminen, että puolison tukeminen (Ruoho & Ilola 2014, 187).

Haastatteluissa tulivat esiin myös yhteisöön kuulumiseen liittyvät asiat, jotka vaikeuttivat lapsen hankintaa. Koeputkihedelmöitys oli yhteisön näkökulmasta epäsovivaa ja adoptointiinkin liittyi haasteita.

Mentiin lapsettomuushoitoihin, sit tuli tää koeputkihedelmöitys vaihe ku oltiin jo muita kokeiltu. No sitten luettiin vartiotornista että se ei oo niinku sopivaa ja kiltteinä ihmisinä me sit uskottiin et okei ei voi sit mennä siihen, koska siinä on tää abortoiminen niistä hedelmöittyneistä munasoluista et mitä niille pakastetuille tehdään kun ei niitä voi sitten välttämättä käyttää jos kävis semmonen tuuri et olis tullu monta, monta munasolua hedelmöittynyt sitten se piti jättää et ei, ei me sitten tee sitä. (H1)

..ei oo hirveesti myönnetty niitä lupia (yhteisön jäsenille) ton verensiirto kysymyksen takia. No me sit ajateltiin sillä tavalla et sitten kun ruvettiin adoptoimaan et me ei kerrota ollenkaan et me ollaan mitää uskovaisia että me esitetään että me ei vaan kuuluta kirkkoon ja me ei olla yhtään mitään... (H1)

5.5 Ihmissuhteet

On tavallista, että yhteisöissä suhtaudutaan avioliiton ulkopuoliseen seksuaalisuuden toteuttamiseen kielteisesti (Ruoho 2013a, 94). Myös haastatteluissa asia nousi esille. Se vaikutti jo nuoruudessa asti seurusteluun ja parisuhteeseen.

Piti aina olla joku esiliina ettei tiiäksä mennä ny sänkyyn ja.. et niinku meidän paras nuoruus ja se ku oltiin rakastuneita ja tykättiin toisistamme ku hullu puurosta nii ei saanu.. Sitten oli hirvee oman tunnon tuska niinku siitä että ettei vaan mitään tapahdu ja kauheeta, ettei nyt vaan mennä liian pitkälle. siis onks tää... Mikä on niinku tämmönen, et eikö ihminen oo niinku luotu seksuaaliseksi olennoksi ja... Eiks se oo niinku ihan täysin normaalia..? Et miten se voi olla niin kauheen kiellettyä ja syntistä ja pahaa ja.. (H1)

Tiukka valvonta seurustelevien parien kohdalla saattaa olla parin iästä riippumattomasti eli valvonta liittyy paitsi nuoriin, niin myös vanhempiin seurusteleviin pariskuntiin. On tärkeää, että jos parit yöpyvät yhdessä, niin mukana on joku ns. luotettava henkilö. (Ruoho 2013a, 107-108.) Yhteisöissä, joissa ei sallita minkäänlaista seksuaalisuuden toteuttamista avioliiton ulkopuolella, ei yksinelävällä ole minkäänlaista mahdollisuutta siihen, ellei hän mene avioliittoon. Itsetyydytys, nimittäin nähdään joissain yhteisöissä helvettiin vievänä syntinä. (Ruoho & Ilola 2014, 141,146). Rajoitukset ulottuivat kuitenkin myös avioelämään. Yhteisöillä saattoi olla hyvinkin intiimejä rajoituksia.

(yhteisö) määrittelee myös ihan sen mitä makuukammarissa saa tehdä että mitä tapoja siellä saa olla. (H1)

Uskonnollisessa yhteisössä elävä ei välttämättä ole selvillä omista tarpeistaan, erityisesti seksuaalisista tarpeista. Seksuaalisuus onkin kirkon historiassa mielletty pahaksi ja uhkaavaksi asiaksi ja siksi se joissain yhteisöissä nähdään asiana, josta on syytä varoitella. Omaan sukupuolisuuteen tutustumiseen suhtaudutaan niin jyrkästi, että erityisesti nainen saattaa elää keski-ikäiseksi ilman minkäänlaista kosketusta omaan naiseuteensa ja seksuaalisuuteensa. (Karppinen 1994, 76-77.) Seksuaalisuus on ihmisen olemuksen ydintä. Se on osa ihmisen persoonaa, identiteettiä ja olemusta. Vauriot, joita ilmenee seksuaalisuudessa kertovat, että jotain on epäonnistunut rakkaudessa ja sen kehollisuudessa. (Blomster 2013, 94-96)

Avioerot ovat Suomessa yleisiä. Väestöliiton mukaan Suomessa päättyy vuosittain 13 000- 14 000 avioliittoa eroon (Miettinen). Vaikka avioliitossa oli huomattavan suuria vaikeuksia, niin yhteisön säännöt estivät avioeron. Vain aviorikoksen tekeminen oli pätevä syy eroamiseen.

Hän (aviomies) rakastu mihin naiseen hän tykkäs, hän rakastu millonki. Hänellä oli useita, muttei hän koskaan sanonu onks hän, kun sitenhän on se, että enhän mä saa erota ellei hän oo käyny virallisesti tekemässä aviorikosta. Ja sitähän hän ei tunnustanu koskaan. Mähän olin sidottu, mun oli pakko olla sen kanssa naimisissa. (H2)

Se, että yhteisön käsitys on, että avioliittoa ei voida purkaa, voi johtaa myös lasten kannalta ikäviin seuraamuksiin. Jos avioliitto on ristiriitojen, riitojen ja syvien pettymysten täyttämä sekä mahdollisesti myös väkivaltainen, kuormittaa avioliiton jatkuminen lapsia. (Hurtig 2011, 116-117.)

Kuitenkin joissain yhteisöissä avioliitto oli pitemmän päälle ainoa vaihtoehto, jos halusi elää parisuhteessa, kuten seuraavasta lainauksesta käy ilmi:

Sit reilu parikymppisenä tuli mentyy naimisiin, ei ollenkaan niinku rakkaudesta, vaan ihan niinku siitä, että kenenkään kans ei voi niinku seurustella kovinkaan pitkään, jos ei sit mene naimisiin. (H3)

Yhteisö suhtautuu hyvin suoraviivaisesti seurusteluun. Seurustelun nähdään mahdollisena vain, jos se tähtää avioliittoon eli seurustella voi vain tosi tarkoituksella. Kun seurustelu alkaa, niin se saattaa edetä todella nopeasti ensin kihlautumiseen ja sen jälkeen avioliittoon. (Ruoho & Ilola 2014, 141, 147-148.) Koska avioliitto saatetaan solmia jo hyvin nuorena, ei siinä vaiheessa olla välttämättä vielä valmiita sen mukana tulevalle vastuulle. Omalle aikuistumiselle ei ole saanut riittävästi aikaa, ja haasteita parisuhteelle voivat tuoda jo pian avioliiton solmimisen jälkeen syntyvät lapset. (Emt. 2014, 348).

Ihmissuhteisiin liittyi erilaisia rajoituksia. Aitojen ihmissuhteiden ylläpitäminen koettiin vaikeaksi. Eräässä yhteisössä painotettiin anteeksiannon tärkeyttä. Kaikkia rikkomuksia yhteisöä ja sen jäseniä kohtaan oli pyydyttävä anteeksi. Kaikki asiat oli myös annettava anteeksi. Seuraavassa lainaus kuvaa säännöksen vaikutusta ihmissuhteisiin.

Ihmiselle pitäis jättää aikaa semmoselle niinku aidolle katumukselle ja vihalle ja surulle sen sijaan, että pakotetaan tämmöseen niinku... Ja sit siinä mun mielestä just käy vielä niin, että että jos on joku niinku oikeesti ongelma ihmissuhteessa, niin sitä ei koskaan päästä niinku käsittelemään. (H4)

Kun yhteisön jäsen on toiminut opetusten vastaisesti, rikkonut yhteistä ymmärrystä tai toista ihmistä vastaan, kertoo rikkonut teoistaan toiselle uskovaiselle. Hän pyytää anteeksi toimintaansa ja saa synninpäästön. Sen seurauksena ihminen vapautuu syyllisyydestä ja asia pyyhkiintyy pois kummankin mielestä. Asiaa ei sen jälkeen ole olemassa. Vaikka anteeksianto ja saaminen sinällään ovat hyviä asioita, voivat ne peittää alleen todella vakaviakin rikkomuksia. Toiminnan uhrin osa ei ole välttämättä oikeudenmukainen. Uhrihan voi olla esimerkiksi väkivaltaa kokenut aikuinen tai lapsi. Anteeksi täytyy antaa myös toistuvat teot. (Hurtig 2011, 127-128.) Terveeseen minuuteen liittyy kyky nähdä omassa yhteisössä ja itsessään epätäydellisyyttä ja pahuutta, eikä se mureenna itsetuntoa tai vie turvallisuuden tunnetta. On pystyttävä myöntämään tuntevansa vihaa, pelkoa, kateutta, pettymystä ja epäuskoa. Terveeseen itsetuntoon liittyy kyky kestää ristiriitoja, ahdistusta ja epävarmuutta. (Karppinen 1994, 79.)

Koska oman yhteisön oppeja pidettiin ainoina oikeina, oli todella raskasta, kun yhteisöstä irtaantui läheisiä ihmisiä.

... kyllä mä muistan kuitenkin itekin sen miten hirvittävältä se tuntu se tilanne, jos joku kielsi uskonnon. Siinä kuitenkin niinku ihmisestä tulee välittömästi sit tämmönen helvettiin matkalla oleva. (H4)

5.6 Oma identiteetti

Identiteetillä tarkoitetaan ihmisen ainutlaatuisuutta sekä siihen liitettävää määritelmää hänen paikastaan eli siitä, minne hän kuuluu. Siinä korostuvat sosiaaliset tekijät, kuten perhe, työ ja kansalaisuus. Se nähdään eräänlaisena viitekehyksenä, jonka avulla ihminen etsii ja jäsentää olemassa oloaan. (Laine 2005, 22.) Haastatteluissa eräänä aikuisiällä koetuista haasteista nousi esiin kokemus, että yhteisöissä eläessä ei saanut olla oma itsensä. He kokivat, että eivät saaneet tuoda esiin omia mielipiteitään. Muiden seurassa jouduttiin jatkuvasti varomaan omia sanomisia, ja keskittyä siihen, ettei keskustelu mene tietyille aihealueille.

Sä elät semmosessa kuplassa, sun pitää olla tietynlainen että sä menestyt YHTEISÖSSÄ et on tietyt asiat mistä sä voit puhua. Mä en ikinä voinu sanoa halaistua sanaa mun sukulaisista, en yhtään mitään. En mä voinu sanoo, että oonko mä käynny jossakin ravintolassa, koska sitten taas se, että me oltiin yrittäjiä ja ja adoptoitu niin meistähän ku-

viteltiin että me ollaan upporikkaita materialistejä. Meitä käytiin oikasemassa siitä että kun te ootte niin materialistisia, liian paljon töissä. No yrittäjäthän juurikin on tosi rikkaita niin tota tota... Mistään semmosesta asiasta ei voinu puhua, tuli vaan... Pitää puhua tietynlaisista asioista, tietyllä tavalla, mun piti aina niinku kontrolloida kun mä oon niinkun seurakunnan ihmisten kanssa olin tekemisissä. Mun piti kontrolloida se et mä en vain johdata puhetta sillä tavalla että tulee puhe mun sukulaisista tai et me ollaan oltu niitten kanssa jossain tai tehty jotakin niiden kaa. Mutta sitten kaikki kun mä oli sitten taas naapureiden tai muitten kuin (yhteisön jäseneten) kanssa tekemisissä mun piti kontrolloida etten mä vaan kerro mitään että mä oon joku hullu (yhteisön jäsen) .Joudutaan niinku tällä lailla toimimaan.. Järjestö niinku pakottaa sut, se uskonto pakottaa sut et sä et voi olla niinku oma ittes, olla se mikä sä oot. (H1)

Omia ajatuksia ei saa olla, omia mielipiteitä ei saa olla. (H3)

..niillä on niinku niin paljon toistettu sitä, että miten uskovaisen ihmisen kuuluu haluta, mitkä on semmosia asioita mitä kuuluu haluta ja mitä ei sovi haluta, et siinä tavallaan tulee tulee itelle niinku semmonen niinku virallinen minä, joka haluaa niitä asioita, mitä uskovaisen sopii haluta ja sitten on tavallansa semmonen niinku toinen minä joka, jota kokoajan pitää yrittää olla sitten jotenki vaimentamassa. (H4)

Epäterveen sosiaalisen paineen alle joutuessa ihmisen persoonallisuus muuttuu. Ihmisen käsitys itsestään muuttuu, kun hänen ajatteluaan, käytöstään, tunteitaan ja informointiaan manipuloidaan. Ihmisen minä- käsitys muodostaa persoonallisuuden ytimen. Käsitys siitä, kuka minä olen, pohjautuu menneisiin kokemuksiin, perhetaustaan, ihmissuhteisiin sekä tunteisiin ja tekoihin. Myös usko ja elämänarvot ovat osa identiteettiä. Epäterveissä yhteisöissä minäkäsitys hämärtyy usein. (Jansson & Lemmetyinen 2006, 79-80)

Koska yhteisön ja sen sisäisten asioiden oli oltava elämässä kaikki kaikessa, niin oli vaikeaa, kun oma mielenkiinto kohdistui muihinkin ympäröiviin asioihin. Myös esimerkiksi poliittinen vaikuttaminen oli eräässä yhteisössä kiellettyä. Karppisen (1994, 74) mukaan tämä johtuu siitä, että yhteisössä ei arvosteta maailmallista näkemyksiä ja päämääriä.

Mutta että sitten jos sä haluat, oot kiinnostunu vähän muistakin asioista ja sua kiinnostaa muutkin jutut tässä elämässä niin silloin sä oot onneton. (H1)

Ja se on kans yks mikä on aika iso juttu että ei saa olla poliittista kantaa ei saa olla politiikassa mukana, ei saa ottaa kantaa niinku mihinkään tälläsiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin eikä niitä ois saanu oikeestaan niinku.. Parempi kun et lue etkä ota selvää, et suurin osa YHEISÖN JÄSENISTÄ ei on niinku et ei ne lue uutisii tai jotai.. On varmasti niitäkin jotka lukee mutta hyvin moni on että ei niinku seuraa yhtään et ne elää ihan semmosessa (H1)

Yksi haastateltavista liittyi vasta aikuisiällä yhteisöön. Hän koki, että yhteisö odotti hänen jättävänsä taakseen koko menneisyytensä ja sen myötä elämään tulleet asiat. Se nähtiin edellytyksenä sille, että hän pystyisi vasta toimimaan yhteisössä täysvaltaisesti.

niinku monella perhe on rikkonainen, on lapsia, niinku mullakin oli lapsi, ja mä koin, että mun niinku pitää vaan jättää, mun pitää kaikki mennyt unohtaa. Johon kuuluu myös mun lapsi, kun mun pitää vaan niinku kaikki jättää ja tulla et sinne mukaan, eikä mun pitäis ollenkaan miettiä menneitä asioita. (H5)

Uskontojen uhrien tuki ry:n listauksen mukaan yksi vaarallisen lahkoon piirteistä on vaatimus hylätä sekä yhteisön ulkopuoliset ihmissuhteet, että kokonaisuudessaan ns. entinen elämä ja siihen liittyvät ilonaiheet ja harrastukset (Villa 2013, 70). Joissain yhteisöissä kielletään liittymisen jälkeinen yhteydenpito toisuskoisiin sukulaisiin ja perheeseen. Odotetaan kokonaisvaltaista muutosta entisestä elämästä. Koetaan, että on irtaannuttava sekä entisistä ihmissuhteista, että entisestä minästä ja muuttamaan koko arvo- ja normimaailmansa. Oma itsenäisyys väistyy, kun tilalle tulevat yhteisön tiukat säännöt. (Lahti 1996a, 13-15.)

5.7 Moninaiset säännöt ja rajoitukset

Kuten edellä on jo tullut ilmi, liittyy yhteisön jäsenyyteen hyvin moninaisia rajoituksia, jotka ulottuvat elämän eri osa-alueille. Eräät yhteisöjen säännöt johtivat hengenvaarallisiin tilanteisiin. Yhteisö suhtautuu verensiirtoihin erittäin kielteisesti. Kieltoa perustellaan paitsi sillä, että siihen nähdään liittyvän riskejä, mutta pääasiassa kiellon perusteet ovat uskonnolliset. Kielto koskee kaikkia olosuhteita. (Turunen 2005, 132-133.) Siitä esimerkkinä seuraava kokemus:

..se tilanne niin, kärjisty niin pahaksi että mut vietiin pillit ulvoen äkkiä tampereelle sitten että se lapsi pitää ottaa ulos muuten mä kuolen ja tota mulle sanottiin että lapsen tilanne on nyt hyvin kriittinen koska se on nyt tosi keskeneräinen et tota pitäis saada viikko tai kaks vielä menemään että mun lapsella olis paremmat mahdollisuudet jäädä henkiin niin mun pitäis ottaa verensiirto. (H1)

No mä sanoin että mä en voi ottaa verensiirtoa, mulla oli ne paperit kirjoitettuna valmiiksi missä mä kieltäydyn verensiirrosta. Mulle tuli niinku kolme kirurgia siihen keskustelemaan, anestesia lääkäri ja kaks kirurgia, keskustelemaan siitä, että ymmärrätkö mä nyt että mulla jää nyt lapset orvoksi, että tajuatko sä että sä kuolet tähän jos sä et ota sitä verensiirtoa, että sun tilanne on niin paha et lapsen henkiin jääminen on 50-50 mut sulla ei oo edes sitä. (H1)

Haastatteluissa tuli esiin myös eräässä yhteisössä ilmenevä miehen ja naisen välinen epätasa-arvo. Miehen ja naisen välinen tasa-arvo on Suomessa lakisääteistä (L. 8.8.1986/609, L 11.6.1999/731). Epätasa-arvoista asemaa kuvaavat seuraavat lainaukset:

Joo se kuuluu niinku tähän että nainen vaikenee ja on hiljaa ja mies päättää. (H1)

Sit hän (aviomies) muutti toiseen paikkaan ja täähän piti vanhimmiston sit selvittää, et miks on tällänen tilanne. Mut ne ei uskonu mua. Mä näytin niille tai luin sairaalan diagnoosipaperit et on harhaluulosuus diagnosoitu, ne ei uskonu mua. Mulla oli niitä miehiä. Mulla oli niitä miehiä joka suunnassa, sit mua epäiltiin vuoden verran. Mua syyllistettiin, multa käytiin kysymässä moneen otteeseen että, et onko ollut, ketä on ollut... (H2)

Yhteisön jäsenelle luvattiin tukea ja apua erilaisissa elämän solmukohdissa. Käytännössä lupaus ei kuitenkaan toteutunut.

Ja sit se kun siinä tilanteessa, jos mä olisin tehny virheen, niin olis pitäny, mun olis pitäny saada neuvontaa tai jotain, heidän olis pitäny näyttää seurakunnalle, et mä oon se syyllinen ja mikäli... Joo, sehän ilmoitetaan lavalla sitten että (NIMI) on saanut julkisen neuvonnan tai joku, mä en muista sitä lausetta...(H2)

Todettiin se masennus, ja toki mä aattelin jossain vaiheessa, että no, mäapäs meen nyt seurakunnan vanhimille puhumaan, että tuota, et-

tä tuota mulla on tosi ahdistava ja paha olo. Että tuota... Mitä teillä olis niinku mulle.. Et saanko mä oikeesti sitä apua mistä sanottiin, että sieltä saa sitten kyllä joka tilanteeseen.... Ne vaan sitten, että ei meillä oo sulle niinku, että ei meillä oo mitään sulle annettavaa... Yleensä se vastaus on, että jos sulle tuli, oli ongelmia tai vastoinkäymisiä tai jotakin, niin ooksä ny rukoillu tarpeeksi, ooksä ny tutkinu tarpeeksi tai ooksä käyny kentällä tarpeeksi, että sieltä se apu tulee... Mikä ei niinku oikeesti, oikeesti todellakaan kun sun on ahdistunu paha olla, niin sun pitäis lähteä sitte kentälle tekemään.. (H6)

Kyseinen yhteisö kuvaa omaa toimintaansa masentuneiden yhteisön jäsenien kohdalla kertomalla, että yhteisöstä käsin masentuneita koetetaan virkistää. Seurakunnan vanhimmat ovat lisäksi saaneet koulutusta empaattisen henkisen tuen antamiselle. Vakavissa tapauksissa henkilö ohjataan ammattiavun piiriin. (Heino, Lahti & Salonen 2006, 68.)

Yksi haastateltavista koki osittain saamansa huonon kohtelun olevan enemmänkin yksilöistä lähtevää, kuin yhteisön periaatteista juontuvaa. Hän koki, että häntä johdatellaan ja manipuloidaan toimimaan tietyllä tavalla. Hän koki tulleensa yhteisöön kuuluvien ystäviensä hylkäämäksi, kun ei suostunut toimimaan heidän parhaaksi katsomalla tavalla.

Silloin kun mä siinä seurakunnassa vielä olin, niin tuota siellä oli tämmöstä, niinku et mua koheltiin niinku, että mulle lepperrehtiin niinku lapselle ja sitten semmosta tietynlaista semmosta johdattelua ja semmosta suunnittelua, manipulointia oli (H5)

Sanoin, että mä ny kuitenkin menen, että käyn vaan syömässä... Ja tuota kun mä menin sinne, niin nää ystävät, jota mun luona kävi, nämä uskon sisaret, niin nää lakkas käymästä mun luona sitten... (H5)

Kuten aiemmin olen jo maininnut, yhteisöt pitivät omia oppejaan ainoina oikeina. Se vaikutti yhteisön jäsenten ajatusmaailmaan vahvasti. Omaa suhtautumista yhteisön ulkopuolisiin ihmisiin kuvattiin seuraavalla tavalla:

..oppi meni siinä kohtaa perille, että ne on tuomittavia ihmisiä ja ne on pahoja. Sekin tekee noin ja se tekee ja sanoo. Mä oon ollu hirvittävän ahdasmielinen ihminen ja tuomitseva ihminen. Ilkeä ihminen ihan oikeasti muita kohtaan. (H6)

Eräs haastateltavista joutui, uhkaavan käytöksen kohteeksi ja hän joutui hake-
maan lähestymiskieltoa. Yhteisö ei suhtautunut tilanteeseen hyvin, sillä he pitivät
haastateltavaa syyllisenä tilanteeseen. Hänen odotettiin uhraavan oman turvalli-
suutensa yhteisön maineen suojelemiseksi. Yhteisön etu siis meni yksilö edelle.

Tästä kokemuksesta seuraava lainaus:

Sit mulle sano sossu, että hae lähestymiskieltoa, niin seurakunnasta
sanottiin, että sä et saa hakea lähestymiskieltoa.. Että.. Annettiin ym-
märtää, että koska mä olen syyllinen.. Ja tota.. Sittenhän mä päätin,
että mä haen sen lähestymiskiellon, koska seurakunnastahan mua ei
kukaan suojele eikä puolusta... Sen jälkeen niin mä jouduin taas pu-
hutteluun vanhimmistoon, että miksi minä olen vienyt tai ilmoittanut
nämä viestit kaikki viranomaisille, et mä saa viedä niitä, koska niissä
on maininta (Kyseinen seurakunta) eli seurakunnan maine meni hä-
peään. (H2)

6 IRTAANTUMINEN USKONNOLLISESTA YHTEISÖSTÄ

Kerron tässä luvussa irtaantumisen prosessista vaiheittain aloittaen irtaantumisajatusten heräämisestä, varsinaiseen päätökseen ja lopulta irtaantumiseen. Irtantumisen käsitteellä kuvaan tilannetta, jossa yhteisön jäsen on itse eronnut, hänet on erotettu tai hän on jättäytynyt toiminnasta. Jättäytymisellä tarkoitetaan, että ihminen ei osallistu seurakunnan toimintaan, mutta on edelleen virallisesti yhteisön jäsen (Timonen 2013, 380).

Irtantuminen on pitkä prosessi, joka saattaa kestää useita vuosia. Irtantumista voidaan pitää eräänlaisena kriisinä. Palosaaren (2007, 22) mukaan kriisi sana on peräisin kreikan kielestä ja sillä tarkoitetaan äkillistä pysähtymistä tai tilannetta, jossa henkilön aiemmin oppimat keinot ja kokemukset eivät riitä tilanteen ratkaisemiseksi. Kriisistä puhutaan hyvin erilaisissa tilanteissa. Sitä käytetään kun on tapahtunut jotain vakavaa ja eletään tapahtuman jälkeisessä tilanteessa. On saatanut tapahtua jotain yllättävää, joka voidaan kokea loppujen lopuksi positiivisenaakin asiana, esimerkiksi äkillinen irtisanominen. Kuitenkin usein kriisi- sanalla tarkoitetaan itse tapahtumaa ja ihmiseen välittömästi vaikuttavia seurauksia.

Käsite voidaan jakaa kolmeen osaan; kehityskriisit, elämänkriisit ja äkilliset kriisit (Palosaari 2007, 23-24). Uskonnollisesta yhteisöstä irtantumista voidaan mielestäni pitää elämänkriisinä. Elämänkriisillä tarkoitetaan elämänkulkuun liittyviä pitkäkestoisia rasisitilanteita. Tilanteet ovat sellaisia, että niitä ei satu kaikille, esimerkiksi pitkään harkittu avioero tai ennakoitu konkurssi. (Palosaari 2007, 24.) Mielestäni kuitenkin irtantumiseen liittyy myös äkillisen kriisin piirteitä, sillä äkilliseen kriisiin liittyvät epätavallisen voimakkaat tapahtumat jotka aiheuttaisivat kärsimystä lähes kenelle tahansa. Henkilö on saattanut kohdata yhteisössä huomattavaa hengellistä väkivaltaa ja yhteisön säännöt ovat saattaneet estää tuen hakemisen tilanteisiin. Lisäksi esimerkiksi karttamisrangaistus aiheuttaa todellisen mullistuksen elämään. Palosaari (2007, 26) toteaaakin, että on mahdollista, että erilaiset kriisin muodot kietoutuvat toisiinsa.

Kaulion ja Ylitalon (2007, 17) mukaan käytännössä kriisillä ja muutoksella voidaan tarkoittaa samaa asiaa. Merkittävää on se, oliko itsellä halu muutokseen vai tapahtuiko se vastentahtoisesti. Muutokset voivat joskus olla suunniteltuja, mutta silti ne

voivat ottaa koville. Vaikka muutos olisi tarkkaan suunniteltu ja erilaisia vaihtoehtoja olisi pystynyt ennalta miettimään, niin se voi kuitenkin olla stressaava. Suuret iloisetkin muutokset sekoittavat ainakin hetkellisesti tunteen oman elämän hallinnasta ja ehkä koko tutun ja turvallisen elämän. Muutos, joka on omasta tahdosta riippumaton, järkyttää. Tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi vakava sairastuminen tai läheisen menettäminen. Muutokset voivat tapahtua myös asteittain. Jotkut asiat ovat väistämättömiä ja tapahtuvat omasta tahdosta riippumatta.

6.1 Kohti irtaantumista

Muutospaineet ovat luonnollinen osa myös tiettyä elämänvaihetta. 40- ikävuoden lähestyessä ihminen alkaa usein miettiä elämäänsä ja kyseenalaistamaan, onko tämä koettu elämä sellainen, mitä haluan elää. On myös tyypillistä, että mielessä herää kysymys; kenen tahtoa oikeastaan toteutan? Siinä vaiheessa sisäistetään muutos tarve, mutta samalla tiedostetaan, että muutos ei tule olemaan helppo. (Dunderfelt 1997, 153.)

Usein havahtuminen yhteisön oppien ahtauteen havahdutaan hiljalleen. Oppeja aletaan kyseenalaistaa. (Karppinen 1994, 210.) Haastatteluissa tulikin esiin, että irtaantumisen käynnistää epäusko yhteisön oppeja kohtaan. Syntyi henkinen ristiriita yhteisön oppien ja oman arvomaailman välille. Sitä kuvaavat seuraavat lainaukset:

...ja se oli varmaan se kaikkein kaikkein totaniin pysäyttävin asia mitä mä rupesin työstämään että tää ei voi olla oikee uskonto. Mikään uskonto ei voi vaatia tämmöstä uhrausta ihmiseltä, että sun on kuoltava, sun on niinku kuoltava ja jätettävä lapses orvoiksi. Et ei ole mikään jumala semmonen joka vaatii sellasta, mikä rakkaus semmonen on, ei mikään. Mä ajattelin et tää on ihan uskomaton juttu, mä en voi tälläseen jumalaan uskoa ja sen jälkeen mulla lakkas se, se alko semmonen et tää on ihan huuhaata koko homma. Mutta ei se ollu mikään semmonen että päivässä tapahtuva asia mutta siitä lähti se, että mä aloin työstää sitä juttua ja miettimään sitä ja aina vähemmän ja vähemmän mua kiinnosti. (H1)

En tiä mitä sit tapahtu, jossain vaiheessa rupes niinku kuppi täyttyyn ja mä aloin sitte mielessäni epäileen kaikkia asioita. (H3)

Mutta loppujen lopuksi niin tavallaan ku on tarpeeksi pitkään elänyt tommosessa henkisessä ristiriidassa, että ei niinkun ite enää usko enää siihen niinku oppiin. Ja aino syy miks oikeestaan on mukana on tavallaan ne sosiaaliset syyt, ettei halua tuottaa toisille ihmisille semmosta pettymystä. (H4)

Yksittäisen ihmisen ei ole soveliaista kyseenalaistaa yhteisön oppeja. Joskus opit saattavat kuitenkin olla niin vaikeita hyväksyä, että ihminen alkaa ajan myötä niitä kyseenalaistaa. Jotkut pystyvät niistä jopa keskustelemaan läheisten ihmisten kanssa, eikä kyseenalaistaminen aina johda yhteisöstä eroamiseen. (Ronimus 2011, 136.) Usein tapahtuma, kuten pettyminen, sairastuminen tai epäonnistuminen käynnistävä henkisen pohdinnan. Joitain elämän kriisejä voidaan pitää erityisesti hengellisen elämän kriiseinä. (Karppinen 1994, 89.)

Vaikka jossain vaiheessa olisikin kokenut hyvänä ja turvallisena tiukan yhteisön selkeät rajoitukset siitä, mikä on hyvää, mikä pahaa ja mitä on sallittua, niin elämän myötä tämä turvallisuuden tunteen tarve saattaa hiipua. Kehittyy halu suurempaan vapauteen ja entistä tasa-arvoisempaan vuorovaikutukseen. Siinä tilanteessa, on käytävä läpi kriisi, jonka aikana kyseenalaistetaan sääntöjä, normeja ja rajoja. (Emt. 1994, 118.)

Ihminen joka on keskellä henkistä ristiriitaa, on altis monenlaisille vaikutteille ja tiedolle. Toisaalta hän tuntee vahvaa velvollisuuden tunnetta jatkaa yhteisössä, erityisesti jos hän on sijoittanut siihen paljon aikaa, rahaa ja voimiaan. (Lahti 1996a, 17.) Ristiriita omien ajatusten ja yhteisön oppien välillä aiheutti voimakasta henkistä oireilua, kuten valtavaa ahdistusta ja masennusta. Erilaiset elämän haasteet saattavat kasaantua ja aiheuttaa tuntemuksen, että jonkin on pakko muuttua, kuten seuraavista lainauksista käy ilmi:

(lapsen) kanssa mä en montaakaan kertaa enää kokouksissa käyny. ja kun mä kävin, mä itkin alusta loppuun siellä koska mua ahdisti ja masensi koko se juttu. (H1)

Mut sit siinä kävi lopulta niin, että kun tuli elämässä muita asioita, työ-elämässä ja näin, jotka sitten vähä vei niinku loputkin henkiset voimavarat musta, niin tuli vähän sellanen, ettei pysty enää pitämään yllä sellasta kulissia. Et niinku oli pakko oikeestaan valita, että, että niinku rupeeko elämään silleen niinku oman itsensä näköstä elämää vai, vai tota.. eikö elä ollenkaan, että ei siinä ollu oikeestaan enää semmosta

vaihtoehtoa, että jatkas niinku silleen miten muut ihmiset toivoo mun elävän (H4)

Muutos herättää ristiriitaisia tunteita. Toisaalta on vahva halu säilyttää jotain vanhaa, tuttua ja turvallista. Kuitenkin uudet asiat vaativat muutosta saadakseen tilaa. Muutokset vaativat rohkeutta ja heittäytymistä. (Kaulio & Ylitalo 2007, 12.) Meneen elämän asettaminen kyseenalaiseksi on pelottavaa ja aiheuttaa turvattomuuden tunteen. Turvattomuus on niin valtava, että usein se estää ihmiseltä kasvun ja muutoksen. (Hellsten 2007, 147.) Irtaantumisen seurauksiin ja sen jälkeiseen elämään liittyi pelkoja:

Musta tuntu niinku siltä että uskallanko mä erota tästä uskonnosta, et mitä mulle tapahtuu kun sen jälkeen. Mä olin niinku kuvitellu koska silläkin lailla oli aina opetettu että kaikki ne ihmiset jotka ei ole (yhteisön jäseniä) et ne on tosi onnettomia ja surullisia, niillä ei ole onnellisuutta elämässä ne on suunnilleen huumeiden käyttäjiä ja ryöväreitä ja pahoja. Emmä tietenkään järjentasolla tätä uskonu mut se oli mulla jotenki takaraivossa että, että niinku se maailma on paha, mikä on niinku sen järjestön ulkopuolella. Ja vaikka mä järjen tasolla tajusin et siis noin ei oo, ei todellakaan oo, mutta silti mua pelotti ihan hirveesti et pystyks mä niinku elämään onnelista elämää jos mä jätän ton koko homman ja koko roskan. Sen uskalluksen niinku saaminen. Sit mä tajusin et todellakin, todellakin. Että voi mitä hulluutta on voinu täs ajatusmaailmassa olla ja miten kierosti on voinu ajatella asioista ja. (H1)

Et ei se sitten helppo tilanne ollu sekään kun tajus, et mä haluan ihan oikeesti tästä pois.. Ja tiesi mitä siitä sitten seuraa.. (H6)

Ei ole helppoa jättää aiempaa ja siirtyä kohti jotain uutta. Siihen liittyvät kipeät prosessit ja kriisit. Ihmisen on vaikeaa luopua jopa asioista, jotka hän kokee ongelmiana. (Turunen 2005, 181.)

6.2 Irtaantuminen

Muutosta usein lykätään, kunnes siitä kieltäytyminen alkaa tuntua liian tuskalliselta. Muutosta vastustetaan viimeiseen saakka. Tuska, kipu ja kärsimys ovat parhaita motivaation lähteitä. Siksi on tärkeää, että nämä tunteet kohdataan. (Hellsten 2007, 144.) Kun irtaantumista vaihtoehtona oli työstetty riittävästi omassa mieles-

sä ja oli syntynyt varmuus siitä, että irtaantuminen oikea ratkaisu, niin asian eteen ryhdyttiin toimimaan.

Mä olin sitä ennen käynyt niinku kuukausi tolkulla itekseni iltaisin lenkillä miettimäs asioita. Mä en saanu oikeen niinku mistään kiinni. Sit mä tein sen päätöksen ja sehän oli niin katastrofi, että mun silloinen puoliso, niin saman tien otti ne isommat lapset, jotka niinku ehkä vähän ymmärsi jotain siihen ympärille niinku mukaan. Kaikki itkeäpillitti siinä, niinku se oli mun mielestä niin kiusallista, vaikka se oli omaa perhettä, että teki mieli painua maan alle, että tiedäksä mihin sä joudut, että tää on ihan kauheeta ja ja.. Sä joudut kadotukseen.. (H3)

Eräs haastateltavista oli pyytänyt yhteisöltä selvitystä useisiin väärinkohteluihin, jota hän oli kokenut yhteisön jäsenyyden aikana. Vastausta ei koskaan tullut. Seuraava lainaus kuvaa myös sitä, miten yksin tiiviissä yhteisössä voi jäädä, kun toimii sen arvojen vastaisesti.

Ja se et mä jäin yksin siinä vaiheessa kun ne siskotkin hermostu heti minuun, et miks sä tommosii meet tekeen, jolloin mä olisin just tarvinnu sen tuen, et mä oisin pystynyt korjaamaan ja lemppaamaan sen ukon, siinä kohtaa kun mä olin ihan rikki. Niin tota. En mä pystynyt siihen. Mä turvauduin siihen mieheen siinä vaihees. Ja lähin. Kirjotin eropaperit seurakuntaan, jossa mä, mä laitoin kaikki virheet, mitä oli tapahtunut... H2

Irttaantumisen aikana ja sen jälkeen osa haastateltavista oli kokenut käännätyssyrityksiä sekä yhteisön, että ystävien taholta. Hyvin voimalliset käännätyssyritykset tuntuivat ahdistavilta ja suorastaan sietämättömän painostavilta. Osa haastateltavista oli kokenut myös syyllistämistä lähdön takia.

..sieltä tuli delekaatio kotiin käännättämään mua. Ihan kutsumatta, pyytämättä, ne änkes meille himaan ja rupes niinku voivottelemaan ja kyselemään et miks ja et voisko vielä ja. (H3)

Muutamia semmosia palautteita tuli kavereilta, missä ne tavaallaan kaato sen niinku oman pahan olonsa, minkä ilmeisesti mun lähtö oli aiheuttanu, niin mun niskaan, et ne tavallaan yritti syyllistää mua siitä selittämällä, että niinku miten suuren surun oot aiheuttanu. Et eiköhän mulla oo omassa elämässä ollu ihan tarpeeksi niinku mietittävää muutenkin ilman, että mun pitäis vielä jotenki kantaa vastuuta toisten ihmisten tunteista ja niiden surusta... (H4)

6.3 Irtaantumiseen liittyviä tunteita

Irtaantumisen aikana koettiin hyvin ristiriitaisia tunteita. Toisaalta oltiin helpottuneita tilanteesta mutta suuri elämän muutos jätti tyhjän päälle, sillä moni irtaantui yhteisön myötä kaikesta hänelle tutusta elämänsisällöstä.

..mul oli niinku ihan älyttömän helpottunu olo niinku siit päätöksestä mutta älyttömän raskas olo siitä kaikesta ympärillä olevasta hulinasta. (H3)

..ja sen eron aikana mä tunsin semmosta et mä oon halpa. Ja sitten mä olin nöyryytetty. Sitten mä olin syrjäytynyt. Mulla ei ollu niitä ystäviä, jotka olivat ennen mun uskoon tuloani ja tuota nyt mulla ei ollut enää niitäkään ystäviä, jotka mulla oli silloin kun mä tulin uskoon. (H5)

Se on niin totaalinen se tilanne. Sä oot kun ilmaa, sä oot kun kuollu. (H6)

7 IRTAANTUMISEN JÄLKEINEN ELÄMÄ

Yhteisöön kuulumisen jälkeen elämänmuutos on todella suuri. Elämän erilaiset kriisit ovat aina mahdollisuuksia muutokselle ja kasvulle. (Karppinen 1994, 90). Erilaiset kriisit ja muutokset kuuluvat luonnolliseen elämänkulkuun. Niiden aikana ihminen joutuu tarkastelemaan omaa minuuttaan, uskoa omiin voimiinsa sekä oman jaksamisensa rajoja. Kaikki elämän muutokset sekoittavat entistä järjestystä, aiheuttavat suurta tai pienempää kaaosta sekä hetkellistä tai pitkääkin tietämättömyyden aikaa. Muutos voi tuoda mukanaan uudenlaista dramatiikkaa, jota ihminen ei ole aikaisemmin kokenut. Muutoksen myötä mieli on hetken aikaa myllerryksessä, kunnes elämän uusi suunta täsmentyy. Ihmisellä on usein paremmat kyvyt selviytyä haasteista kuin hän itse uskookaan. (Kaulio & Ylitalo 2007, 11-12.)

Timosen (2013) mukaan irtaantuminen yhteisöstä ei välttämättä pääty milloinkaan, sillä menneisyyden tapahtumia on aina tulkittava uudelleen uusissa elämäntilanteissa. Tässä luvussa kuvaankin miten elämä on muuttunut yhteisöstä irtaantumisen jälkeen, huomioiden, että ihmisen historia on aina osa häntä ja yhteisöt vaikuttavat joidenkin elämässä lähdöstä huolimatta huomattavasti esimerkiksi karttamisen takia.

7.1 Helpotuksen tunteita ja uusia mahdollisuuksia

Uuden elämän kohtaaminen antaa mahdollisuuden jonkin uuden syntymiselle. Elämässä herää uudenlaisia mahdollisuuksia. Muutos virkistää ajattelua ja antaa uutta elinvoimaa. Lisäksi se antaa ihmiselle kokemuksen, että hän voi kehittyä. Ihminen näkee, että hänellä on kyky uusiutua. (Kaulio & Ylitalo 2007, 12.) Vaikka yhteisöstä irtaantuminen aiheutti monelle kriisin, niin ajan myötä se nosti esiin myös helpotuksen tunteita. Se, että yhteisön tiukat opit eivät enää vaikuta elämässä vaan on tilaa omalle ajatukselle, nosti esiin paljon positiivisia tunteita, jotka tulevat esiin seuraavissa lainauksissa:

Et se on nyt semmonen vapauttava ja ihana tunne nyt sen jälkeen kun ton uskonnon jätti että oikeesti mun ei tarte tietää vastausta vaikka lapset kysyy että mihin ihminen menee kuoltuaan tai mikä on elämän tarkoitus tai onko marssissa elämää tai mikä hyvänsä. Mun ei tarte

tietää, mä voin sanoo että joku uskoo näin ja joku toinen uskoo näin. Et sä saat uskoo ihan miten sä itte haluat. Voi olla et on, voi olla että ei. Et en mä tiedä, kukaan ei tiedä. Musta se on niinku ihana tunne että mun ei tarte tietää. Silloin kun mä olin (yhteisön jäsen) niin ei ikimaailmassa saanu sanoa et mä en tiedä. Aina piti ettiä se Raamattu siihen ja etsii sieltä se vastaus ja täällähän se nyt kuitenkin on ja täällä näin sanotaan ja... Vaikket sä ymmärtäny hölkäsen pöläystä mitä siinä sanottiin mut piti se mikä nyt on (yhteisön) opetus milläkin hetkellä niin se piti sieltä sitten osata sanoo et ei niinku omia ajatuksia saanu olla eikä omia mielipiteitä. (H1)

Maailma muuttu tietysti vaan paremmaks paikaks. Sen suhteen ettei tarvi niinku omiakaan asioita silleen niinku pelätä. Ja sit se et voi niinku olla rehellinen siitä mitä ajattelee. Tavallaan niinku ajatukset ja tekemiset ja puheet on niinku samassa linjassa, ei tarvi miettiä, että mikä ois niinku sopivaa, mikä on oikeanlainen ajatus, vaan voi sanoa mikä on oma ajatus. (H4)

Mä oon oikeesti niinku tyytyväinen elämään. Niinku yleensä on sitten semmonen ajatus siinä uskonnossa, että jos jää niinku pois, ite jää pois tai erotetaan tai eroaa, niin, niin semmonen ihminen vajoaa tuonne todella, todella alas. (H6)

Oma asema nähtiin uudenaikaisena, kun ei tarvinnut enää huomioida rajoitteita ja muiden odotuksia. Yhteisöön kuulumisen aiheuttama taakka oli väistynyt. Seuraavissa lainauksissa uuden elämän aloittaminen näyttäytyy voimauttavana kokemuksena:

Nyt mä pystyn kulkemaan selkä suorassa ja ihan niinku kattomaan ihmisiä silmiin ja.. Musta on tullu avoimempi semmonen ja mä uskaltaa niinku pitää puoleni. Mä oon reippaampi, huomattavasti reippaampi kun se, se että tuota sillan kun olin alistettu. Mun ei tarte miettiä, et voinko mä sanoa näin, voinko mä tehdä noin, voinko mä mennä noin, arvostelee joku seurakunnassa joku, jos mä teenki näin, näkee mut että mä toimin näin. Semmonen vapaus on elämässä nyt. (H6)

Senkin mä oon tiedäkö nyt oppinu, tän puhumisen ihan viime vuonna. Mä oon saanu rohkeutta. Tiedäkö sä voit kattoo toista silmiin ja sanoo että mä oon tätä mieltä. (H6)

Uuteen elämään liittyi mahdollisuus tehdä asioita, joista ennen oli voinut vain haaveilla, koska yhteisön arvot olivat ristiriidassa niiden kanssa. Kuitenkaan kaikkea ei

koettu enää mahdollisena, kun yhteisössä oli viettänyt vuodet, jolloin erilaiset ko-
keilut olisivat tuntuneet vielä mahdollisilta.

Ja sitten niinku on jääny pois, nii on niinku jollaiki lailla kuitenkin avau-
tunu erilaisia ovia, niinku se, että mä opiskelin lähihoitajaksi nyt aikui-
sena ihmisenä... (H6)

Mä ajattelin niinku et on semmosia juttuja että mä niinku haluan tehdä
asioita mitkä mä koen niinku tärkeiks, mitä ei saanu ennen tehdä mä
haluan kaikkia niitä asioita tehdä. Et on paljon asioita mitä ei enää voi
kun on jo tän ikänen ja on vakiintunu suhde ja kaikkee, (H1)

7.2 Muutoksen jälkeiset haasteet

Uudenlainen elämä ja yhteisöstä pois jääminen toi eteen erilaisia haasteita. Niistä
yksi oli vaikeuteen muodostaa uusia ihmissuhteita, kuten seuraava lainaus kuvaa.

Et se on surullista, se on hirven surullista ja sitten se et mä oon jo tän
ikänen ihminen, aina mä nyt tähän ikään vetoon mutta et kuitenkin, et
ei oo enää sillä tavalla helppo solmia uusia ystävyys suhteita koska ei
pysty sillä lailla panostaa toiseen ihmiseen enää hirveesti... (H1)

Ihmisillä on halua elää toisten ihmisten kanssa myönteisessä vuorovaikutuksessa,
koska se tekee elämisestä mielekkäämpää. Se tekee elämästä myös rikkaampaa
ja palkitsevampaa. Ihminen joka tiedostaa ihmissuhteiden merkityksen elämäs-
sään, pitää epänormaalina tilannetta, jossa hän jää paitsi inhimillisestä vuorovaiku-
tuksesta. Tällainen tunne saa aikaan aloitteellisuuden joka luo edellytykset raken-
taa ihmissuhteita. Ystävyyden tunne luo molemmille osapuolille iloa ja yhteinen
toiminta rakentaa yhteistä historiaa. (Puolimatka 2004, 73.) Erilaiset elämänmuu-
tokset saattavat näkyä sosiaalisissa verkostoissa niiden uusiutumisena. Osa ih-
missuhteista etääntyy ja tilalle tulee uusia. (Kaulio & Ylitalo 2007, 32.)

Yhteisön jäsenten taholta koettiin karttamista. Tapahtui sekä yhteisön säännöistä
johtuvaa karttamista, sekä ns. vapaaehtoista karttamista, joka ei johtunut yhteisön
opeista. Vaikka karttaminen olisi yhteisön sääntö, sitä eivät kaikki yhteisössä nou-
dattaneet ja he olivat edelleen jonkin verran yhteydessä irtaantuneisiin.

..karttaminen tapahtuu pyytämättä, et kaikki kenen kans oli muutakin yhteistä, kun se uskonto, niin kaikki katkes. Ei jääny ketään. Mä olin siitä kyllä ihan älyttömän katkera. (H3)

Naapurissa asuu tyttö joka oli eskarissa samalla luokalla kuin poikamme. Hän ei saanut tulla ovellemme hakemaan poikaa ulos koska ei saanut puhua minun kanssa. Näin on tyttö itse kertonut. Samoin hän oli sanonut että heille poikani saa ehkä mennä mutta hän ei saa tulla meille sisälle leikkimään "koska äitisi on erotettu". Näin oli kuulemma äitinsä opettanut. (H2)

..monet entiset, ne tosiaan on entisiä ystäviä, kavereita, niin ei niinku pidä yhteyttä. Mutta en mä tiedä, en mäkään oikeestaan halua enää. Aluksi se tuntu, se tuntu ihan oikeesti tosi pahalle. (H6)

Kaikki (sisarukset) vielä tiiviisti mukana ja karttaa (H2)

Villan (2013, 70-71) kirjassa karttamisrangaistuksesta kertoo Uskonnon uhrien toiminnanjohtaja Joni Valkiala. Karttaminen on seurausta yhteisön vaatimuksesta, että yhteisöstä lähteneisiin ei pidetä minkäänlaista yhteyttä, olivat he sitten perheenjäseniä tai ystäviä. Se, miten ankarasti karttamiseen suhtaudutaan, riippuu suvusta. Joissain perheissä yhteydenpito lähteneeseen jatkuu, mutta välit muuttuvat usein etäisiksi. Karttaminen on sekä keino pitää jäsenet kiinni yhteisössä, että lähteneiden kohdalla keino saada heidät takaisin yhteisöön. Yhteisössä karttamista pidetäänkin "rakkaudellisena järjestelyinä", jonka tarkoituksena on siis saada lähtijä ymmärtämään tekonsa vakavuus ja sen myötä palaamaan yhteisöön. Osa lähteneistä palaakin Valkialan mukaan yhteisöön henkisesti raunioituneina.

Yhteisön tiiviyydestä ja kokonaisvaltaisesta vaikutuksesta yksilön elämään kertoo seuraavakin kuvaus tyhjän päälle jäämisestä. Se ilmentää sitä, miten kokonaisvaltaisesti yhteisöön kuuluminen on vaikuttanut elämään:

Kaikki on niinku muuttunu. Et se on kumma, kumma tunne et sitä on tavallaan, niinku pudonnu semmosen tyhjän päälle, et hei tästä ruvetaan rakentamaan tässä vaiheessa uutta elämää niin se on aika kummalista. (H1)

Elämänmuutoksen jälkeen täytyy löytää ja ottaa käyttöön uusia toimintatapoja ja ajattelumalleja. Tämä edellyttää kuitenkin vanhasta luopumista. Vaikka vanhat

toimintatavat olisi hylätty, ei se tarkoita, että tilalla olisi vielä uusia. Tästä seuraa tunne, että ihminen on tyhjän päällä. Toisaalta itsestä on ehkä kaiken myllerryksen aikana noussut esiin asioita, joiden tunnistaminen ja hyväksyminen tarjoaa mahdollisuuden uudelle, oman itsen näköiselle suunnalle. (Kaulio & Ylitalo 2007, 12.)

Tässä vaiheessa koetaan paljon vaikeita tunteita. Ihminen tuntee usein katkeruutta ja masennusta tilanteeseen liittyen. (Karppinen 1994, 215). Haastatteluissa nousikin esiin erilaiset tunteet liittyen sekä menneeseen elämään, että sen hetkiseen tilanteeseen.

Katkeruutta on silleen niinku... Mä en halua olla vanhemmille tai siis äitille katkera. Et mä en sille oikeestaan niinku henkilökohtaisesti, mut semmosen jäljen se on jättäny, et mä oon sille uskonnolle ja sille miten, sille abstraktille asialle mikä on se juttu, niin mä oon sille äärimmäisen katkera. (H3)

Tuli yksinäisyys ja se oli valtavaa se yksinäisyys. Ja sitten tuli häpeä ja semmonen epäonnistumisen tunne. Ja tuli pelkoja. Sitten tuli semmosta pelkoa että vältteli. Ja semmonen epäluotettavuus, et niinku semmonen etten kelpaa, semmonen arvottomuus tuli siihen. (H5)

Yksinäisyyttä kuvataan sosiaalisten suhteiden puuttumiseksi. Se on henkilökohtainen kokemus ja se eroaa sosiaalisesta eristyneisyydestä. Se koetaan epämiellyttävänä ja ahdistavana. (Heiskanen 2011, 78.) Yksinäisyys ja kokemus, että on yksin omien ajatusten kanssa estää vaikeassa tilanteessa ihmistä löytämästä itseään uudelleen. Tyhjyyden tunteesta ja pettymyksestä vapautuminen vaativat askelta taaksepäin kohti omaa kypsymistä ja kehitystä. (Hammarlun 2010, 36.) Yksinäisyyden ulkoisiksi syiksi mainitaan muiden hyväksymättömyys, epäonnistuneet ihmissuhteet, elämäntilanteen muutokset sekä puute paikoista, joissa ihmisiä voisi tavata. (Heiskanen 2001, 82.)

Tunnetasolla on vaikeaa, kun huomaa, että vuosia on kulunut niin, ettei ole kaikesta tapahtuneesta huolimatta elänyt täyttä elämää. Muu yhteiskunta saattaa tuntua vieraalta. Mielessä herää tunne, että on tullut petetyksi. (Karppinen 1994, 211.) Seuraavat lainaukset kuvaavat tunnetta, että suuri osa elämästä on menetetty yhteisölle, jonka oppien takana ei enää seisty.

Et kyl mä oon niinku katkera siitäkin mitä kaikkee menetin normaali elämää, normaalis nuoruudes, kaiken mitä normaalit nuoret niinku pystyy tekemään. Sielä se asia ilmaistaan niin, että se on suojelua kaikelta semmoselta, mitä ei pidä ees kokea. Mut ei, nyt ei enää jatku toi et nyt mä oon eläny just ihan normaalii elämää ilman syyllisyyttä, et.. (H3)

Et se on itse asiassa varmaan niinku minkä oon jälkikäteen ymmärtäny, että tota että siinä niinku lähtemisessä ei oo vaikeeta ainoastaan se niinku yhteisön reaktiot, vaan myös se, että joutu niinku itelleen myöntämään ja myös muille ihmisille myöntämään, et miten ison osan elämästä on eläny niinku tavallaan aivan turhaan, niinku semmosten rajoitteitten kanssa mitkä, mitkä nyt tavallaan myöntää että oli aivan turhia, ne oli aivan hulluja. Että jos olis ois jatkanu koko elämänsä loppuun asti (yhteisössä), niin silloinhan kaikki uhraukset mitä on tehny niin nehän ois ollu aivan tavallaan mielekkäitä. Mutta nyt ku on niinku myöntäny, että ne on aivan turhia, et mä oon aivan turhaan niinku vaikka kouluikäsenä nii kärsiny siitä et mä oon niinku pakotettu ollu erottaumaan muista ja aivan turhaan aikuis-iällä myös niinku niin kieltäytyny elämässä niin monista asioista. (H4)

..välillä on semmonen olo, että on niinku menettäny suurimman osan niinku elämästään jollekin semmoseen, mihinkä ei olis halunnu. Mutta toisaalta mä niinku hyväksyn sen, se on osa mua. (H6)

Oman ajattelutavan ja toiminnan jäsentäminen uudelleen on energiaa vievää ja väsyttävää. Se vie myös oman aikansa. Vanhan ja uuden välinen ristiriita myllertää mielessä. (Kaulio & Ylitalo 2007, 12.) Elämä yhteisössä on jättänyt ihmiseen oman jälkensä. Oman identiteetin löytämiseksi oli tehtävä töitä.

..mä tällä hetkellä yritän silleen tietosesti opetella sitä et mä niinku tavallaan tunnistan niitä semmosia niinku omia ajatuksia ja omia tarpeitani, ne jää jotenki sillälailla sivuun. Et mä yritän ihan tietosesti nostaa niitä esiin, et jos mulla on niinku joku mikä on ristiriidassa muitten ihmisten ajatusten kanssa, et mä en niinku aina sulkis niitä pois. (H4)

Sit mä pyrin kestäämään sitä niinku, sitä että minä saatan aiheuttaa muissa ihmisissä pahaa mieltä myös. Siis ei tarkotuksella niinku tavallaan se ei oo se itse tarkotus, vaan se että en rupeis niinku sensuroimaan omaa elämää tai omia ajatuksiani toisten ihmisten takia. (H4)

Eräs haastatelluista oli tullut uskontonsa vuoksi lapsuudessa hylätyksi ystävän taholta. Se vaikutti vielä aikuisenakin voimakkaasti, sillä muiden ihmisten vilpittömyyteen oli vaikeaa uskoa.

Se oli mulle niinku kynsille niin kova isku, että mun on ollu siitä asti kauhian vaikia solmia uusia ystävyys suhteita, siis semmosia, et on oikeesti. (H6)

Luottamisen opettelu vaatii uskallusta luopua kontrollista ja elämänhallinnasta. On uskallettava ottaa haavoittuvuuden riski. Ihminen joutuu luopumaan vanhoista henkiinjäämisstrategioistaan ja astuu tyhjän päälle. (Hellsten 2007, 150.)

Vaikka irtaantumisen seuraukset jollain asteella tiedostettiin jo ennen yhteisöstä lähtemistä, niin muutoksen suuruus oli yllätys. Myöskään sen mukanaan tuomia vaikeuksia ja niiden laajuutta ei pystynyt ennakoimaan, ennen kuin muutos oli todellinen. Ennen irtaantumista ei pystynyt hahmottamaan, miten lujasti oma identiteetti oli rakentunut yhteisön arvojen varaan, kun yhteisöllä oli ollut selkeät raamit miten jokaisen tulee toimia, tuntea ja ajatella.

Ehkä itelle oli iso yllätys miten miten hidas prosessi se on niinku. Alkuun mä ajattelin et mä vaan lähden ja sitten tavallaan alotan elämään silleen alusta. Että en mä niinku tajunnu miten hankalaa se on niinku ruveta sitte... Koska siis siinä joutuu kuitenkin niin monia asioita pohtimaan niinku omasta identiteetistään ja omista arvoistaan. Tavallaan mitkä asiat on oikeesti on mun mielestä oikein ja mitkä väärin ja miksi. Ja kaikesta niinku ihmissuhteista ja kaikesta nii joutuu rakentamaan tavallaan uudestaan sen, että kuka minä olen ja mikä on mun suhde muihin ihmisiin ja maailmaan. (H4)

Hengelliset näkemykset yhteisöstä irtaantumisen jälkeen vaihtelivat. Osa ei kokenut enää uskovansa Jumalaan, mutta esiin nousi myös halu kuulua uskonnolliseen yhteisöön. Yhteisöön liittymiseen liittyi kuitenkin aiemmin koettujen asioiden vuoksi epäluottamusta ja pelkoa.

Mut jos tuolla tai missä nyt vaan on joku isompi taho, voima joka.. On se sitten Jumala tai mikä vaan niin..voi.. Siellä voi olla joku, en mää ihan oikeesti tällähetkellä tiedä onko. Mä oon hyvin semmonen.. Mä en tällähetkellä usko mihinkään (H6)

..mut semmonen pelko oli kuitenkin siellä, että entäs jos minä en tännekään kelpaa, että minua ei täälläkään hyväksytä ja mut täältäkin erotetaan (H5)

8 APU JA TUKI

Tässä luvussa kerron, mistä asioista haastateltavat ovat saaneet tukea sekä irtaantumisen aikana, että myöhemmin uutta elämää rakennettaessa. Lisäksi kerron, minkälaisesta tuesta he olisivat oman kokemuksensa mukaan hyötynneet, jos sitä olisi ollut saatavilla.

Elämästä on vaikea selvitä ilman ongelmia ja kipua. Läpikäydyt kriisit ja ristiriidat lujittavat mielenterveyttä. Kriisitilanteisiin ja mielenterveyden ongelmiin voi hakea apua terveyskeskuksesta ja sieltä ohjataan tarvittaessa erikoispalveluiden piiriin. Psykiatriset poliklinikat ja psykiatristen sairaaloiden poliklinikat tarjoavat lyhytaikaista apua ja hoitoa kriisitilanteessa. Erilaiset vapaaehtoisjärjestöt täydentävät omilla palveluillaan julkisia palveluita. (Lahti 1996b, 63.) Elämänkriisin hoitoon sovelletaan erilaisia terapioita ja hoitosuuntauksia, esimerkiksi mielenterveystoimistoissa (Palosaari 2007, 24).

8.1 Puhuminen ja terapia

Olisi hyvin tärkeää, että yhteisöstä irtaantumisen jälkeen olisi mahdollisuus puhua ja käydä omaa tilannetta läpi uudestaan ja uudestaan. Sitä kautta saa itselleen selvitettyä, mistä tapahtuneessa on kysymys. Tässä tilanteessa on tärkeää löytää ymmärtävä kuuntelija. Omia tunteita ja kokemuksia ei saa kieltää, koska silloin entiseen jää helposti kiinni esimerkiksi katkeruuden kautta. (Karppinen 1994, 215.) Omasta kokemuksesta ja tilanteesta puhuminen oli asia, jonka tarvetta tuotiin hyvin voimakkaasti haastatteluissa esiin. Tarve puhua, alkoi joissain tapauksissa jo siinä vaiheessa, kun oli syntynyt epäusko yhteisön oppeja kohtaan.

Sit mä rupesin puhumaan ja mä rupesin puhumaan kaikille. Mulla on aina ollu kyllä siis naapureitten ja kaiken maailman ihmisten kanssa ollu, mä oon niin kova puhumaan ja avautumaan asioistani. Niin tota mulla on ollu kyllä näitä tuttuja ja ihmisiä tässä niinku muitaki ku (yhteisön jäseniä) ehkä parempiakin vielä elämässä ulkopuolisia niin mä rupesin kaikille mahdollisille kuka vaan ikinä suostu mua kuuntelemaan niin puhumaan tästä ja mua paljon kuunneltiin ja paljon kannustettiin ja. (H1)

..nämä hengelliset auttajat tämmöset, niitten ei välttämättä tarvitse olla näitä kirjanoppineita, pappeja tai.. Ihan oikeesti tavallinen.. Jo saman kokenut, se että saa kokemuksen jakaa. (H5)

Vaikean tilanteen jälkeen tarvitaan toista ihmistä, joka kuuntelee, ja jonka kanssa voi kokea yhteenkuulumisen tunnetta. Näissä elämän haasteissa tarvitaan vahvistusta ja läheisyyttä. Vilpitön, avoin ja kunnioittava keskustelu auttaa ilmaisemaan todellisuutta, jossa ihminen siinä vaiheessa elää. (Hammarlund 2010, 36.)

Monet haastatelluista olivat hakeutuneet ammattiavun piiriin ja kävivät keskusteluita mm. terapiassa.

..loppu et multa meni se viimeinenki uskon pisara siihen asiaan et mä en usko ja mä rupesin ottamaan selvää näistä kaikista kaikista että mä olin tietysti sen psykiatrisen sairaanhoitajan kanssa kävin keskustelemassa ja hän kehotti mua et ota yhteyttä semmoseen ihmisiin jotka on eronneet. (H1)

Mä jouduin käydä psykologilla vuoden verran et mä selvisin siitä (H3)

... sit mä nostin kädet pystyyn, ja sain että mä meen keskusteleen terapiaan. Et mä tartten tukee tähän tilanteeseen, et mä en jaksa yksin. Ja siinä kohtaa esimerkiksi mun vanhemmat, tai isä sano, että varo ettei ne sekot asun päätäs siellä toiseen kertaan... Koska terapiassa-han pyritään siihen, että sä ajattelet omilla aivoilla, ja tuollahan ne on kirjoista luetut säännöt. Ei saa ajatella ite. (H2)

Mä luulen, että se on tää ikä-kysymys ja varmaan se että mä kävin terapiassa et mä opin niinku ymmärtämään sen et tää on niinku... Ei tää oo niinku mun syy et mä oon tällaseen uskontoon kuulunu koska mä miettiin siis sitä että miten tyhmä uskonto, että mä oon tämmöseen kuulunu. Se et miten mä oon voinu olla niin tyhmä et mä oon kuulunu siihen. Et miten mun silmät ei auennu aikasemmin niin jotenkin sitä armollisuutta siihen että ehkä sitten tietenkin se että on sitä elämänkokemusta, on niinku oppinu selviämään ja niinku on sillälaila tasapainossa itensä kanssa ja varmaan se on niinku auttaa (H1)

Terapeuteilla on usein taustalla psykologin, lääkärin, sosiaalityöntekijän tai psykiatrisen sairaanhoitajan koulutus. Nykyisin terapeutiksi kouluttautuu myös esimerkiksi teologeja ja filosofeja. Terapian työn perusta on ymmärrys siitä, minkälaisen kysymysten pohtiminen auttaa ihmistä itseymmärrystä eheyttävään kasvuun. Psykoterapiassa käydään läpi raskaitakin asioita. Uudessa valossa asiat näyttävät

erilaisilta ja uudet oivallukset antavat ihmiselle tyydytystä. (Kaulio & Ylitalo 2007, 100.) Yhteisöillä on erilaiset näkemykset ammattiavun käyttämisestä. Eräs syistä, joiden vuoksi yhteisöt eivät halua jäsentensä käyvän puhumassa lääkäreille, papeille tai terapeuteille on, että heidän pelätään paljastavan yhteisön sairaat piirteet (Villa 2013, 87). Toisessa yhteisössä taas ammattiavun hakemiseen suorastaan kannustetaan. Perheen tilanne saatetaan kokea niin poikkeavaksi, että ammattilaisten auttamis- ja ymmärtämismahdollisuuksia epäillään. (Hurtig 2011, 119.)

Yhdessä esiin tulleessa tapauksessa kävi ilmi myös osittain yhteisön ahdasmielisyydestä johtunut psykiatrisen laitoshoidon tarve.

Sinä kesänä mä oon ollu keskivaikean masennuksen takia viis viikkoa hoidossa... Ja kyl mä niinku sen tän ahdasmielisen uskonnon syyksi pistän myöskin sen, sen aika pitkälle. Tottakai siinä elämänvaiheessa on sattunu muitakin isoja asioita siinä kohtaa, mutta tuota.. (H6)

Yleinen käsitys on, että kriisistä seuraavasta traumasta aiheutuneeseen masennukseen on syynä ihmisen tarve säästää voimia sekä siirtää syrjään ja varjella voimavaroja stressaavassa tilanteessa. Toisaalta nähdään että masennus on tällaisessa tilanteessa minän syrjään vetäytymistä ympäröivästä todellisuudesta ja itse pohdiskelua. (Hammarlund 2010, 20.)

Kaikki eivät nähneet mahdollisena hakea keskusteluapua, kun oma päätös lähtemisestä ei ollut vielä varma. Sellaisessa tilanteessa jää suuren päätöksen kanssa todella yksin. Lisäksi muilta ihmisiltä joutuu peittelemään oman sisäisen ristiriitansa. Siitä esimerkkinä seuraava lainaus:

.. et kellekään ihmiselle ei niinku kannata puhua siitä, että jos miettii vaikka lähtemistä, koska sit siinä on se vaara, että ihmiset rupee niinku puhuttelemaan sua ja yrittää saada sut niinku tavallaan pysymään siinä yhteisössä, niin sit tavallaan niinku mulla itellä ainaki oli semmoinen olo et mä en niinku oo valmis niinku kertomaan sitä ratkaisua. Et mä en ollu niinku henkisesti täysin valmis siihen ja sit mun piti niinku varjella tavallaan sitä, mitä mun päässäni liikkuu, niin niiltä muilta ihmisiltä, että mä en joudu tekemään sitä ratkaisua jotenki ennen aikaisesti, vähän niinku väkisin.. (H4)

8.2 Vertaistuki

Vertaistuki koettiin merkittävänä tuen muotona sekä irtaantumisen aikana että myöhemmin menneen elämän ja kokemusten käsittelyssä. Joillekin vertaistukea on ollut tarjolla ikään kuin automaattisesti, mutta osa on saanut apua sen piiriin hakeutumiseen tai itse selvitelty sen mahdollisuutta.

Vertaistuella tarkoitetaan vapaamuotoisesti tai organisoidusti järjestäytynyttä vastavuoroista tukea ja apua. Ryhmän jäsenet jakavat kokemuksiaan ja oppivat toisiltaan. Vertaistuen tärkeys korostuu, kun henkilöllä ei ole luonnollisia verkostoja, kuten perhettä, ystäviä ja sukulaisia, tai kun verkostot eivät toimi kunnolla. Ryhmän jokainen jäsen on oman kokemuksensa myötä asiantuntija oman elämänsä osalta. Vertaistuessa on keskeistä, että oman tilanteensa ja ongelmien kanssa ei olla yksin. Sen myötä ihminen saa toivoa ja uskoa siihen, että tilanteesta vielä selvitään tai että tämänkaltaiset kokemukset ovat normaaleja. (Järvinen & Taajamo 2006,12.) Kokemukset yhteisöissä ovat usein niin omalaatuisia, että niitä ymmärtävät parhaiten he, jotka ovat eläneet samankaltaisessa yhteisössä (Villa 2013, 111).

Vertaisryhmästä on mahdollista saada eväitä oman identiteetin rakentamiseen. Ryhmä tukee myönteisen identiteetin rakentumista. Nopeat muutokset elämässä aiheuttavat usein, sen että omaa identiteettiä on etsittävä. Silloin eivät välttämättä toimi enää aikaisemmat ajattelutavat ja kontrollikeinot. Ryhmä löytää keskustelemalla erilaisia ratkaisuja, ja käytyjen keskustelujen myötä ryhmäläisten omat näkemykset selkiytyvät ja vahvistuvat. Toisten samassa tilanteessa olevien kanssa keskustellessa saa kokea tulleen kuuluksi ja ymmärretyksi. Osallisuuden kokemus ja tunne siitä, että on osa yhteisöä lisäävät hyvinvointia. Yksilöiden hyvinvointi lisää yhteisön hyvinvointia ja toisin päin. Tutkimukset kertovat, että vertaistuella on suuri merkitys yksilön jaksamiselle ja elämänhallinnalle. Vertaistukea ei voi kokonaan korvata ammattiavulla. Ammattiapu ja vertaistuki ovat toisiaan täydentäviä tuenmuotoja. (Järvinen & Taajamo, 12-13.) Ryhmässä toimiville vertaisille on tyyppillistä välittäminen. On halu tietää, miten muut ovat samankaltaisesta tilanteesta selvinneet. Tätä pystyy peilaamaan omaan tilanteeseen. Tunteita käsitellään kokemustiedon pohjalta. Yhdessä jaetaan tietoa ja kokemuksia myös palveluista ja niiden saatavuudesta. (Mikkonen 2011, 214-215.)

Vertaistuki toteutuu vertaisryhmä-, vertaistukiryhmä- ja tukihenkilötoimintana. Vertaisryhmä voi olla tiedollinen ja toiminnallinen tai ainoastaan keskusteleva ja tukea antava. (Mikkonen 2011, 206.)

8.2.1 Tukihenkilö

Haastatteluun osallistuneista yksi oli saanut itselleen tukihenkilön jo yhteisöön vielä kuuluessaan. Hänen kanssaan käydyt keskustelut auttoivat ymmärtämään omaa tilannetta ja löytämään itsestänsä voimaa muutokseen.

... me ruvettiin sitten soittelemaan ja puhuttiin tunti tolkulla puhelimes-
sa ja hän kyllä todella niinku rohkasi ja kannusti mua, kuunteli mua ja
mun itkua ja vaikerrusta. Ja sitä ja... Tarpeeksi paljon ku mä olin pu-
hunu nii mä olin ihan varma siitä, tästä siis että mä jätän koko hom-
man nyt se loppuu, mä en enää ikinä mene sinne ja...(H1)

Yksilöllistä vertaistukea käytetään tukihenkilötoiminnan kautta yleensä ennen vertaistukiryhmiin liittymistä. Tukihenkilö on usein saman kokenut, joka on kuitenkin jo sinut asian kanssa. Myös muulta, asiaan perehtyneeltä henkilöltä voi saada ammatillista vertaistukea. (Mikkonen 2011, 207.) Usein jo muutokseen lähteminen edellyttää konkreettista tukea. Muutokseen uskotaan vahvimmin, kun tukija on saman kokenut. Muutoksen halu näkyy ajatusten kiinnittymisenä muutosta edistävään ajatusmalliin. (Myllärinen 2011, 165.)

8.2.2 Vertaistuki verkossa

Kaikki haastatteluun osallistuneet oli yhteys verkossa toimivaan vertaistukiryhmään tai –ryhmiin.

Tosiaan mähän oon niinku siellä, siellä netissä fecebookissa sellaisessa suljetussa niinku vertaistukiryhmässä, tai semmosessa mikskä sitä nyt sanois... Ja meillä on niinku aika paljon toimintaa. Me pidetään niinku miittejä aina ja tapaillaan ja illanistujaisia. Ja sitten joiden kanssa mä oon ystävystynyt ja monethan on ollu jo ennestään tuttuja ja siten tavataan näissä piireissä ja... Niin on ollu ihan mahtavaa huomata

miten samankaltaisesti on koettu näitä asioita ja tunnettu näitä asioita ja sitten samat tuntemukset on ollu ja ne huonommuuden tunteet ja häpeän tunteet ja syyllisyyden tunteet ja kaikki se. Kaikki se mitä siitä niinku on koettu.. (H1)

..kuulun muutamanki facebook-ryhmään, missä on entisiä (yhteisön jäseniä) ja ne on tosi hyödyllisiä ne keskustelut. (H4)

Vertaistukea on saatavilla verkossa, ainakin seuraavissa muodoissa:

- Avoimet ja suljetut keskusteluryhmät
- Chat-yhteisöt
- Sähköpostilistat
- Blogit
- Kahdenkeskinen tuki

Verkkovertaistuellla on paljon vahvuuksia. Sen saatavuus on helppoa, koska se ei ole sitoutunut aikaan tai paikkaan. Se on maailmanlaajuinen kanava, joten se tavoittaa suuren joukon ihmisiä. Verkossa on mahdollisuus toimia anonyyminä, joten se on sekä turvallista, että matalan kynnyksen palvelua. Siellä toimivat ovat myös tasa-arvoisessa asemassa. Toisaalta verkossa tarjottavalla vertaistuellla on myös heikkouksia. Siellä toimiminen vaatii sekä verkkoyhteyden, että taidon toimia verkossa. Koska toimitaan nimettömänä, on toiselle mahdollista antaa loukkaavaa ja epäasiallistakin palautetta helpommin. (Vertaistoiminta kannattaa 2010.)

8.2.3 Mitä vertaistuki on antanut

Vertaistuki on antanut haastatteluun osallistuneille paljon. Irtaantumisen myötä tullee yksinäisyydelle on saatu helpotusta ryhmien kautta. Lisäksi asioiden jakaminen on luonut uskoa omasta selviytymisestä ja selkeyttä oman tilanteen hahmottamiseen.

Mutta kyllä siinä niinku osittain sen vertaistuen merkitys on siinä, että koska kuitenkin se sosiaalinen elämä on rakentunu niin paljon siihen uskonnolliseen yhteisöön, että on tosi tärkeää että löytää niinku jotain, jotain muita sosiaalisia kontakteja... Sit tavallaan silleen et pystyy hahmottamaan just sitä, että mikä, mikä se on ollu se uskonnollisuus-

den vaikutus elämässä. Et ku on niin paljon ihmisiä, joilla on sit niinku samanlaisia kokemuksia. Sit niinku tajuaa just silleen, et monet semmoset asiat, mitä ite on niinku tuntenu ja kokenu, ettei ne oo liittyny niinku minuun tai meidän perheeseen edes, vaan se on niinku tosi yleisiä ollu siinä yhteisössä (H4)

No varmaan ensinnäkin sitä uskoo siihen että mä selviin tästä, tästä on niinku muutkin selvinny. Että uskonto jää joskus taka alalle, niinku se on jo tosi pitkälle jäänykin ja mä oon ihan hyvä tämmösenä. Ei mun tartte kantaa sitä syyllisyyttä että mä voin niinku yrittää taistella sitä syyllisyyttä vastaan (H1)

8.3 Muu apu

Itse loppuun asti tehty ajatustyö nähtiin hyvin ratkaisevana tukena irtaantumisprosessissa ja sen jälkeisessä elämässä.

Mutta kyllä mä sanoisin että se on kuitenkin tuo oma pää. Siis se, että kun on tajunnu sen, että mulla on oikeus ja lupa tehdä niinkun mä haluan, että mä en tee väärin jos mä niinku jään tästä pois. Et ei mua voi kukaan pakottaa. Ja sitten kun on nähny ne.. Nyt kun on oikeesti uskaltanu niinku kyseenalaistaa niitä asioita, mitä siellä on..(H6)

Päätöksenteko on edellytys muutoksen käynnistymiselle. Päätöksenteko edellyttää muutostarpeen tiedostamista. Muutokselle rakennetaan perusta ajattelun kautta. Silloin itselle merkityksellinen tieto, tunteet ja tahto yhdistyvät. Oma muutosajattelu on muutoksessa keskeistä onnistumisen kannalta. Mieli pyrkii kiireettömyyteen ja paineettomuuteen. (Myllärinen 2011, 166.) Omalle ratkaisulle haettiin varmistusta tekemällä pieniä irtiottoja entisestä elämäntavasta:

Se helpottaa, tai helpotti, ja tiedän, et se on helpottanu muitakin et se et tekee jotakin semmosia juttuja, mitkä on selviä irtiottoja siitä, ettei saman tien ala elämään toista äärilaitaa, mut just silleen, et niinku hankkii vaikka tv:n ja rupee kuuntelemaan tietynlaista musiikkii tai jotain tällästä, niin se niinku helpottaa. Se vahvistaa sitä omaa niinku, et päätös on ollu oikea, halunnu tehdä näin sit. (H3)

Oman perheen tuki nähtiin tärkeänä ja se, että parisuhteessa elävistä molemmat olivat samaa mieltä irtaantumisesta.

Se on ihan siis ensiarvonen juttu että ollaan miehen kanssa samaa mieltä et tää olis ihan, ihan katastrooffi jos (aviomies) olis sanonu että ei käy... Sitten olis ollu vaikeus, sitten olis ollu iso vaikeus (H1)

Perheen tuki on suuri voimavara erityisesti, kun se yhdistää voimansa ongelman voittamiseksi. Jos vain yksi perheenjäsenistä on ollut yhteisön jäsen, voi olla haastavaa ymmärtää hänen kokemuksiansa. Ahdistus, jota yhteisöstä lähtenyt tuntee voikin vaikuttaa negatiivisesti perheen ihmissuhteisiin. Perheessä oleva kriisi voi pahentaa entisestään lähteneen oloa. On hyvä, jos lähipiirissä olevat toimivat yhdessä toipujan tukemiseksi. (Villa 2013, 264.)

Joskus yhteisöstä eronnut kokee tärkeäksi keskustella myös hengellisistä kysymyksistä. Kokemukset ovat saattaneet horjuttaa ja vaurioittaa uskoa, mutta siitä ei haluta kuitenkaan luopua. Jumala, usko ja rukous saattavat tuntua erittäin tärkeiltä ja toimia selviytymisen tukipilareina. (Villa 2013, 265.) Ainakin joidenkin yhteisöjen jäsenille on ensisijaista hakea lohdutusta, turvaa ja merkityksiä uskonnon näkökulmasta (Hurtig 2011, 118). Hengelliset asiat ja niistä saatu tuki itselle nousi esiin eräässä haastattelussa. Siitä esimerkkinä seuraava lainaus:

Ja mun rukouksiin vastattiin silloin ja mun rukouksiin vastataan tänään et se on ollu vahva siinä kuitenkin ja se on ollu sellanen, joka on pitänyt minua niinku pystyssä (H5)

Yksi haastatteluun osallistuneista kertoi osallistuneensa Uskontojen Uhrien Tuen erilaisuuksiin. UUT on yhdistys, joka tarjoaa vertaistukea ihmisille, jotka ovat kohdanneet uskontoon liittyviä vaikeuksia (Uskontojen uhrien tuki UUT 2012).

Ja sit oon mä käyny tossa justiin Uskonnon Uhrien Tuen niinku tilaisuuksissa pari kertaa ...Se oli tosi tärkeää silloin, että mä tutustuin niinku tän seudun entisiin (yhteisön jäseniin). Et ne on niinku semmosia niinku missä ihmiset keskustelee omista lähtökohdistaan. (H4)

8.4 Ajatuksia siitä, millaista tukea itse olisi tarvinnut

Haastatteluissa nousi esiin erilaisia tuen tarpeita, jotka ovat tietenkin hyvin yksilökohtaisia ja riippuvaisia vahvasti omasta tilanteesta. Itse näkisin kuitenkin, että esiin nousseet tuen tarpeet ovat varmasti melko yleisiä, sillä ne näyttävät selkeästi

liittyvän juuri tiiviiden uskonnollisten yhteisöjen tapaan toimia ja niiden vaikutuksesta yksilöihin. Seuraavasta lainauksesta on nähtävissä tarve akuutille, kriisiavun tyyppiselle avulle:

Siinä irtaantumishetkellä ois tarvinnu sitä, ettei kukaan tuu painostamaan, siitä ois selvinny silleen paljo paremmin muute. Tottakai jos ois joku semmonen niinku joku, mä en tiedä, joku järjestö, joku juttu, joka tarjois niinku akuutti, semmost apuu siin tilantees, ihan niinku monis muiskin kriiseis tarjotaan. (H3)

Koska yhteisössä eläessä ei ole ollut tilaa omille mielipiteille ja omalle ajattelulle ja tunteille, niin niitä oli vaikea irtaantumisen jälkeen tiedostaa, kuten seuraavasta lainauksesta käy ilmi:

...kyl mä luulen että mulle ois ollu hyötyä ja varmaan vieläkin olis syötyä semmosesta niinku missä just puhuttais niinku oman identiteetin löytämisestä ja myös justiin tämmösestä niinku tavallaan moraalia ja etiikkaa pohtivista ryhmistä. Sitte tietysti vaikka justiin seksuaalisuus on semmonen osa-alue mikä periaattees vois olla varmaan kans ihan semmonen mihin vois ehkä tarvita terapiaa. (H4)

Identiteetti on saattanut rakentua yksinomaan yhteisön arvojen varaan. Käsitys itsestä, muista yhteisön jäsenistä sekä oikean ja hyvän elämän sisällöstä on annettu yhteisöstä valmiina. Yhteisön käsitys voi ulettua koko maailmaan kaikkeuteen. (Kouros 2011, 137.) Aitoa minuutta ei pystytä ihmisestä koskaan täydellisesti poistamaan. Vaikka ihminen olisi syntynyt yhteisöön, on hänellä todellinen identiteetti, joka on tukahdutettu heti syntymän jälkeen. (Jansson & Lemmetyinen 2006, 82.)

Yhteisöstä lähteneen sosiaaliset suhteet saattavat täysin rajoittua yhteisön muihin jäseniin. Koko perhe ja suku saattavat olla saman yhteisön jäseniä. Yhteydet saattavat lähdön surauksena katketa joissain tapauksessa kokonaan omiin lähimpiin. (Kouros 2011, 137–138.) Koska sosiaaliset verkostot kaventuvat merkittävästi yhteisöstä lähdön seurauksena, nousee esiin myös tarve saada tukea uusien kontaktien solmimiselle

Ja sit tietysti myös se, et miten niinku luoda uusia kontakteja ihmisiin silloin ku niinku katoaa tavallaan aikasempi verkosto melkein kokonaan pois, Et se niinku yksinäisyyden kokemus on varmaan kuitenkin niinku aika yleinen. (H4)

Yhteisössä elämiseen liittyy myös paljon positiivia piirteitä. Irtaantumisen myötä menetetään myös yhteisöön kuulumiseen liittyvä yhteisöllisyyden tunne, kuten seuraavasta lainauksesta ilmenee:

Ja semmonen yhteenkuuluvuuden tunne olis ollu todella tärkeä ja se ois vielä tänä päivänäkin tärkeää, mutta minä tiedän, että seurakunnasta minä en sitä löydä. (H5)

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa kerron tutkimuskysymys kerrallaan tutkimuksen keskeiset tulokset ja peilaan niitä aikaisempiin tutkimuksiin ja teorian tietoon. Luvun lopussa on kuvio tutkimuksen keskeisistä tuloksista. Luvun lopussa kerron, miten sosionomi (AMK) voi olla tukena haastateltavien näkemysten perusteella, peilaten niitä sosionomin kompetensseihin eli osaamisalueisiin. Tavoitteenani tässä opinnäytetyössä oli luoda ymmärrystä siitä, miten kokonaisvaltaisesti elämä muuttuu uskonnollisesta yhteisöstä irtaantumisen myötä ja minkälaisen tuen tarpeen se aiheuttaa. Eroavaisuudet tulevat esiin vertaamalla sekä elämää yhteisön jäsenenä että irtaantumisen aikaisia kokemuksia irtaantumisen jälkeiseen elämään.

Minkälaisia haasteita ja rajoitteita liittyi elämään uskonnollisessa yhteisössä? Yhteisön jäsenyys määritti vahvasti haastateltavien lapsuutta. Yhteisön toimintaan osallistuttiin pienestä asti vanhempien mukana ja välillä se koettiin rasakana. Lapsuus vaikutti täyttyvän hyvin moninaisista rajoituksista ja säännöistä. Kuitenkin nousi esiin myös näkemys, että oli vaikeaa erottaa, mitkä asiat olivat suoraan seurausta yhteisön säännöistä ja mitkä asiat liittyivät vanhempien kasvatustapaan. Kaikilla haastatteluun osallistuneilla ei myöskään ollut kokemusta elämästä ilman yhteisön jäsenyyttä, joten eroa voi olla vaikeaa hahmottaa.

Rajoitukset, joita yhteisö asetti, loivat selkeän eron yhteisön ulkopuolisiin, joiden vääräuskoisuuskin tuli selväksi jo lapsuudessa. Aina lapset eivät saaneet edes viettää vapaa-aikaa yhteisön ulkopuolisten kanssa. Myös Karppisen (1994, 74) mukaan yhteisö saattaa sijoittaa kaiken pahan jonnekin yhteisön ulkopuolelle. Ruoho (2010, 110) toteaa, että jos ihminen kasvatetaan siihen näkemykseen, että ainoa totuus ja pelastus on ryhmän sisällä, ei henkilöllä ole muuta mahdollisuutta, kuin sitoutua tähän yhteisöön. Lapset tunsivat muiden lasten seurassa itsensä toistuvasti, jopa jatkuvasti erilaiseksi, mikä on lapselle hyvin epämieluisa tilanne. Oma taustaa hävettiin rajoitusten ja sääntöjen vuoksi. Lasten vapaa-aikaa ja koulussa osallistumista rajoitettiin siten, että he eivät voineet tehdä asioita, joihin saatetaan liittyä yhteisön arvojen vastainen toiminta. Nämä haasteet, kuten myös erilaisuudesta johtuvan kiusaamisen, lapsi joutui kohtaamaan yksin, ilman yhteisön ja perheen tukea.

Aina lapsi ei pystynyt itsekään hahmottamaan mitkä ovat asioita, joita hän ei voi tehdä. Käsitykseni mukaan se johtui siitä, että rajoituksia oli niin paljon ja ne olivat laadultaan sellaisia, että lapsi ei kyennyt niiden merkitystä ymmärtämään. Koska rajoitukset ja säännöt siitä, mikä on sallittua ja mikä ei, annetaan suoraan yhteisöstä, pohdin, ymmärsivätkö vanhemmatkaan aina täysin niiden merkityksiä ja taustoja. Oman ymmärryksen puuttumisen vuoksi moninaisia sääntöjä saattoi olla hyvin vaikeaa selittää ja perustella lapselle.

Haastatteluissa nousivat esille myös tiukka kuri ja kuritus. Haastattelujen perusteella ei voi sanoa, tapahtuuko yhteisöissä kuritusta vielä tänäkin päivänä. Eräässä yhteisössä lapset kokivat pelottelua, joka johtui yhteisön sääntöjen vastaisesta toiminnasta ja näytti siltä, että niitä pidetään keinona kontrolloida lasten toimintaa ja pitämään heidän käytöksensä toivotunlaisena. Kukkula (2007, 93) toteaa tutkimuksessaan, että yhteisö ja vanhemmat eivät huomioi lapsen kehitystasoa puhuessaan hänelle esimerkiksi maailmanlopusta tai henkimaailman olennoista. Koska lapsi ei kykene ymmärtämään asioiden vertauskuvallista merkitystä, on heidän turvattomuuden tunteensa saattanut lisääntyä

Lapsuuden ja nuoruuden aikana tuli ajankohtaiseksi mennä kasteelle ja sen myötä liittyä yhteisön viralliseksi jäseneksi. Kasteelle mentiin muiden mukana, koska koettiin, että niin heidän odotettiin tekevän. Esiin nousi myös ajatus, että jossain vaiheessa oltaisi todennäköisesti ruvettu kyselemään ja painostamaan kasteelle menoon liittyen. Lapset ja nuoret joutuivat siis tekemään hyvin nuorena jo päätöksen, joka vaikuttaisi vahvasti koko heidän loppuelämänsä ajan.

Nuoruudessa tuli vastaan lisää haasteita, jotka haittasi nuoruuteen kuuluvaa itsenäistymistä ja oman polun miettimistä. Nuoruuteen tyypillisesti kuuluvat kokeilut toivat mukanaan syyllisyyden tunteen. Karppinen (1994, 54) toteaaakin, että nuori on aikuista alttiimpi yhteisön ohjailulle kuin aikuinen ja täydellinen yhteisöön sulautuminen saattaa aiheuttaa sen, että normaali itsenäistyminen ja aikuiseksi kasvamisen pysähtyy. Seurustelusuhteet yhteisön ulkopuolisten kanssa ei ollut sallittua ja seurustelu omankin yhteisön jäsenen kanssa oli hyvin valvottua. Ainakin joissain yhteisöissä seurustelun odotettiin ehdottomasti johtavan avioliittoon, mikä saattaa nuorena tuntua hyvin kaukaiselta ajatukselta. Nuoruudessa tuli ajankohtaiseksi opiskelu. Eräässä yhteisössä opiskelu nähtiin kuitenkin turhana ajan haaskaukse-

na, mikä johti siihen, että ei ollut mahdollista opiskella alaa, jonka itse koki kiinnostavana. Nuoruuden eri tilanteisiin liittyi paljon syyllisyyden tunnetta, kun omat tarpeet ja halut eivät vastanneet yhteisöjen arvoja.

Kukkula (2007, 41) tuo tutkimuksissaan esiin yhteisön suuret odotukset yksilöä kohtaan. Aina yhteisön suuria odotuksia ei pystytty täyttämään ja siitä seuraa usein riittämättömyyden tunne. Myös tässä tutkimuksessa tällaiset kokemukset tulivat esiin. Aikuisena arki koettiin haastavana, koska yhteisöön kuulumiseen liittyi paljon velvollisuuksia kuten kokouksiin osallistuminen ja ovelta ovelle tehtävä julistustyö. Toimintaan osallistumiseen liittyi vahva kontrollointi. Aina ei ollut mahdollisuutta osallistua lainkaan työelämään, koska julistustyö vei niin paljon aikaa. Työelämässä jatkui lapsuudesta tuttu erilaisuuden tunne, koska yhteisön asettamat rajoitteet ulottuivat sinnekin. Työhön liittyen piti myös huomioida, että se vastaa yhteisön arvoja.

Lasten hankintaan liittyen yhteisöillä oli hyvin päinvastaisia odotuksia. Toisessa yhteisössä lastenhankintaa pidettiin erittäin toivottavana, ja raskauden ehkäisy nähtiin syntinä. Sen seurauksena syntyi suuria lapsiperheitä. Toisessa yhteisössä taas lastenhankintaa ei pidetty tärkeänä, koska tämän ajan nähtiin pian loppuvan. Silloin yhteisöltä ei myöskään saanut myötätuntoa omiin lapsensaanti vaikeuksiin.

Avioliiton solmiminen oli yhteisöjen näkökulmasta odotettua. Esiaviollinen seksi oli yhteisöissä kiellettyä ja sen koettiin vaikuttavan vahvasti seurusteluun. Rajoitukset ylsivät kuitenkin myös avioliitossa olevien parisuhteeseen. Avioliittoon liittyen nousi esiin myös se, että vaikka avioliitossa tapahtui todella rajuja ja terveyttä uhkaavia asioita, niin avioero oli mahdollinen vain, jos toinen tekee aviorikoksen. Sen vuoksi myös lapset joutuivat elämään hyvin haastavissa olosuhteissa.

Haastatteluissa nousi esille aitojen ihmissuhteiden ylläpitämisen vaikeus. Siihen liittyi osaltaan se, että ystäviä ei saanut olla kaikissa yhteisöissä yhteisön ulkopuolelta, mutta siihen liittyivät myös yhteisöjen muut säännöt. Eräässä yhteisössä korostettiin hyvin vahvasti anteeksi antamisen tärkeyttä, mikä vaikutti siten, että yksilöiden välisiä ristiriitoja ei todellisuudessa voitu koskaan käsitellä. Sen vuoksi läheisetkin ihmissuhteet saattoivat jäädä melko pinnallisiksi. Ryhmän vahva ohjailu kieltääkin usein osan inhimillisistä tunteista (Karppinen 1994, 75).

Haastatteluissa nousi hyvin vahvasti esiin se, että yhteisö laittoi jäsenensä tiettyihin muotteihin. Oli tarkasti säädetty miten saa toimia, mistä voi puhua, mitä voi haluta ja miten saa ajatella. Terve uskonelämä ei estä ihmistä olemasta oma itsensä, vaan tukee ja kannustaa häntä siihen (Karppinen 1994, 74). Yhteisön ulkopuolisesta todellisuudesta ei sopinut olla kiinnostunut ja esimerkiksi yhteiskunnallinen vaikuttaminen nähtiin sopimattomana eräässä yhteisössä. Ei ollut vapautta toimia itse tärkeiksi kokemiensa asioiden eteen. Yksi haastateltavista liittyi yhteisöön aikuisiällä ja hän koki, että yhteisö odotti hänen jättävän taakseen koko menneisyytensä ja siihen kuuluvat itselle merkitykselliset asiat. Villan (2013, 16) mukaan tiukasti hallitseva yhteisö, joka kontrolloi tiukasti käyttäytymistä ja ajattelua, antaa jäsenilleen tarkat säännöt, joiden yhteisön jäsenet kokevat rajoittavan elämää. Kontrolli voi ulottua kaikkiin elämän eri osa-alueisiin. Yhteisöjen rajoitukset aiheuttavat jopa hengenvaaraa, mikä nousi esiin verensiirto kysymyksen yhteydessä. Oma tahto toimia yhteisön oppien mukaan, oli niin suuri, että oltiin valmiita saattamaan oma ja lapsen henki vaaraan. Eräässä haastattelussa tuli myös esiin kokemus, että yhteisön mainetta täytyi suojella, väärinkohtelusta huolimatta.

Eräs haastateltavista koki saamansa huonon kohtelun, kuten manipuloinnin ja syrjinnän olevan enemmän yksilölähtöistä, kuin suoraan yhteisön opeista johtuvaa. Ruoho (2010, 105) toteaa tutkimuksessaan, että kaikissa uskonnollisissa yhteisöissä näyttäisi esiintyvän jonkin verran myös persoonalähtöistä hengellistä väkivaltaa. Hän toteaa, että kun koolla on useita ihmisiä, niin maaperä on otollisempi kateudelle, syrjinnälle, tuomitsemiselle ja anteeksiantamattomuudelle. Erittäin tiiviissä yhteisössä jossa oppi on ehdotonta näyttää ilmenevän yhteisölähtöisenä pidettävää hengellistä väkivaltaa.

Minkälainen kokemus oli uskonnollisesta yhteisöstä irtaantuminen ja millaista elämä oli irtaantumisen jälkeen? Karjalaisen (2011, 71) kuvaa tutkimuksessaan irtaantumisen hahmottuvan prosessina, jossa näyttäytyy neljä vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa syntyy epäily josta seuraa ajan mittaan toinen vaihe; siirtymään irtiottoon erilaisten irtiottostrategioitten kautta. Kolmannessa vaiheessa kohdataan irtaantumisen seuraukset. Neljänneksi vaiheeksi hän nimeä irtaantumisen jälkeisen tilanteen, jossa aletaan rakentaa uutta elämää. Oma käsitykseni irtaantumisen prosessista vastaa Karjalaisen näkemystä. Tässä tutkimuksessa ir-

taantuminen näyttäytyi pitkänä prosessina, jonka käynnisti epäusko yhteisön oppeja kohtaan. Nousi esille ristiriitoja, jotka saivat miettimään, että yhteisön oppi ei voi olla oikea. Usein epäonnistumisen, pettymisen tai sairastumisen myötä käynnistyy oman tilanteen pohdinta (Karppinen 1994, 89). Omien ja yhteisön arvoihin liittyvässä ristiriidassa saatettiin elää vuosia. Asia vaati pitkää työstämistä kunnes syntyi varmuus, että yhteisö on jätettävä. Oli käytävä oman sietokyvyn rajoilla, kestävässä tilanteessa, että päätöksen tekoon oltiin valmiita. Tilanteeseen liittyi erilaisia pelkoja, jotka liittyivät lähdön seurauksiin. Lähtöä vaikeutti yhteisön ja ulkopuolisten välille luotu selkeä raja. Oman taustan vuoksi ei voitu täysin arvioida, mitä elämä on yhteisön ulkopuolella. Irtaantumisen jälkeen monet kokivat käännytysyrityksiä mikä tuntui ahdistavalta. Irtaantumiseen liittyi toisaalta helpotuksen tunteita, mutta tilannetta kuvattiin hyvin totaaliseksi. Karjalaisen (2011, 74) tutkimuksessa irtautumisprosessi nähtiin myös rankkana, mutta sen vaikutukset koettiin positiivisena.

Irtaantumisen jälkeiseen elämään liittyikin paljon positiivisia tunteita, koska yhteisön säännöt eivät rajoittaneet enää elämää. Syntyi kokemus, että oli vapaus ajatella, tuntea ja tehdä asioita oman halun ja tarpeen mukaan. Osallisuus omaan elämään oli lisääntynyt huomattavasti. Ristiriita oli kadonnut, samoin alistuksen tunne. Vapaamman elämän myötä koettiin, että heillä oli mahdollisuus tehdä asioita, jotka ennen eivät olleet mahdollisia.

Irtaantumisen myötä elämään tuli kuitenkin myös rankkoja haasteita. Suuri osa ihmissuhteista oli koostunut muista yhteisön jäsenistä, jotka irtaantumisen jälkeen kartoivat lähtijää. Koska elämä oli ollut niin tiiviisti yhteisön ympärillä pyörivää, oli elämä sen ulkopuolella melko tyhjää. Monet kokivat katkeruutta, koska olivat menettäneet suuren osan elämästään yhteisölle, joiden oppien takana ei enää seistyt. Oli turhauttavaa, että osa elämästä oli ”turhaa” eletty monien rajoitusten sanelemana. Koska yhteisö määrittäi hyvin kokonaisvaltaisesti sitä, millaisia sen jäsenet olivat, oli haastavaa miettiä, millainen minä oikeasti olen ja miten ajattelen, ilman yhteisön asettamaa roolia. Myös Kukkulan (2007, 129) tutkimuksessa nousee esiin kokemus, että yksilön on vaikeaa muodostaa oma mielipide ja moraalinen näkökulma asioihin. Sen nähtiin olevan seurausta yhteisön tiukkojen sääntöjen

noudattamista. Lapsuudessa ja nuoruudessa painostusta kokeneelle on vaikeaa tehdä vastuullisia päätöksiä omaan elämään liittyen tuntematta niistä syyllisyyttä.

Vaikka irtaantuminen oli pitkänkin harkinnan tulos, ei kuitenkaan voitu ennakkoon ymmärtää miten kokonaisvaltainen muutos on. Myös omat hengelliset näkemykset muuttuivat prosessin myötä. Ruoho (2010, 107) näkee myös hyvin laajoina yhteisöstä irtaantumisesta seuraavat muutokset. Muutokset ulottuvat omista arvoista ja asenteista sosiaalisiin verkostoihin ja arjen sisältöön, joka ennen oli muodoltaan hyvin hallittu. Yhteisöstä käsin lähtijä voidaan tuomita, hylätä tai demonisoida.

Minkälaista tukea oltaisi lisäksi kaivattu irtaantumisen aikana ja sen jälkeen?

Manipulointi, painostus ja muu hengellinen väkivalta saattaa jättää ihmiseen syvän jäljen (Villa 2013, 13). Tässä tutkimuksessa haastatellut olivat saaneet tilanteeseensa hyvin samankaltaista tukea. Omasta kokemuksesta puhuminen koettiin erittäin tärkeänä tapana käsitellä omia kokemuksia ja suurta muutosta. Keskusteluja käytiin ammattiauttajien kanssa, mutta erittäin tärkeänä koettiin vertaistuelliset keskustelut muiden saman kokeneiden kanssa. Siinä, missä vaiheessa prosessia tukea haettiin, oli poikkeavuuksia. Osa haki tukea jo irtaantumisprosessin alussa, kun yhteisön oppien kyseenalaistaminen oli alkanut, mutta kaikki eivät nähneet mahdollisena puhua omasta tilanteesta ennen kuin oma päätös on selvä. Vertaistukea saatiin tukihenkilöiden ja verkkovertaistuen muodossa. Vertaistuki antoi paljon. Sen kautta tutustuttiin uusiin ihmisiin, mikä oli tärkeää, sillä suuri osa ihmissuhteista oli irtaantumisen myötä katkennut. Vertaistuen kautta sai uskoa omaan selviytymiseen ja oli helpottavaa kuulla, että muillakin oli samanlaisia kokemuksia. Keskustelun myötä pystyi jäsentämään omaa tilannettaan. Myös Karjalaisen (2011, 73) tutkimuksessa korostuu vertaistuen ja tuen tärkeys toipumisen aikana. Monet hänen tutkimukseensa osallistuneista olivat kuitenkin kokeneet vaikeana tuen löytämisen. Vertaistuki mahdollistui internetin vertaistuki sivustoilla. On siis tärkeää, että tukijalta löytyy tietoa erityyppisistä vertaistuen mahdollisuuksista ja muista mahdollisista tuen muodoista.

Apua koettiin olevan myös siitä, että oma päätös oli loppuun asti työstetty. Sen myötä päätös pystyttiin toteuttamaan ja pysymään sen takana, rajusta muutoksesta huolimatta. Koettiin tärkeänä tehdä pieniä irtiottoja entisestä elämäntavasta,

jotta oma päätös todentuisi. Jos oma usko oli säilynyt ristiriitaisten kokemusten myötä, niin se koettiin tärkeänä voimavarana.

Lisäksi tilanteessa olisi kaivattu akuuttia apua irtaantumisen hetkellä, akuutin kriisiavun tapaan. Tämän ehdotettiin toteutuvan esimerkiksi jonkin yhdistyksen järjestämänä. Olisikin tärkeää, että kriisitilanteessa kenenkään ei tarvitsisi olla yksin sekavan ja uuden tilanteen keskellä. Yhtenä tarpeellisenä tuen muotona nähtiin myös ryhmät, joissa käsiteltäisiin oman identiteetin löytämistä ja pohdittaisiin omia eettistä ja moraalista käsityksiä. Myös seksuaalisuus nähtiin asiana, johon liittyen olisi terapian tarve. Tarve käsitellä näitä asioita johtuu selkeästi siitä, että yhteisö on määritellyt hyvin kokonaisvaltaisesti sen, minkälainen sen jäsenen tulee olla. Yksi tärkeä käsiteltävä asia olisi myös uusien ihmiskontaktien löytäminen. Tähän tarpeeseen vastasi osaltaan myös vertaistuki.

Haastattelujen yhteydessä keskusteltiin myös sosionomin (AMK) mahdollisuuksista tukea irtaantumisen ja uuden elämän rakentamisen aikana. Sosionomin työ pohjautuu eettiseen osaamiseen. Sosionomi (AMK) on sitoutunut toimimaan sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Hän näkee jokaisen ihmisen ainutkertaisuuden ja kykenee toimimaan tilanteissa, joihin sisältyy arvotiriitoja. Sosionomi (AMK) pyrkii edistämään tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta ja lisäksi pyrkii toiminnallaan ehkäisemään huono-osaisuutta. (Sosionomin kompetenssit 2010, 2).

Sosionomin palvelujärjestelmä osaamiseen kuuluu hyvinvointia tuottavan palvelujärjestelmän tunteminen ja kyky arvioida erilaisissa elämäntilanteissa olevien palvelutarpeita ja palveluohjaus (Sosionomin kompetenssit 2010, 2). Tutkimuksessa esiin nousi vertaistuen ja ammattiavun piiriin ohjaamisen tärkeys, kuten seuraavista lainauksista käy ilmi:

Ainakin sitä mä niinkun miettiin et se on itelle ollu hirveen tärkeä toi että löytää kaltaisiaan ihmisiä, semmosta vertaistukee.. Et semmosen pariin niinkun kannustaminen niitä ihmisiä ja tosiaan ymmärtää se miten, miten tota syvällä olevista asioista on kysymys...Et miten haastavia juttuja noi niinkun on (H1)

Ja sitten toki jos se, jos se niin iso asia ja mörkö on, ois jollekin henkilölle niin sitten tottakai ohjaisiin niinku ammattiavun piiriin. (H6)

Vakavien asioiden puheeksi ottaminen on sosionomin työssä usein tärkeää. Se koettiin tässäkin tapauksessa tärkeänä, mutta haastavana asiana. Sosionomi (AMK) hallitsee osallisuutta tukevan ammatillisen vuorovaikutus ja yhteistyösuhteen luomisen (Sosionomin kompetenssit 2010,2). Seuraava lainaus kuvastaa sitä, että olisi tärkeää, että sosiaalialan ammattilaisella tulisi olla rohkeutta ottaa puheeksi perheen pahoinvointi silloinkin, kun taustalla on uskonnolliset asiat.

...henkilökohtainen mielipide on, että pitäis niinku ottaa, mut se joka sen ottaa, uskaltaa ottaa niin kannattaa varautua sit lainausmerkeis tietynlaiseen giljotiiniin. Et siin voi käydä sit niin, että vaik se perhe tarttis apuu, niin sen jälkeen ne kieltäytyy ottamasta apua vastaan (H3)

Sosionomi (AMK) ymmärtää asiakkaiden tarpeet ja osaa tukea heidän voimavarojensa käyttöön ottoon erilaisissa elämäntilanteissa (Sosionomin kompetenssit 2010, 2). Haastatteluissa nousikin esiin ihmisen kohtaamistavan tärkeys. Elämäntilanteeseen liittyvistä haasteista käydään dialogista keskustelua ja tuetaan ihmistä miettimään elämäänsä omien arvojen pohjalta.

Mä pyrkisin olemaan kannustava, ja et miettii oikeesti mitä mieltä sä oot siitä ja mitä sä haluat niinku loppuelämältä. Et jos sun on paha olla siinä yhteisössä niin miksi sä siellä oot (H6)

Et jos sä oot oikiasti niinku eri mieltä ku mitä siellä opetetaan niin,niin eikö silloin oo viisainta niinku lähteä pois eikä, eikä tuota olla semmossa missä on paha olla. Ja varsinki niinku mulla, jos tulee semmosia tuntemuksia esimerkiksi kun sä meet sinne kokoukseen, niin ihan oikeesti sua ahdistaa ja saat vaikka paniikkikohtauksia niin silloinhan sä oot väärässä paikassa. (H6)

Kuvio 1. Keskeiset tutkimustulokset

LAPSUUDEN JA NUORUUDEN HAASTEET	AIKUISENA KOETUT HAASTEET
<ul style="list-style-type: none"> • Toimintaa ei katsota lapsilähtöisesti • Erilaisuuden kokemus • Ihmisten eriarvoisuus • Häpeä • Kiusaaminen • Tiukka kuri • Kuritus • Pelottelu • Sitoutuminen kasteen kautta yhteisöön (liian) nuorena • Syyllisyys • Ei mahdollisuutta nuoruuden kokeiluihin • Ristiriita omien halujen ja yhteisön sääntöjen välillä • Rajoitukset <ul style="list-style-type: none"> - Vapaa-ajan vietto - Ystävät - Juhlat - Itsensä toteuttaminen - Koulussa osallistumiseen - Seurustelu - Opiskelu 	<ul style="list-style-type: none"> • Kiire • Velvollisuudet • Yhteisön suuret odotukset • Syyllisyys • Riittämättömyys • Kontrolli • Lastenhankinta • Identiteetti • Terveystelliset uhat • Epätasa-arvo • Rajoitukset <ul style="list-style-type: none"> - Oma ajattelu - Omat halut - Omat tekemiset - Ihmissuhteet - Parisuhde - Seksuaalisuus - Työelämä - Avioliitto/-ero - Vaikuttaminen

IRTAANTUMINEN

- Pitkä prosessi
- Usein arvoriistiriidan tai kriisin käynnistämä
- Pakon edessä, sietämättömässä tilanteessa
- Pelkoja
- Haasteena raja "meidän" ja "ulkopuolisten" välillä
- Käännytysryityksiä
- Ristiriitaisia tunteita

IRTAANTUMISEN JÄLKEINEN ELÄMÄ

- Yhteisön rajoitukset poistuneet
- Vapaus ajatella, tuntea ja tehdä asioita
- Ristiriitaisuus kadonnut
- Alistuksen tunne kadonnut
- Yllättävän kokonaisvaltainen muutos
- Tyhjyyden tunne
- Ihmissuhteita katkennut kokonaan tai etääntynyt
- Katkeruus entistä yhteisöä kohtaan
- Oma identiteetti
- Omat hengelliset näkemykset saattoivat

APU JA TUKI MUUTOKSESSA

- Loppuun asti mietitty päätös
- Varovaiset irtiotot
- Oma usko
- Terapia, ammattiapu
- Puhuminen
- Vertaistuki eri muodoissa

APU JA TUKI, JOTA LISÄKSI KAIVATTIIN

- Akuutti apu irtaantumisen hetkellä
- Ryhmät, joissa käsitellään moraalia, etiikkaa ja identiteetin etsintää
- Seksuaalisuutta käsittelevä terapia
- Tuki sosiaalisten kontaktien luomiseen

10POHDINTA

Lapsuus- ja nuoruusaika yhteisöissä näyttäytyivät tässä tutkimuksessa kuormittavina. Lapsiin kohdistui suuret odotukset ja heitä rajoittivat tiukat raamit sen suhteen, minkälaisia he saavat olla ja miten heidän odotetaan toimivan. Ristiriitoihin omien aitojen tuntemuksien ja yhteisön odotusten välillä ei voinut saada tukea, sillä yhteisön käytäntöjen kyseenalaistamista ei suvaittu. Tiukalla kontrolloinnilla estettiin lapselle luontainen uteliaisuus. Lapsen ei annettu altistua yhteisöstä poikkeavalle elämäntavalle tai ottaa selvää yhteisön ulkopuolisesta maailmasta. Nuoren itsenäistymiseen liittyi rajoitusten vuoksi haasteita. Aikuiseen yhteisön jäsenen kohdistui valtavasti odotuksia, joita oli hyvin vaikeaa täyttää. Ihminen voi kokea vuosia olevansa vääränlainen ja riittämätön. Lisäksi ihmisen osallisuus omaan elämäänsä on olematonta, yhteisön määrittäessä kaiken sen sisällön. Hänen elämänsä sisältö ja kulku on ikään kuin jo päätetty ulkopuolelta. Missään vaiheessa yksilö ei saa elää aidosti omana itsenään.

Tiiviiseen uskonnolliseen yhteisöön kuulumisen muovaa ihmistä lapsesta saakka tietynlaiseksi. Irtaantumisen myötä ihminen voi menettää uskonsa ja ihmissuhteidensa lisäksi osan minuuttaan. Pitkään kestänyt ristiriita omien tarpeiden ja halujen sekä yhteisön odotuksien välillä on suuri ihmisen hyvinvointia ja mielenterveyttä kuormittava tekijä. Tällaisessa tilanteessa on tärkeää, että ihmiselle on tarjolla tukea. Mielestäni on tärkeää, että tukea ja apua tarjoava työntekijä tiedostaa, miten voimakkaasti ahtaan uskonnollisen yhteisön jäsenyys vaikuttaa ihmiseen. Kuitenkin on muistettava, että kokemukset ja tuen tarve ovat aina yksilöllisiä.

Irtaantuminen on tämän tutkimuksen mukaan pitkä prosessi ja tuen tarpeesta kertoo mielestäni jo se, että ihminen tekee irtaantumispäätöksen vasta siinä tilanteessa, kun mitään muuta vaihtoehtoa ei ole enää olemassa. Hän ajautuu jo siis ennen irtaantumista hyvin haastavaan tilanteeseen. Sosionomi (AMK) voi tällaisessa tilanteessa paitsi toimia tukena ja kuuntelijana, niin myös ohjata avun piiriin. Haastavan irtaantumisprosessin jälkeinen muutos on tämän tutkimuksen valossa niin suuri, että uskon, että kun elämästä on kadonnut tuttu perusta, niin tukea arjenhallinnassa voidaan tarvita pitkiäkin aikoja. Sosionomin (AMK) osaamiseen kuuluu kyky ohjata ja tukea asiakkaita tavoitteellisesti heidän arjessaan. (Sosionomin

kompetenssit 2010, 2). Sosionomi voi kohdata uskonnollisesta yhteisöstä irtaantumisen kokeneita esimerkiksi sosiaalitoimistossa tai erilaisissa kuntoutuspalveluissa työskennellessä. Haastattelujen perusteella sosionomin (AMK) osaamiseen liittyvä palvelujärjestelmän ja asiakastyön osaamisen tarve korostui. Esiin tuotiin sekä tarve ohjata asiakasta hänen tarpeisiinsa vastaavien palveluiden piiriin että asiakkaan arvostava kohtaaminen. Sosionomit ovat tukena ihmisten haastavissa elämäntilanteissa. Erittäin merkittävänä tämän tyyppisten kokemusten jälkeen näen sosionomin osallistavan työotteen.

Itselleni oli suuri yllätys, miten kokonaisvaltainen vaikutus yhteisön jäsenyydellä oli jäsenten elämään. Rajoitukset vaikuttivat paitsi toimintaan niin myös jopa ajatteluun ja tuntemiseen. Oli hyvin pysäyttävää huomata, miten kokonaisvaltaisesti yhteisön toiminnalle antautunut ihminen ensin pidetään yhteisössä kaikin keinoin kiinni, ja irtaantumisen myötä hän on erään haastateltavan sanoin ”kuin kuollut” yhteisön jäsenille, jopa omalle perheelleen. Tähän saakka, ihminen on perustanut koko elämänsä yhteisön toiminnalle ja sen antamalle tuelle. Tuntuu sydämettömältä, että ihminen hylätään täysin siinä toivossa, että hän palaa takaisin yhteisöön.

Opinnäytetyö prosessi on ollut hyvin haastava ja aikataululta tiivis. Käsitykseni uskonnollisista yhteisöistä irtaantuneiden tuen tarpeesta on myös saanut vahvistuksen. Pitkin prosessia on ollut itselleni suuri haaste, että olen tehnyt tutkimusta yksin. Monessa vaiheessa olisi saanut ajatuksia jäsennettyä käymällä keskustelua toisen kanssa. Tällaisessa tilanteessa saamani ohjaus on ollut erittäin tärkeää ja hyödyllistä. Haasteeksi muodostui myös ensiksi hahmottaa millaista teoria tietoa aineisto kaipaa ympärilleen ja toiseksi löytää tämä teoria kirjallisuudesta. Itselleni on opinnäytetyötä tehdessä auennut aivan uusi maailma. Miten vahvasti yhteisö pystyy ohjailemaan jäseniään, kun taustalla on jokaiselle ihmiselle hyvin henkilökohtainen ja arka asia; oma usko.

Mielestäni sain haastattelujen kautta erittäin laajan ja kuvaavan aineiston siitä, millä tavalla yksilöä vahvasti rajoittavan ja kontrolloivan uskonnollisen yhteisön jäsenyys ja irtaantuminen ovat vaikuttaneet elämään. Suuri kiitos siitä kuuluu haastateltaville, jotka olivat valmiita kertomaan hyvin rohkeasti ja avoimesti kokemuksistaan. Itse arvostin todella paljon sitä, että hyvin henkilökohtaiset asiat jaet-

tiin kanssani. Haastattelujen avulla sain niin laajan ja kiinnostavan aineiston, että sitä olisi voinut analysoida vielä paljon enemmänkin.

Itse olen opinnäytetyön myötä saanut rohkeutta heittäytyä täysin uusiin tilanteisiin. Oli hyvin opettavaista alkaa tekemään tutkimusta aiheesta, josta ei tiennyt juuri mitään. Olen ollut todella tyytyväinen siihen, etten päätenyt lopulta tuttuun ja turvalliseen aiheeseen. Tutkimuksen tekeminen oli myös hyvä tilaisuus kehittyä haastattelijana. Kaikilta osin tutkimusosaaminen kehittyi opinnäytetyöprosessin myötä.

Tämän tutkimusprosessin myötä on herännyt paljon ajatuksia, joita voisi käyttää myös opinnäytetyön aiheina. Tässä niistä muutama:

- Miten tukea tiiviissä yhteisössä elävää, jos hän ei halua/pysty irtaantumaan yhteisöstä
- Lapsen hyvinvointi tiiviissä uskonnollisessa yhteisössä
- Lastensuojelun mahdollisuudet tiiviin yhteisön sisällä
- Tiivis uskonnollisen yhteisö voimavarana

LÄHTEET

- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. Porvoo: WSOY
- Antikainen, A. 1998, Kasvatus, elämänkulku ja yhteiskunta. Helsinki: WSOY.
- Bauman, Z. 1997. Sosiologinen ajattelu. Tampere: Vastapaino.
- Blomster, S. Kelpaanko minä. Keuruu: Otava.
- Dunderfelt, T. 1997. Elämäнкаari psykologia. : Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. Porvoo: WSOY.
- Eskola, J. & Suoranta 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 25-43.
- Eteläpelto, A. 2009. Työidentiteetti ja subjektiiviset rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa. Teoksessa: Eteläpelto, A., Collin, K. & Saarinen, J. Työ, identiteetti ja oppiminen. Helsinki: WSOY.
- Gerson, K. & Horowitz, R. 2002. Observation and interviewing: Options and choices in qualitative research. Teoksessa: May, T. (toim.) Qualitative research in action. Lontoo: Sage. 199-224.
- Hammarlund, C-O. 2010. Kriisikeskustelu: Kriisituki, jälkipuinti, stressin ja konfliktien käsittely. Helsinki: Tietosanoma.
- Heino, H., Lahti, P. & Salonen, K. 1996. Uskonnon kahdet kasvot: Mielenterveyden tuki vai taakka. Helsinki: Suomen mielenterveysseura.
- Heiskanen, T. 2011. 150 puhelinnumeroa, mutta ei ketään, kenelle soittaa. Teoksessa: Heiskanen, T. & Saaristo, L. (toim.) Kaiken keskellä yksin: Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Jyväskylä: PS-kustannus. 77-96.
- Hellsten, T. Virtahepo työpaikalla- Kohti hyvinvoivaa työyhteisöä. Helsinki: Kirjapaja.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

- Hurtig, J. 2011. Loukattu lapsuus. Teoksessa: Kouros, K. (toim.) Iloisen talon kellarissa. Helsinki: Like- kustannus.
- Hyyppä, M. T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä
- Jansson, M. & Lemmetyinen, R. 2006. Uskolla alistetut: Matkalla eheyteen. Helsinki: Kirjapaja.
- Järvinen, R. & Taajamo, T. 2006, Vertaisryhmän ohjaajan käsikirja.
- Kaivola, T. 2003. Työpaikan ihmissuhteet. Helsinki: Kirjapaja.
- Karjalainen, H. 2011. Nyt voin ajatella vapaammin: uskonnollisesta yhteisöstä poiskääntyminen. [Verkojulkaisu] Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. [Viitattu 2.4.2015] Saatavana: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110074/urn_nbn_fi_uef-20110074.pdf.
- Karppinen, S. 1994. Ahtaasta uskosta avarammalle. Hämeenlinna: Päivä osakeyhtiö.
- Kaulio, P. & Ylitalo, M. Elämän viemää: Näin selviän muutoksista. Helsinki: Edita
- Ketola, K. 2008. Uskonnot Suomessa: Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 102. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. (68-84).
- Kouros, K. 2011. Iloisen talon kellareissa. Kouros, K. (toim.) Helsinki: Into-kustannus
- Kronqvist, E & Pulkkinen, M. 2007. Kehityopsykologia: Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY.
- Kukkula, T. 2007. Mikä tekee uskonnosta painostavan: Tutkimus uskonnollisen-painostuksen kokemuksesta kokijan näkökulmasta. Turku: Turun yliopisto.
- L. 8.8.1986/609 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta.
- L. 11.6.1999/731 Suomen perustuslaki.
- Lahikainen, A. R. & Pirttilä-Backman, A-M. 2000. Sosiaalipsykologian perusteet. Keuruu: Otava.

- Lahti, P. 1996a. Kokemuksia uskonnollisista yhteisöistä. Teoksessa: Heino, H., Lahti, P. & Salonen, K. Uskonnon kahdet kasvot: Mielenterveyden tuki vai taakka. Helsinki: Suomen mielenterveysseura. 12-18.
- Lahti, P. 1996b. Mielenterveyspalvelut. Teoksessa: Heino, H., Lahti, P. & Salonen, K. Uskonnon kahdet kasvot: Mielenterveyden tuki vai taakka. Helsinki: Suomen mielenterveysseura.
- Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Otava.
- Laitinen, A. Päivitetty 27.5.2014. Sosiaalinen kontrolli. [Viitattu 21.3.2015] Saatavana: http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:sosiaalinen_kontrolli.
- Linjakumpu, A. 2013. Valta ja hallinta väkivallan kontekstissa. Muutos. (2) 10.
- Miettinen, A. Ei päiväystä. Avioerot. Väestöliitto. [Viitattu 21.3.2015] Saatavana: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/parisuhteet_ja_seksuaalisuus/avioerot/.
- Mikkonen, I 2011. VERTAISTUKI OSANA SOSIAALISTA VAHVISTAMISTA. Teoksessa Lundbom, P. & Herranen J. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. 204-219.
- Myllärinen, A. R. 2011. Lainrikkajien elämänsisällön muutos ja sitä tukeva auttaminen. Väitöskirja. Tampereen Yliopisto.
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Ollila, M-R. 2008. Lauman valta. Juva:Edita.
- Pajamäki, T. 2014. Lapsen näkökulma. Teoksessa: Hamarus, P., Kanervio, P., Landén, L. & Pulkkinen, S. (toim.) Huuto! Lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Palosaari, E. 2007. Lupa särkyä: Kriisistä elämään. Helsinki:Edita.
- Puolimatka, T. 2004. Kasvatus, arvot ja tunteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Ritokoski, S. 2010. Lapsi ja kaverit. Teoksessa: Jokela, E & Pruuki, H. (toim.) Jo iso, vielä pieni: kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-kirjat.
- Ronimus, S. 2011. Vartiossa maailmaa vastaan: Tutkimus Jehovan todistaja yhteisöstä eronneiden kokemuksista. Turun yliopiston julkaisuja.

- Ruoho, A. 2010. Päästä meidät pelosta: Hengellinen väkivalta uskonnollisissa yhteisöissä. [Verkkajulkaisu] Helsinki [Viitattu 10.4.2015.] Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/21722/paastame.pdf?sequence=1>.
- Ruoho, A. 2013a. Päästä meidät pelosta: Hengellinen väkivalta uskonnollisissa yhteisöissä. Helsinki: Nemo.
- Ruoho, A. 2013b. Aika olla vaiti, ja aika puhua. Muutos. (2) 6-7.
- Ruoho, A. & Ilola, V. 2014. Usko, toivo ja raskaus: Vanhoillislestadiolaista perhelämää. Jyväskylä: Atena.
- Salmivalli, C. 2005, Kaverien kanssa: Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sinkkonen, J. 2010. Kouluikäinen poika. Teoksessa: Jokela, E & Pruuki, H. (toim.) Jo iso, vielä pieni: kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki:LK-kirjat .
- Sosionomin kompetenssit. 2010. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. 15.4.2010. [viitattu 23.3.2015] Saatavana: <http://intra.seamk.fi/loader.aspx?id=a938e780-8e09-4547-9b17-b03a08cad9b4>.
- Timonen, J. 2013. Todellisuudesta toiseen- Identiteetin rakentuminen uskonnollisista yhteisöistä irtautuneiden elämänkertomuksissa. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijainseura.
- Turunen, P. 2005. Vartiotorni- Valtakunta uudessa valossa. Helsinki: Kuva ja sana.
- Turunen, K. E. 1996. Elämäнкаari ja kriisit. Jyväskylä: Atena.
- Turunen, K. E. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Jyväskylä: Atena.
- Uskontojen Uhrien Tuki UUT. 2012. [Viitattu 24.3.2015] Saatavana: <http://www.uskontojenuhrientuki.fi/uut-ry/uut-yhdistys-tarve-ja-toiminta>.
- Vakkuri, K. Syyllisyys, häpeä, syyllistäminen. Helsinki: BSV kirja.
- Vertaistoiminta kannatta. 2010 [viitattu 22.2.2015] Saatavana: http://www.kansalaisareena.fi/vertaistoiminta_kannattaa_pdf_ppt.pdf.
- Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Villa, J. 2013. Hengellinen väkivalta. Helsinki: Kirjapaja.